

Luk Jisas Kraiss Manö Aij u Luk kal kliñ rika

Manö nöd

¹⁻² Jisas Kraiss an hanip i yag daulö kub göm ga ga rö, bi rimnap amgö magö kale ke niñöm, manö aij anibu hag ñi ajöm, yip abe, ni bi bi gau rimnap halö kalip abe, hag ñila. Hag ñeila bi iru rö manö anibu niñ aij göm kalik kliñ rika. * ³ Pen bi majö Diopilas, yad u rö nöp manö yip hag ñila anibu it u magöñhalö ulhai niñ aij gipin u me, yad u rö nöp manö anibu magöñhalö gasi niñ aij gem, nöp kalik kliñ rikniñ gabin. ⁴ Anig ginö me, manö nöp hagla niñban u, niñö hagla a gimön niñnabön.

Ejol, ber mihau Jon Bi Niñg Pak Nib yag daun-abil, a ga

⁵ Nöd Kin Herod Judia Propins abad midmidöp ñin u, bi ne Sekaraia, God nip nan sabe gep bi ap midmidöp. Bi yam nipe aip wög jim ñöl gimidal gau kalip Abaija Yam a gimidal. Sekaraia nibin nipe Ilisabed. Ilisabed u rö nöp God nip nan sabe gep bi Eron it u rik dam dapil göm rika. ⁶ Kalpe ber mihau God lo manö adö u magöñhalö hain göl gi midlö, God niñö, manö ap midageia. ⁷ Pen Sekaraia nibin nipe Ilisabed ñi pai wem u me, ñi pai ap yag dapöm wasö, böñ nöp ni bi mitep bi mitep lilö.

* **1:1-2:** Ap 1:1

8 Ñin ap Sekaraia bî nipe aip wög jîm ñöl gîmidal gau apöm, God nîp sabe gep wög u geila.
 9 Pen wög kale u göl gi, bî God nîp nan sabe gep bî gau pör gîmidal rö, bî hon an rö God sabe gep ram raul mîgan yaŋ amöm nan haŋiŋ aij auep u launab a göm, ilöŋ cal ud gulu gi u dla. Udlö, Sekaraia nipe ilöŋ cal ke ud gulu gi udöm, God sabe gep ram raul mîgan yaŋ arnîg ga. * 10 Nîbi bî iru nöp God sabe gep ram höŋ adö au God nîp sabe göl gi midailö nîŋöl gi, Sekaraias nipe raul mîgan yaŋ aramöm nan haŋiŋ aij auep anîbu laua. 11 Pen Bî Kub ejol nipe ap apöm, nan haŋiŋ aij lep kabö kînaŋ u ñîmagö yîjîg adö lau waiö mideia. 12 Sekaraia ejol anîbu nîŋöm pa giŋi ga. 13 Pen ejol anîbu nîp haga, “Ne piŋiŋ gagmön. God nîp sabe giŋan u, nipe nîŋöb. Nabin ne Ilisabed ñî ne ap yag daunab. Yag dauö, hib nipe Jon a gîmön. 14 Nîme ñî u yag daunab u, ne miñ miñ giŋabön; nîbi bî iru nöp gau u rö nöp miñ miñ giŋaböl. 15 Bî Kub amgö ilö adö nipe u, Jon bî kub rö mideinab. Nipe ñîg wain aka ñîg klö rimnap ñîŋagnîm. Nîme ñî midun mideinab ñîn anîbu nöp, Ana U† nipe ñî anîbu nîp aŋ daŋ amöm ajmaŋ raunab. * 16 Hainö nipe Isrel nîbi bî God nîp arö giŋal gau iru nöp manö aij hag ñö, God nîp, Bî Kub hon, a göm, nîŋ udnaböl. 17 Pen ñî ne anîbu nipe bî God manö hagep Ilaija hadame ram God pîdöŋ udöm gîmidöp rö giŋab. Nap bî kalîp udöm, ñî pai kale gau udöm, kalîp ud jîm ñöl lînab. Nîbi bî God nîp aŋeb aŋeb ñîbal gau, kalîp manö aij hag ñö, nîbi bî kamîŋ aij nipe

* 1:9: Eks 30:7 * 1:15: Nab 6:3

gasi niḡbal rö niḡöm, gi aij göm, Bi Kub aunab, a göm, abad miḡdeinaböl,” a ga. *

18 Ejol u aniḡ hagö, Sekaraia haga, “Hol ber miḡhau miḡlep yabiḡ libul. Aniḡb u, yad aigöl gem, ne niḡö hagpan, a gi niḡnabin?” ö ga.

19 Hagö, ejol u Sekaraia niḡp haga, “Yad Gabriel. Yad God amḡö ilö adö u miḡdem, yiḡp hag yuö apem manö aij aniḡbi nöḡp hag niḡniḡ aubin. * 20 Ne manö yad u, niḡö hagöp a giḡmön niḡagpan rö, aḡtab nöḡp u marö gö, manö hagöl giḡ miḡdageinabön. Yiḡhariniḡ nöḡp miḡd miḡd, niḡi u yag daunabil maḡnu nöḡp kauyan manö hagnabön,” a ga.

21 Pen Sekaraia God sabe gep ram aḡ raul yaḡ miḡlö padö miḡdeia niḡööm, niḡbi biḡ höḡ yaḡ miḡdeila gau gasi iru niḡḡla. 22 Hainö niḡpe höḡ apöm, manö riḡmnap hagniḡm rö laga. Aniḡb u, yiḡp aniḡg aniḡg göḡp, a göm, niḡmagö nöḡp yamaia. Kale niḡööm hagla, niḡpe ram raul miḡgan yaḡ am miḡdöm, nan ap ke niḡööm auöp, a göm, niḡḡla.

23 Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u giḡ miḡdö, niḡin niḡpe u piḡs gö, biḡ riḡmnap apöm ka niḡpe u udlö niḡḡöl giḡ, niḡpe ado giḡ ram niḡpe ara. 24-25 Hainö miḡd damöm, niḡbin niḡpe Iisabed niḡ mudun miḡdöm haga, “Nöd yad niḡbi niḡi pai wem miḡdmḡdin u me, yiḡp nable ga, jiḡ miḡniḡ Bi Kub yiḡp möḡ niḡööm yiḡp abad miḡdö, niḡi mudun miḡdpin u yiḡp aij göḡp, nable gagnab, wasö,” ga. Aniḡg hagöm, rakiniḡ unbö mamḡd agamiḡj ram raul miḡgan gau nöḡp piḡ göl miḡdmḡdöp.

* 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mad 17:11-13 * 1:19: Dan 8:16; 9:21

Ejol apöm Maria nɪp haga, “Jisas yag daun-abön,” a ga

²⁶ Ilisabed rakɪn unbö kagoɫ jɪɲ ñɪ mudun mɪdö nɪɲöl gɪ, God ejol Gebriel nɪp hag yuö ara Nasared daun, ram mɪnönɲ Galili au. ²⁷ Nasared au nɪbi praj ap mɪdmɪdöp, hib nɪpe Maria. Nɪbi praj anɪbu bɪ ap aip gɪ gö wasö. Nɪbi praj anɪbu, bɪ ne Josep udnab, a göm manö hagla. Bɪ Josep anɪbu, nɪp kiɲ Depid bɪ rɪdɪg anɪbu ap rɪk dam lɪla u me. * ²⁸ God ejol Gebriel hag yuö, nɪbi praj Maria mɪdeia au amjaköm haga, “Nɪbi praj, ne mɪdpan? Bɪ Kub nöp ud aij göp. Nɪpe aip mɪdpil,” a ga.

²⁹ Anɪg hagö, Maria manö anɪbu nɪɲöm, yɪp ai gɪnɪg anɪg hagab, a göm, gasɪ iru nɪɲa. ³⁰ Nɪpe gasɪ iru nɪɲö nɪɲöl gɪ, ejol nɪp haga, “Maria, ne pɪñɪɲ gagmön. God nöp ud aij yabɪɫ göp. ³¹ Hainö ne ñɪ mudun mɪdmön, ñɪ ap yag daunabön. Yag daumön, hib nɪpe Jisas, a gɪmön. * ³² Pen nɪpe bɪ kub yabɪɫ mɪdeinab. Nɪbi bɪ nɪp hagnaböl, Bɪ Kub yabɪɫ adö i gɪlanɲ mɪdöp Ñɪ nɪpe, a gɪnaböl. God Bɪ Kub geinab nɪɲöm nɪpe nɪhi ɪlanɲ Depid, kiɲ kub mɪdmɪdöp rö mɪdeinab. ³³ Jekop rɪkō rɪk amɪɫ apɪɫ gɪlō mɪdeinaböl gau kalɪp magöɲhalō pör nöp pör nöp kiɲ kale mɪdöm abadöl mɪdeinab,” a ga.
*

³⁴ Ejol anɪg hagö, Maria nɪp haga, “Yad bɪ ap aip mɪdagpul u, aigöl gem ñɪ anɪbu yag daunabin?” ö ga.

³⁵ Hageia, ejol nɪp haga, “Ana Uɫ u nöp apöm, Bɪ Kub yabɪɫ adö i gɪlanɲ mɪdöp pɪdön nɪpe nöp

* **1:27:** Mad 1:16,18 * **1:31:** Ais 7:14; Mad 1:21-23 * **1:33:** 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7

ralu ñinab. Anig gö, ñi u† yag daunabön u, nibi bi niñöm hagnaböl, nipe God Ñi nipe, a ginaböl. ³⁶ Nöñ! Naubi ne Ilisabed nipe nibi mi†ep löp. Kale ni† nibi ñi pai wem a gim†dal u pen miñi nipe ñi mudun mi†dö, rak†n unbö kago† j†ñ hadö ara. ³⁷ God nan gagn†m rö ap mi†dagöp; nan gau magöñhalö gin†m rö nö†p mi†döp,” a ga. *

³⁸ Anig hagö, Maria haga, “Yad God ni† wög gi ñeb pai. Hagabön rö nö†p yi†p gin†m,” a ga. Anig hagö niñöl gi†, ejol ni†p arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed ni† niña

³⁹⁻⁴⁰ Pen Maria yiñ†d amnam, a göm, ram mi†nöñ an†bu arö göm ram mi†nöñ Judia no ilö gau adan mi†lö u am am, Sekaraia Ilisabed ber mi†hau mi†dm†dil daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi Ilisabed ni†p haga, “Ne mi†dpan?” a ga. ⁴¹ “Ne mi†dpan?” a gö, nubi Ilisabed manö an†bu niñö, ñi mudun mi†deia u pi†rañ†d la. Pen magö an†bu nö†p Ana U† u nipe Ilisabed añ dañ aramöm ni†p ajmañ raua. ⁴² God Ana ajmañ rauö, Ilisabed nipe meg mi†gan dap ranöm Maria ni†p haga, “God nibi ri†mnap kal†p abad mi†döp u pen nö†p ud aij yabi† göp. Ñi mudun ne mi†dpan yagol ñi u abe ud aij yabi† göp. ⁴³ Yad nibi aij wasö ji ne Bi Kub yad ni†me nipe u yi†p niñni†g auban u yad aiö gem God ni†p aij a gabin. ⁴⁴ Ne apön yi†p, ‘Mi†dpan?’ a gajan magö u, ñi mudun mi†dpin i ñiñi† yabi† löm pi†rañ†d löp. ⁴⁵ Ne, ‘Yi†p God hagöp rö ginab,’ a gimön niñ mi†dpan u me, ne miñ miñ gimön,” a ga.

* **1:37:** Jen 18:14

Maria God hib nipe hagö adö ara

46 Ilisabed anig hagö, Maria God nip gasi niñöl
gı, ñiñi yabił löl gi haga,

“Yad Bi Kub nip gasi niñem,

hib nipe hagnö, i adö lañ arnab. *

47-48 Yad böñ nöp umeb rö midainö,
God yip mög niñöm ud kamıñ yua u,
nip gasi niñem ñiñi yabił libin.

Yad yiñariñ pai nip wög gi ñeb midpin u
pen yip hauł gagöp.

Anig göp u,

miñi riköm, hainö riköm, rik dam linaböl
gau,

nibi bi magöñhalö yip gasi niñöm hagnaböl,
‘God nibi anıbu ud aij yabił ga,’ a giñaböl.

49 Nipe pidöñ magöñhalö midöp u,
nipe nan kłö yabił yip göp.

Yad niñbin nipe añi nöp

Bi Uł midöp.

50 Nibi bi manö nipe niñöm, ana udöm, hain
giñaböl gau,

kalıp mög niñöm ud aij giñab.

Kale ñi pai riköm, rik damöm, rik linaböl gau,

kalıp u rö nöp mög niñöm ud aij giñab. *

51 Nipe Bi ñimago mlö kub yabił;

nipe nan kłö kłö iru nöp göp.

Nibi bi, hon ke nibi kub bi kub midpun, a giñal
gau,

God kalıp yu gi yuöp. *

* 1:46: 1Sa 2:1-10 * 1:50: Sam 103:13,17 * 1:51: 2Sa 22:28

52 Anı̄b u, kiñ bı̄ kub ram mınöñ kub abad mı̄dlö
hib kub mı̄dmı̄döp gau,

God gö ke ke arlö,
nı̄bi bı̄ hib mı̄dagmı̄döp gau,
God kalı̄p udöm ud adö adö göp. *

53 Nı̄bi bı̄ kiyö löp gau,
God kalı̄p nan nı̄me lö ñı̄ñlö mudun göp.
Pen nı̄bi bı̄ nan iru mı̄döp gau
kalı̄p yı̄harı̄ñ hag yuö arbal. *

54 God nı̄pe apıs bac itañ hon gau
kalı̄p manö haga u hauł gagöm,
hanı̄p Isrel nı̄bi bı̄
pör mög nı̄ñöm abad mı̄d aij göp. *

55 Bac Ebrahim abe, bac hon rı̄mnap abe
ñı̄ pai kale rı̄köm rı̄klö arnab gau,
God kalı̄p abad mı̄deinabin, a göm,
haga rö nöp hanı̄p göp, ” a ga. *

56 Maria manö anı̄bu hagöm, nubi Ilisabed aip
rakın mı̄hau nı̄gañ mı̄döm, hainö ado gı̄ ram nı̄pe
ara.

*Ilisabed ñı̄ nı̄pe Jon Bı̄ Ñı̄g Pak Ñeb u nı̄p yag
daua*

57 Mı̄d damöm, Ilisabed ñı̄ ap yag daua. 58 God
nı̄p mög nı̄ñöm abad mı̄dö, nı̄pe mı̄lep yabı̄ł löm
ñı̄ yag daua anı̄bu, nı̄bi bı̄ nı̄ñın nubi nı̄mam nuö
bı̄ nı̄pe gau nı̄ñöm, nı̄pe aip mı̄ñ mı̄ñ yabı̄ł gı̄la.

59 Ñı̄ u yag dapöm, ñı̄ın unbö mudun jı̄ñ mı̄döm,
raleb jı̄ñ mañu wañ hañ nı̄pe rı̄b gı̄ dö gı̄nı̄g göm
magum gı̄la. Magum göm, kale ñı̄ u hib ñı̄nı̄g

* 1:52: Job 12:19; 5:11; Sam 147:6 * 1:53: Sam 34:10 * 1:54:
Sam 98:3 * 1:55: Mai 7:20; Jen 17:7

göm hagla, “Ñi anibi, nap Sekaraia hib u la ij gep,” a gila. * ⁶⁰ Hageila, nime haga, “Wasö, hib nipe Jon a ginabul,” a ga. ⁶¹ Anig hagö, nibi bi nipe gau hagla, “Hon unbö anig gagun. Bac baid buö ne gau hib ap Jon midagöp,” a gila. ⁶² Anig hagöm, nap Sekaraia nip ñimagö u nöp yamöm hag niñla, “Ñi hib nihön ñinabön?” ö gila. ⁶³ Hag niñlö, nap ñimagö u nöp yamöm haga, “Yip köp kalı klijn rıkep ap dauim,” a ga. Hagö daueila, adö anıbu manö kalı klijn rıköm, “Hib nipe Jon,” a ga. Anig göl hib kalı klijn rıkö, kale niñöm magöñhalö aiö yabıl gila. ⁶⁴ Pen magö anıbu nöp Sekaraia atab marö ga u pıta gö niñöl gi, nöd manö hagnıdöp rö hagöl gi, God hib nipe hagö adö ara. ⁶⁵ Nibi bi sol au han mideila gau, ga anıbu niñöm piñıñ göm, manö anıbu yag dam ram minöñ Judia ilö gau magöñhalö yabıl nibi bi gau kalıp hag ñıla. ⁶⁶ Hageila, nibi bi manö anıbu niñla gau, kale magöñhalö gası iru niñöm hagla, “God gö, ñi anıbu anig göl yag dauöp u me, hainö bi aigale bi rö mideinab?” ö gila. God pidöñ ñi anıbu piğ mideia u niñla u me, anig hagla.

Sekaraia God hib nipe hagö adö ara

⁶⁷ Ana Uı nipe niñan nap Sekaraia an nipe dan apöm ajman raua niñöm God hib nipe u dap ranöl gi haga,

⁶⁸ “Hon Isrel nibi bi, God Bi Kub hon hib nipe dap ranun hagno adö arım. Nıpe ke ram minöñ it i apöm, nibi bi nipe rau adog udöp. *

* **1:59:** Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21 * **1:68:** Sam 72:18

69 God Bî Kub nîpe gö, Depid rîkö, rîklö, rîk amîl
apîl gîlö,

ñîŋaŋ ap yag dauö hanîp ud kamîŋ yunab. *

70 Hadame nöp, manö yad nîbi bî gau hagnîg
gabin, a göm,

God nîpe bî rîmnap wög anîbu hag la.

God manö hagep bî u† nîpe gau kale God manö
haga u nîŋöm,

nîbi bî gau kalîp hag ñîla.

71 Bî al ñîŋeb hon gau apöm, hanîp al pak lînîg
gaböl

pen nîpe apöm hanîp ud kamîŋ yunab;

bî hanîp mulu lugö nîŋbal gau hanîp gî naij gînîg
gaböl u

pen nîpe hanîp abad mîdö kamîŋ arnabun.

*

72-73 God hadame nöp bac îtaŋ hon mög nîŋöm
ud aij gînabin, a göm, manö klö nîŋö rîmnap
hag la.

God nîpe manö bac hon Ebrahim nîp hag la u
haul gagöp;

manö u† anîbu haga rö nöp göp. *

74-75 Bî Kub hanîp abad mîdö,

kołmał gau hanîp gî naij göl rö lagnab.

Anîb u, hon bî al ñîŋeb gau pîñîŋ gagun, kamîŋ
mîdeinabun rö,

pör pör nöp Bî Kub nöp gasî nîŋun, nan si nan
naij arö gun,

Bî Kub nîbi bî u† nîpe mîdun,

wög nîp göl gî, gî mîdeinabun. *

* **1:69:** Sam 18:2 * **1:71:** Sam 106:10 * **1:72-73:** Jen 17:7;
22:16-17; Sam 105:8-9 * **1:74-75:** Dai 2:12-14

76 Pen ñi yad, ne God Bî Kub nîp wög gö,
 nîbi bî gau kale nîñöm hagnaböl,
 ‘God Bî Kub yabî adö i gîlan mîdöp u,
 bî manö nîpe hagep me u,’ a gî naböl.
 Nîhön gîñig: ne nöd ammön, nîbi bî gau kalîp
 hag aij gö,
 Bî Kub u nîp abad mîdlö nîñöl gî, nîpe aunab.
 *

77 Ne nîbi bî nîpe gau kalîp manö aij nîpe u hag
 ñi aij gö,
 Bî Kub kale u apöm,
 nan si nan naij gîpal prî u hik gî yuöm kalîp
 udnab,
 manö aij u nîñ naböl. *

78 God Bî hain agamîj rîkôm,
 nîpe nîbi bî mög nîñöm,
 mailö aij nîpe sîdö mailö rö
 kumi kabö adö lan nîbö apöm,
 hanîp mailö pak ñî nab. *

79 Hon nîbi bî an an sîbön gau mîdun
 umnîg gî nabun gau,
 nîpe gö mailö magö anîbu
 hanîp mîdmagö an dan mailö pak ñî nab
 nîñun,
 hon hibur hain hain mîdep adan aij u uñhai
 nîñun,
 adö anîbu nöp ajeinabun,” a ga.

80 Pen ñîñan anîbu, Jon, majö gö nîñöl gî, ana
 nîpe halö halö pîdöñ ga. Nîpe ram mîñöñ nîbi bî
 mîdagmîdal, ram mîñöñ kabö nöp mîdmîdöp an

* 1:76: Ais 40:3 * 1:77: Jer 31:34 * 1:78: Ais 60:1-2

gau m+đ m+đ, böŋ nöp kub göm auö, Isrel n+bi b+ n+p n+ŋla.

2

Maria Jisas yag daua (*Mad 1:18-25*)

¹ Pen ñ+ŋ an an+bu, gapman b+ kub Sisa Ogasdas n+pe lo löm haga, “N+bi b+ yad abad m+đpin gau, kale magöŋhalö hib kale udöl,” a ga. ² Nöd api iŧ göm n+bi b+ hib udla ñ+ŋ u, gapman b+ kub Kwairinias Siria Propins* n+bi b+ kal+p abad m+đm+đöp. ³ An+ib u, n+bi b+ ram m+ŋnöŋ m+lö kub gau ke n+bö ke n+bö ap y+har+ŋ m+đeila gau, ado g+ ram m+ŋnöŋ kale ke hib udn+g arla.

⁴ Josep n+pe kiŋ Depid k+g+ŋ r+ik damöm r+ikla rö, n+pe Depid daun n+pe Bedlehem arn+g ga. N+bi praj Maria n+p uŧ g+, Nasared daun, ram m+ŋnöŋ Galili au arö g+mil, aram aram ram m+ŋnöŋ Judia amöm, kiŋ Depid n+p r+iklö m+đm+đöp daun n+pe Bedlehem arlö. ⁵ Pen n+bi praj Maria, Josep udnab a g+la u me, ñ+ mudun halö m+đö n+ŋöl g+, Josep Maria n+p uŧ g+ hib udn+g arlö. ⁶ Kale Bedlehem arlö, Maria ñ+ŋaŋ yag daupe ñ+ŋ u söl ga. ⁷ Pen Bedlehem gau amjakmil n+ŋlö, mani rauöm hanm+đal ram u böŋ nöp s+s+ ga. An+ib u me, kaj kau mukm+đal ram ap am m+đöm, Maria ñ+ŋaŋ nöđ añ+ u yag daua. Yag dapöm ñ+ŋaŋ laplap wam wam göm, ud kaj sipsip nan haŧ+

* **2:2:** Ñ+ŋ an+bu Rom kai kale ram m+ŋnöŋ Isrel abad m+đeila. Ram m+ŋnöŋ Isrel Siria Propins an+ au m+đeila. Rom kai kiŋ kale Sisa a g+m+đal.

habadö piñ u rik dap lilö ñiñmidal mab ij miñgan u la.

God ejol ap kaj sipsip mukep bi gau kalip haga

⁸ Maria Jisas niñ yag daua ñin anibu, kaj sipsip mukep bi gau rímnap sibön yan kaj sipsip abad mideila ram minöñ söl anib au. ⁹ Bi Kub ejol niñpe ap yuö, Bi Kub mailö aij magö niñpe apöm kalip pak niñjö, aninñin gö piñiñ gila. ¹⁰ Kale piñiñ gilo niñjö gí, ejol u kalip haga, “Kale piñiñ gagmim. Yad kalöp abe niñbi bi gau magönhalö kalip abe, manö aij ñiñiñ lep ap dauabin. ¹¹ Miñni nöñ niñbi ap ñiñ unbö ke ap yag dauöp Depid daun niñpe au. Ñiñ anibu kalöp ud kamñiñ yunab. Niñpe Kraist Bi Kub u me. ¹² Niñp am ulhai niñmim niñnabim, niñme niñp waiñ wam wam göm, ud kaj sipsip nan hañiñ habadö piñ u rik dap lilö ñiñmidal mab ij miñgan u lö mideinab. Kale am niñmim, hagpin rö gñab u, niñjö hagöp, a gñabim,” a ga.

¹³ Ejol anibu anig hagö niñjö gí, adñiñ ejol kumi kabö adö lañ au niñbö iru yabñiñ nöñ ap ejol nöñ niñbö u aip midöm, God hib niñpe u dap ranöl gí hagla,

¹⁴ “God hib niñpe i adö lañol midöp; niñpe niñbi bi an an mög niñjöñm ud aij gñab gau, hibur hain hain gasñiñ midmagö añiñ lep magö u kale aip midnab,” a gila. *

Kaj sipsip mukep bi gau am Jisas niñ niñla

† **2:11:** Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe iñ añiñ ap midöp: “God hag la Bi u.” * **2:14:** Luk 19:38

15 Ejol gau ado gɨ kumi kabö adö lanɨ arlö nɨŋöl gɨ, bɨ kaj sipsip mukep gau manö hag nɨŋ hag nɨŋ göm hagla, “Bɨ Kub hanɨp manö hagajɨp u, uri Bedlehem am nɨŋun,” a gɨla.

16 Anɨg hagöm yɨŋɨd amöm nɨŋla, Josep aip Maria aip ñɨŋaŋ hagla anɨbu, waij wam wam gɨmil, kaj sipsip nan haɨɨ habadö pɨñ u dap lɨlö ñɨŋmɨdal mab ij mɨgan u lɨlö mɨdeia. 17 Kale ñɨŋaŋ anɨbu nɨŋöm, amöm, ejol kalɨp nɨhön nɨhön hagla manö u, nɨbi bɨ gau gau kalɨp hag ñɨla. 18 Bɨ kaj sipsip mukep gau nɨbi bɨ gau manö anɨbu hag ñɨlö, kale nɨŋöm magöŋhalö aiö yabɨɨ gɨla. 19 Pen Maria nɨp nan ke yabɨɨ anɨbu ga rö, aij a gö, gasɨ aij nöp nɨŋmɨdöp. * 20 Bɨ kaj sipsip mukep gau, God ejol nɨpe gau hagla rö nöp gö amgö kale ke nɨŋla u me, God hib nɨpe u dap ranöl göm, aula gau ado gɨ arla.

Josep Maria ber mɨhau Jisas nɨp dam God sabe ram u ud arlö

21 Maria ñɨŋaŋ u yag dapöm ñɨn unbö mudun jɨŋ mɨdöm, ruö raleb ñɨn u waŋ hañ nɨpe rɨb gɨ dö gɨla. Nöd ejol u nɨme Maria nɨp, ñɨ yag daumön hib nɨpe u anɨg göl lɨmön a ga rö, hib nɨpe u Jisas, a gɨla. *

Bɨ Simion aip nɨbi Ana aip Jisas nɨp nɨŋmil mɨñ mɨñ yabɨɨ gɨlö

22-23 Pen nöd Mosɨs nɨpe lo manö kalɨ kliñ rɨköm, ñɨ nöd yag daunaböl gau God nɨp ñɨnaböl a ga. Anɨb u me, Maria ñɨŋaŋ u yag dapöm, Juda nɨbi bɨ gɨmɨdal rö, God sabe gep ram u asɨ masɨ

* 2:19: Luk 2:51 * 2:21: Luk 1:31

gi, ram nipe ke gau nöp mîdö, kamîŋ lö nîŋöl gi, Josep aip, Jisas nîp dam Bî Kub nîp ñîniŋ, God sabe gep ram Jerusalem au arlö. * ²⁴ Pen Bî Kub lo manö ap halö hagöp, “Nîbi ñî pai yag daunaböl gau kamîŋ lö, yaur maŋg aka yaur dapo mîhöp dam God sabe gep ram hönŋ yaŋ amöm, pak God nîp sabe gi ñöm me, böŋ nöp kamîŋ löp, a göm, God sabe gep ram raul mîgan u arnaböl,” a gîla. Gasî anîbu u rö nöp nîŋmil me, yaur mîhöp halö ud arlö. *

²⁵ Pen Jerusalem au bî aij yöl ap mîdmîdöp, hib nipe Simion. Bî anîbu nipe God Manö u nîŋöm, hagöp rö nöp gîmîdöp. Ana U† nipe Simion aip mîdmîdöp; nipe Kraîs u Isrel nîbi bî ud kamîŋ yunab, a göm, abad mîdmîdöp. ²⁶ Ana U† nipe Simion nîp nöd haga, “Bî Kub nipe Kraîs nîp yuö aunab u, ne amgö nîŋmön hainö umnabön,” a ga nîŋöm nipe nîŋöl mîdeia. ²⁷ Pen ñîn anîbu, Ana nipe Simion nîp gasî ñö, God sabe gep ram u amöm nîŋa, Josep ber mîhau Jisas nîp dammil, lo manö haga rö gul a gîmil ap mîdailö. ²⁸ Simion kalîp mîhönŋ nîŋöm, Jisas nîp ud wabi göm, God hib nipe u dap ranöl gi haga,

²⁹⁻³⁰ “Ne añî nöp Bî Kub.

Ñîŋaŋ i kub göm,
hanîp nîbi bî ud kamîŋ yunab u,
nöd yîp hagna rö, uri amgö magö yad ke
nîŋabin.

Anîb u, uri yîp paliö aij gö nîŋöl gi umnam. *

* **2:22-23:** Eks 13:2,12; Lep 12:1-8

* **2:24:** Lep 12:8

* **2:29-30:** Ais 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11

31 Ñiŋaŋ anibi, nibi bi ram minöŋ gau gau magöŋhalö

ud nöp aip jim ñöl lınab. *

32 Nipe mailö aij rö apöm,

Juda nibi bi wasö gau kalip pak ñö,

God bi aigale bi rö midöp u niŋnaböl.

Nipe mailö aij unbö ke ne dapöm,

Isrel nibi bi ne gau kalip pak ñınab,” a ga.

33 Simion Jisas nip manö anibu hageia u niŋmil, Josep ber mihau aiö yabił gılö. 34 Pen Simion nipe Josep Maria Jisas amlı bi kalip, “God kalöp abad mideiaŋ,” a göm, Jisas nıme Maria nip haga, “Ñi anibi midö niŋöl gi, Isrel nibi bi iru nöp aŋ u ud asik ke ke löm, adan naij udöm arnaböl gau, ap lug paknaböl; pen adan aij udöm arnaböl gau, God lau adö arnaböl. God Isrel nibi bi niŋlaŋ, a göm, ñi i yua pen nibi bi rımnap nip udagöm hag junaböl. * 35 Anıg göl me, nibi bi iru nöp niŋhön niŋhön gası niŋöm niŋ midpal rö, nibi bi gau waiö niŋnaböl. Pen ru mlö kıd ap midmagö aŋ ne ke daŋ biŋniŋ gınab,” a ga.

36 Pen ñın anibu nöp, God manö hagep nibi ap ap mideia. Hib nipe u Ana; nap hib u Panuel. Panuel u, Asa rikö rik dapöm rikla. Nipe nibi mılep yabił. Nöd nibi praj bi udöm, nugmul aip midailö mi unbö mudun jıŋ ina. 37 Nugmul uma pen Ana mı nipe ñınjuöl mihau mihau unbö yıgwö mlö laŋ (84) ina. Nipe God nip nöp gası niŋöm ñın rımnap nan magö ñiŋöm wasö, God sabe gep ram u am midöm, sıdö aŋ sıbön yaŋ

* 2:31: Ais 42:6; 49:6; 52:10

* 2:34: Ais 8:14; Mad 21:42; 1Pi

God nɪp sabe göl gɪ mɪdmɪdöp. ³⁸ Pen nɪbi Ana u, magö anɪbu nöp Jisas nɪp ud mɪdeila söl au apöm, God nɪp aij a göm, nɪbi bɪ kale, Bɪ Kub apöm Jerusalem nɪbi bɪ nagɪ mɪdeila u hubɪknɪm, a göm abad mɪdmɪdal nɪbi bɪ gau kalɪp hagöm, ñɪɲaɲ anɪbu nɪhön nɪhön rö gɪnab u, manö hag ña.

Ber mɪhau Jisas ud ado gɪ Nasared arlö

³⁹ Josep ber mɪhau Bɪ Kub lo manö haga rö magöɲhalö gɪ hakmil, kale ado gɪ ram mɪnön Galili ammil, daun kale Nasared arlö. * ⁴⁰ Am mɪdöm Jisas kub göm, God nɪp abad mɪd aij gö nɪɲöl gɪ, gasɪ aij yabɪɪ nɪɲöm, mɪd aij ga.

Jisas nɪpe God sabe gep ram u ara

⁴¹ Pasopa ñɪn kub u söl auö, Jisas nɪme nap mɪ u mɪ u, Pasopa ñɪn kub u mɪñi a göm, am Jerusalem armɪdil. * ⁴² Anɪg göl me, Jisas mɪ nɪpe in mɪgan laɲ lö, Juda kai gɪmɪdal rö, nɪme nap nɪp uɪ gɪ Pasopa nan ñɪɲnɪg Jerusalem am mɪdeila. ⁴³ Ñɪn kub anɪbu ap padiö nɪɲöl gɪ, ram arabun a göm, ado gɪ am adan aɲ au ammil nɪɲlö, Jisas aip auageila. Nɪpe Jerusalem nöp mɪdeia pen kale nɪɲagmil, ⁴⁴ nɪpe nɪbi bɪ rɪmnap aip auab a gɪmil, gasɪ nɪɲlö. Pen adan aɲ au hannɪg gɪmil, am nɪmdaɲ nɪmam nɪbi bɪ rɪmnap aip mɪdöp, a gɪmil, nɪp uɪhai nɪɲailö. ⁴⁵ Uɪhai nɪɲ dam wasö nɪɲmil, ado gɪ Jerusalem nɪp uɪhai nɪɲnɪg arlö. ⁴⁶ Ammil ñɪn mɪhöp nɪgaɲ mañu nɪɲlö, nɪpe amöm God sabe gep ram u mɪdöm, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau aip asɪk mɪdöm, manö hagaila u

* **2:39:** Mad 2:23 * **2:41:** Eks 12:24-27; 23:14-17; Dud 16:1-8

nɪŋöm, manö rɪmnap hag nɪŋmɪdeia. ⁴⁷ Nɪbi bɪ nɪŋ mɪdeila gau, Jisas haga rö nɪŋöm, ñɪ anɪbu gasɪ nɪŋ kɪd hiɪköm manö aij hagab u, a göm, aiö waiö gɪla. ⁴⁸ Pen nɪme nap ber Jisas nɪp nɪŋmil kale u rö nöp aiö gɪlö. Nɪme pen Jisas nɪp haga, “Ne nap halɪp nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpan? Mɪdmagö hol ilön gö nɪŋöl gul nöp uɪhai nɪŋ ajabul,” a ga.

⁴⁹ Nɪme anɪg hagö, Jisas haga, “Kale nɪhön gɪnɪg yɪp uɪhai nɪŋ ajabilɪ Bapi ram am mɪdpin u kale nɪŋagɪl aka?” ga. ⁵⁰ Jisas anɪg haga u pen kale manö hagab u, a gɪmil, rɪk nɪŋaglö.

⁵¹ Jisas nɪp uɪ gɪ ram kale Nasared ado gɪ arla. Jisas anɪb gau nöp mɪdöm, nɪme nap hagmɪdil rö nöp nɪŋöm hain gɪmɪdöp. Pen nɪme Jisas nɪhön nɪhön ga u gasɪ nɪŋöl gɪ nöp mɪdmɪdöp. * ⁵² Jisas nɪme nap aip mɪdöm, majö göm gasɪ nɪŋ aij yabɪl gö nɪŋöl gɪ, God abe, nɪbi bɪ gau abe nɪp nɪŋlö aij ga. *

3

Jon Bɪ Ñɪg Pak Ñeb manö hag ña (Mad 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)

¹ Rom gapman bɪ kub yabɪl Sisa Daibirias ram mɪnön gau gau abad mɪdmɪdöp, mɪ in la unbö ajɪp böŋ daŋ. Pen nɪpe mɪlö gau mɪdöm, bɪ abad mɪdep an yagol nɪpe rɪmnap hag lö, am ram mɪnön rɪmnap abad mɪdmɪdal. Bɪ nɪpe Podias Pailod ram mɪnön Judia nɪbi bɪ gau kalɪp abad mɪdmɪdöp. Bɪ nɪpe Herod ram mɪnön Galili nɪbi bɪ gau kalɪp abad mɪdmɪdöp. Herod nɪmam nɪpe

* **2:51:** Luk 2:19 * **2:52:** 1Sa 2:26; Pro 3:4

Pilip ram m+nöŋ Iduria n+bi b+ gau abe, ram m+nöŋ Drakonaidis n+bi b+ gau abe kal+p abad m+dm+döp. B+ n+pe Laisenias ram m+nöŋ Abilini n+bi b+ gau kal+p abad m+dm+döp. ² Pen magö an+bu, b+ ne Anas aip, Kaiapas aip, God n+p nan sabe gep b+ kub yab+! m+hau Jerusalem m+dailö.

Pen ñ+n an+bu, Sekaraia ñ+ n+pe Jon, n+bi b+ iru m+dagm+dal, ram m+nöŋ kabö nöp m+dm+döp an+ gau han m+dm+döp. An+ gau han m+dö n+ŋöl g+, God n+pe Jon n+p gas+ ñö, ³ ram m+nöŋ ñ+g Jodan go! gau gau ajm+döp n+ŋöm n+bi b+ gau aulö, kal+p manö hag ñ+m+döp, “Nan si nan naij g+pim gau, n+hön g+n+g an+g g+pun a g+mim arö g+mim y+p aube yad kalöp ñ+g pak ñ+nö, God nan si nan naij g+pim gau n+ŋöm arö g+nab,” a g+m+döp. * ⁴ Jon kal+p manö hag ñ+m+döp an+bu, b+ God manö hagep Aisaia hadame nöp g+nab a göm, kal+ kliñ r+ka rö nöp ga. Aisaia manö an+bu kal+ kliñ r+köm haga,

“B+ ap, ram m+nöŋ n+bi b+ iru m+dagpal, ram m+nöŋ kabö nöp m+döp

an+ au am m+döm, w+ñ alöm hagnab,

‘B+ Kub u auab a g+mim,

n+p abad m+daimim!

An+ b u, adan s+r g+lan+ g+yan+ g+n+m gau,

dum go! p+tu g+n+m gau, b+n+g ral aij g+ m+daimim.

⁵ An+ b u, m+nöŋ ban göp gau b+n+g ral aij g+mim,

dum gau b+n+g ral aij g+mim,

adan dudu badu g+n+m gau, kabö göl g+mim,

kabö gau ud yu aij g+mim m+daimim.

⁶ An+g göl me, n+bi b+ gau magöŋhalö n+ŋnaböl,

* 3:3: Ap 13:24

God nipe aigöl göm kalip ud kamın yunab, ' a gınab," a ga. *

⁷ Jon nipe Aisaia manö kalı kılın rıka anıbu rö hag nō niñöl gi, niıbi bı iru nöp nıpe mıdeia au apöm hagla, "Hanıp niıg pak niımön," a gıla. Jon kalıp sılık hag göm haga, "Kale hainjo niı pai gai i! Gası niıhön niımim piıniı gi aubimı 'Niıg pakno, God niıbi bı rımnab kalıp hag gınab niın u, hanıp hag gagnab,' a gımim, piıniı gi aubim ar? * ⁸ Kale niıg pakniıg gınabim u, nan si nan naij giıpm gau niıhön giıng anıg giıpun, a gımim, arö gımim, mıd aij gımim. Anıg giıpe me, niıbi bı niıınaböl, kale nan si nan naij giımıdim gau arö giıpm. Pen kale gası ap niımim, 'Hon bac ilan Ebrahim niı pai nıpe mıdpun,' a gımim, gası u niııagmim. Hon Ebrahim niı pai nıpe a giıpm u nan yiıharıı! God kabö gai i udöm, Ebrahim niı pai nıpe gau gi lınıg göm, gi liböp! * ⁹ Niıı aij gımim! God mab u iı halö rıı junıg, ru u mab iı yan kıd gi mıdöp. Mab au, magö niııeb aij rımnab piıagnab u, rıı gi dö gi ud mab inab yan yunab," a ga. *

¹⁰ Jon manö anıbu rö hagö, kale nıpe pen hag niııöm hagla, "Hon niıhön gun, a gımön, anıg hagpan?" ö gıla. Haglö, Jon kalıp haga,

¹¹ "Niıbi bı sior mıhöp mıdainım u, ap niıbi bı sior mıdagainım gau kalıp nöl. Pen niıbi bı nan magö mıdainım u, niıbi bı nan magö mıdagainım gau kalıp rımnab nöl," a ga.

* **3:6:** Ais 40:3-5 * **3:7:** Mad 12:34; 23:33 * **3:8:** Jon 8:33,39

* **3:9:** Mad 7:19

12 Pen bi dakis udep gau, Jon hanip ñig pak ñan a göm, apöm nip hag niñöm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon niñön gun?” ö gila. *

13 Hageila, kalip haga, “Dakis u udnig gimim, gapman hagpal rö nöp udmim. Yiharinj rimnap udagmim,” a ga.

14 Pen ami bi rimnap Jon nip manö anibu rö nöp hag niñöm hagla, “Hon niñön gun?” ö gila.

Hageila, kalip haga, “Kale manö piral hgmim nibi bi gau mani kalip si udagmim. Manö piral hgmim nibi bi gau manö kub hagagmim. Wög pe udnabim u ap halö udun, a gimim, gasi u niñagmim,” a ga.

15 Pen anig göm mid damöm nibi bi gau gasi adö ap niñöm hagla, “Bi anibi Krais pör abad midpun u rö löp,” a gila. 16 Hageila, nipe manö anibu niñöm kalip pen haga, “Wasö! Yad kalöp yiharinj ñig nöp pak ñabin, pen yip hain aunab bi u, nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabıt, yad bi pro. Yad nip niñnö nable ginab. Ma rirup nipe u nagi ud hubiknam rö lagöp,” a ga. Bi anibu nipe apöm, kalöp Ana Ut u nöp pak ñöm, mab mitan pak ñöm ginab. * 17 “Nipe wid magö po gö, rik dap pakpal rö u ginig gab. Wid magö ñineb gau ke löm, wid cög nabön nabön gau ke löm ginab. Anig göm, wid magö ñineb gau dam ram raul migan nipe linab; pen nabön nabön gau dam mab pör inmüdöp u launab,” a ga.

Herod Jon nip nagi la

* 3:12: Luk 7:29 * 3:16: Ap 13:25

18 Jon, nibi bi gau kalip God manö aij u rimnap halö hag ñinö niñ aij gilañ, a göm, kalip manö aij anibu rö pro hagagmidöp. 19 Pen gapman bi kub Herod, nan si nan naj gau gi damöm, hainö nimam Pilip nibin nipe Herodias nip ud gö, Jon u aij gagöp, a ga. * 20 Jon manö anig hagö, Herod niñöm, naj ga adö ap halö göm, Jon nip dam nagila.

Jon Jisas nip ñig pak ña

(Mad 3:13-17; Mak 1:9-11)

21-22 Pen Herod Jon nip nagila laga magö u, nipe nibi bi gau kalip ñig pak ñimidöp. Jisas nip abe ñig pak ña. Jisas nip ñig pak ñö, nipe Nap God nip sabe gi midö niñöl gi, kumi kabö adö lañ au ñi gi gau gau arö, ajöñ hiikö, Ana U u yaur dapo rö halu löm, Jisas nip u gi aua. Anig göl auö niñöl gi, manö ap kumi kabö adö lañ au nibö apöm haga, “Ne Ñi midmagö yad yabit. Nöp niñnö, yip aij yabit göp,” a ga. *

Jisas nihi bi

(Mad 1:1-17)

23 Pen Jisas mi nipe unbö ñinjuöl añi ap ado gi da unbö siduñ lañ (30) arö niñöl gi, nipe il göm nibi bi gau kalip God Manö hag ña. Nibi bi gau Jisas nip, nap nipe u bi ne Josep, a gi gasi niñla.

Josep nap nipe u Heli. *

24 Heli nap nipe u Madad.

Madad nap nipe u Lipai.

Lipai nap nipe u Melkai.

* 3:19: Mad 14:3-4; Mak 6:17-18 * 3:21-22: Jon 1:32 * 3:23: Luk 4:22; Jon 6:42

Melkai nap n̄ipe u Janai.
Janai nap n̄ipe u Josep.
²⁵ Josep nap n̄ipe u Madadaias.
Madadaias nap n̄ipe u Emos.
Emos nap n̄ipe u Neham.
Neham nap n̄ipe u Esli.
Esli nap n̄ipe u Nagai.
²⁶ Nagai nap n̄ipe u Mead.
Mead nap n̄ipe u Madadaias.
Madadaias nap n̄ipe u Semein.
Semein nap n̄ipe u Josek.
Josek nap n̄ipe u Joda.
²⁷ Joda nap n̄ipe u Joanan.
Joanan nap n̄ipe u Resa.
Resa nap n̄ipe u Serababel.
Serababel nap n̄ipe u Sialdiel.
Sialdiel nap n̄ipe u Nerai.
²⁸ Nerai nap n̄ipe u Melkai.
Melkai nap n̄ipe u Adai.
Adai nap n̄ipe u Kosam.
Kosam nap n̄ipe u Elmadam.
Elmadam nap n̄ipe u Er.
²⁹ Er nap n̄ipe u Josua.
Josua nap n̄ipe u Eliesa.
Eliesa nap n̄ipe u Jorim.
Jorim nap n̄ipe u Madad.
Madad nap n̄ipe u Lipai.
³⁰ Lipai nap n̄ipe u Simion.
Simion nap n̄ipe u Juda.
Juda nap n̄ipe u Josep.
Josep nap n̄ipe u Jonam.
Jonam nap n̄ipe u Eliakim.
³¹ Eliakim nap n̄ipe u Melea.

Melea nap nipe u Mena.
Mena nap nipe u Madada.
Madada nap nipe u Nadam.
Nadam nap nipe u Depid.
³² Depid nap nipe u Jesi.
Jesi nap nipe u Obed.
Obed nap nipe u Boas.
Boas nap nipe u Salmon.
Salmon nap nipe u Nason.
³³ Nason nap nipe u Aminadap.
Aminadap nap nipe u Admin.
Admin nap nipe u Arni.
Arni nap nipe u Hesron.
Hesron nap nipe u Peres.
Peres nap nipe u Juda.
³⁴ Juda nap nipe u Jekop.
Jekop nap nipe u Aisak.
Aisak nap nipe u Ebrahim.
Ebrahim nap nipe u Dera.
Dera nap nipe u Nahor.
Nahor nap nipe u Seruk.
³⁵ Seruk nap nipe u Rehu.
Rehu nap nipe u Pelek.
Pelek nap nipe u Eber.
Eber nap nipe u Sela.
³⁶ Sela nap nipe u Kenam.
Kenam nap nipe u Apaksad.
Apaksad nap nipe u Sem.
Sem nap nipe u Noa.
Noa nap nipe u Lemek. *
³⁷ Lemek nap nipe u Medusela.

* **3:36:** Jen 11:10-26

Medusela nap nipe u Inok.
 Inok nap nipe u Jared.
 Jared nap nipe u Malelael.
 Malelael nap nipe u Kenan.
³⁸ Kenan nap nipe u Inos.
 Inos nap nipe u Sed.
 Sed nap nipe u Adam.
 Adam nap nipe u God. *

4

Seden Jisas nip manö piral haga

¹⁻² Ana U† u Jisas nip ajman rauöm, nip u† g† ñig Jodan gau n+bö ud arö, Jisas ram m+nöñ n+bi bi midagmidal, ram m+nöñ kabö nöp midmidöp an gau mideia. Seden nipe Jisas nan si nan naj r+mnap ginim aka wasö g† n+ñöl göm g† g† gö, ñ+n unbö ñ+n juöl m+höp (40) ara. Jisas nan magö ñ+ñöm wasö, nip kiyö majö la.

³ Nip kiyö majö lö, Seden haga, “Ne ‘God Ñ+ nipe m+dpin,’ a g+pan u, kabö gai i hagö, bred rö lan,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kali kliñ riköm hagla, ‘Nibi bi gau, bred nöp ñ+ñöm kam+ñ midageinaböl,’ a g+la,” a ga. *

⁵ Hagö, Seden Jisas nip dam dum kub lan ap amöm, ram m+nöñ aij aij kin ke ke abadpal gau magöñhalö, magö an+bu nöp, Jisas nip yamöm haga, ⁶⁻⁷ “Ram m+nöñ aij aij gai i nöñ! N+bi bi ke ke abad m+dpal. Yad me ram m+nöñ an+bu gau magöñhalö abad m+dpin rö, bi ap nip hagnig

* **3:38:** Jen 4:25-26 * **4:4:** Dud 8:3

gem hagnabin. Anib u, ne yip kugom yimmön sabe geinabön u, ram m+nöñ anib gai i magöñhalö nape hagnö, ne abad m+deinabön,” a ga.

⁸ Hageia Jisas pen haga, “God Manö u kalı kññ r+köm hagla, ‘God Bı Kub kale u hagöp rö gımim hib nıpe nöp hagpe adö arañ,’ a gıla,” a ga. *

⁹ Jisas anıg hageia, Seden nıpe Jisas nıp u† gı Jerusalem amöm, dam God sabe gep ram i adö lañ gı lıla adö u amöm haga, “Ne, ‘God Ñı nıpe m+dpin,’ a gıpan u, pırañ+d m+nöñ il yañ lug. ¹⁰⁻¹¹ God Manö u kalı kññ r+köm hagla, ‘God ejol nıpe gau hagö, nöp abad m+deinaböl.

Ap lug paknıg geinabön u, nöp ñımagö kale udnaböl nıñöm kabö ma ne u bınıñ gagnab,’ a gıla,” a ga. *

¹² Seden anıg hageia, Jisas pen haga, “God Manö u manö rımnap halö kalı kññ r+köm hagla, ‘God Bı Kub u, nıpe bı nıñö hagep aka bı pir alep, a gımim hagagmim,’ a gıla,” a ga. *

¹³ Kıjaki Jisas nıp manö pıral hag wasö nıñöm, arık arın a göm, gası nıpe gau nöp nıña, “Uri wasö pen hainö ñın rımnap apem manö rımnap halö pıral alem hag nıñnam,” a göm arık ara. *

*Jisas ram m+nöñ Galili il göm manö hag ña
(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)*

¹⁴ Pen God Ana Jisas nıp klö ñö, Jisas nıpe ado gı apöm ram m+nöñ Galili mıdö nıñöl gı, nıbi bı gau, manö nıpe u nıñöm, dam ram m+nöñ Galili

* **4:8:** Dud 6:13-14 * **4:10-11:** Sam 91:11-12 * **4:12:** Dud 6:16; 1Ko 10:9 * **4:13:** Hib 2:18; 4:15

aŋ gau magöŋhalö ud arla. ¹⁵ Nipe Juda magum gep ram gau amöm, manö hag ñi aij gö, nibi bi gau nipe bi aij yabi a göm, miñ miñ yabi gila.

*Nasared nibi bi Jisas nip niŋ udagla
(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)*

¹⁶ Pen Jisas nipe ram miñöŋ Galili aŋ gau gi aj piš göm, Nasared am mideia. Daun anibu nipe nöd midöm majö ga. Juda God nip sabe gep ñin kale u auö, nipe pör gimidöp rö, magum gep ram u amöm, uraköm God Manö u amgö li niñöm hagnig ga. ¹⁷ Bi God manö hagep Aisaia kali kliš rika köp u nip dap ñilö, ud pilaiöm, manö hagnig ga adiŋ u amgö li niñöm kalip haga, *

¹⁸ “Bi Kub u yip, wög yad gimön, a göm,

Ana nipe yuö yad aip midöp.

Anib u, nibi bi mög gep rö midpal gau

kalip manö aij u hag ñinö, niŋ aij ginaböl.

Nibi bi nagiman rö midpal gau

kalip hubik yunö, arnaböl.

Nibi bi amgö we göp rö midpal gau

kalip ginö, amgö ñil niñaböl.

Nibi bi uŋham midpal gau

kalip ud aij ginö, mid aij ginaböl.

¹⁹ Pen, Bi Kub nibi bi udnab ñin aij u miñi auöp, a gem,

nibi bi gau kalip hag ñinabin,” a ga.

²⁰ Jisas manö kliš anibu amgö li niŋ hag piš göm, köp bad u ud wam wam göm, bi köp abad midmidöp u nip adog ñöm asikö niñöl gi, nibi bi magum gep ram raul mideila gau magöŋhalö amgö juöm nip niŋ ij halö lila. ²¹ Anig niñeila,

* **4:17:** Ais 61:1-2

Jisas kalıp haga, “God Manö adiŋ anıbu ud amgö lı nıŋ kalöp hagnö nıŋajim anıbu, uri anıg unbö rö nöp göp.

²² Anıg hagö, manö aij yabıl haga u nıŋöm, nıbi bı nıp ñıñı löm, aiö gıla. Pen gası ap nıŋöm, “Bı anıbi Josep ñı nıpe nöp aka?” göm, aiö waiö gıla.
*

²³ Anıg haglö, Jisas kalıp haga, “Pen yad nıŋbin, yıp hagnabim, ‘Ne wös wameb bı, ne ke gımön nan ne ke göp u kamıŋ lınab. Ne daun pro Kapaneam am mıdmön, nan gagep rö gaina, yıd acmal ajajıp nıŋbun u rö, mıñı ram mınöŋ ne ke aui abe gö yıd acmal ajö nıŋun,’ a gınabim.

²⁴ Pen kalöp nıŋö hagabin, bı God manö hagep gau, ram mınöŋ ke gau amöm, manö aij u haglö, nıŋö hagaböl a göm udnaböl. Pen ram mınöŋ kale ke u apöm haglö, bı hon gau ke hagaböl a göm, manö kalıp udagnaböl. * ²⁵ Pen nıŋim! Bı God manö hagep İlaija mıdeia ñın u, nıbi yadu iru nöp İsel au mıdmıdal. Mı mıhau nıgaŋ rakın unbö kagoŋ jıŋ u, möŋ alagö, nan magö ranagö, kiyö kub yabıl la. * ²⁶ İsel nıbi yadu rımnap kiyö la gau iru yabıl nöp mıdeila au, pen God İlaija nıp yuö, am daun pro Sarepad ram mınöŋ daun kub Saidon söl au amöm, nan gagep rö gö, nıbi yadu ap nan magö nıpe iru nöp mıdeia. * ²⁷ Pen adö anıbu rö, hainö bı God manö hagep İlaisa mıdeia ñın u, İsel nıbi bı rımnap wös gısa la gau iru yabıl nöp mıdeila au, pen kalıp rımnap gö kamıŋ

* **4:22:** Luk 3:23; Jon 6:42 * **4:24:** Jon 4:44 * **4:25:** 1Ki 17:1,7 * **4:26:** 1Ki 17:8-16

laga; Ilaisa bi Neman ram minöñ milö kub Siria nibö u nip nöp gö, kamij la,” a ga. *

²⁸ Jisas anig hagö, Juda nibi bi magum gep ram raul mideila gau niñlö mulu kal yabit lugö, ²⁹⁻³⁰ nip ridik gi yu gi dam rul gau yuno umañ a göm, ridik gi ud arla ji Jisas nipe ado göm añ kale au amöm ara.

Jisas kijaki aiön pi hag höñ yua

³¹ Jisas daun pro Kapaneam, ram minöñ Galili au am midöm, Juda kai God nip sabe gep ñin u nibi bi kalip manö hag ña. ³² God Manö u, Jisas klö naj göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yabit gila. * ³³ Pen Juda magum gep ram raul añ anib au, bi kijaki abañ ala ap mideia. Nipe meg migan dap ranöm wiñ kub alöm haga, ³⁴ “Bi Jisas Nasared nibö! Ne nihön ginig auban? Hanip gi naj ginig auban akan Yad nöp niñbin. God Bi Uñ nipe u nöp auban,” a ga.

³⁵ Pen Jisas kijaki abañ al mideia anibu nip hag göm haga, “Manö hagagmön! Bi u arö gimön höñ aru!” a ga. Jisas hagö, kijaki aiön pi höñ aröl gi bi anibu nip, nibi bi mideila añ au ud yuöm ara. Pen nip mñu magö pakaga; kamij ara.

³⁶ Anig gö, nibi bi niñ mideila gau kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bi klö yabit anibi, manö anibu gai nibö dapöm hagö, kijaki gau höñ arbal?” ö gila. ³⁷ Pen Jisas ga manö anibu ram minöñ anib gau magöñhalö ud arla.

*Jisas nibi bi iru nöp gö kamij la
(Mad 8:14-15; Mak 1:29-31)*

* **4:27:** 2Ki 5:1-14 * **4:32:** Mad 7:28-29

³⁸ Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon ram u ara. Saimon n̄bor n̄pe u nan gö, hañ roman̄ n̄pe gau magöñhalö mab rö inö me, n̄bi b̄i gau apöm Jisas n̄p hagla, “Aumön, ne Saimon n̄bor n̄p gö urak aran̄,” a ḡila. ³⁹ Hageila, n̄pe n̄bi nan gö um m̄deia söl au apöm, nan geia an̄bu hag gö n̄ñöl ḡi, magö an̄bu nöp n̄p arö göm ara. N̄p kam̄ñ lö, uraköm, n̄bi b̄i ap m̄deila gau kal̄p nan magö ña.

⁴⁰ N̄bi b̄i an̄b au m̄deila gau, manö an̄bu n̄ñöm, sidö wad ara magö u, n̄bi b̄i kale m̄ña ga gau magöñhalö dap Jisas m̄deia au daula. Daueila, Jisas kal̄p añi añi ud n̄ñö kam̄ñ la.

⁴¹ Pen n̄bi b̄i k̄jaki aiön pi nan gau aban̄ al m̄deia gau hag yuö, höñ amöl ḡi w̄ñ kub alöm hagla, “Ne God N̄i n̄pe!” a ḡila. Kale Jisas n̄pe Krai u n̄ñöm an̄g hageila n̄ñöm Jisas n̄pe kal̄p hag göm haga, “Manö ap hagagmim,” a gö, haga rö n̄ñla. *

Jisas ram m̄nöh m̄gan r̄mnap amöm kal̄p manö hag ña

(Mak 1:35-39)

⁴² Ruö s̄b halö, Jisas ram m̄nöh an̄bu arö göm, ke am m̄daiñ, a göm, ram m̄nöh nöp an̄ gau ara. Ara pen n̄bi b̄i gau hain amöm, n̄p ulhai n̄ñöm hagla, “Gau aragmön; hon aip m̄daiun,” a ḡila.

⁴³ An̄g hageila Jisas haga, “God ȳp hag yuö aunö u, amem n̄bi b̄i ke m̄gan r̄mnap halö kal̄p u rö nöp God n̄bi b̄i udöm abad m̄deinab manö aij u hag ñinabin,” a ga.

* **4:41:** Mad 8:29; Mak 3:11-12

44 Anig hagöm, Jisas Juda nibi bi ram minön kale gau magöñhalö gi ajöl gi, am Juda magum gep ram gau amöm, manö aij anibu kalip hag ñim+döp. *

5

Jisas hagö kabsat iru nöp udla (Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Jisas ñin ap am Ñig Wañö Genesared goł au midöm, God Manö u hag ñö niñöl gi, nibi bi iru yabił, manö aij anibu niñun a göm, cıro mało ñöl gi aula. * ² Anig göl aulö niñöl gi, Jisas niña, bi kabsat udep gau ñig magıb miñöp dap ñig wañö goł anıb au löm, kabsat udep uben gau uł gi mideila. ³ Jisas nipe Saimon ñig magıb adö u ujanıd löm haga, “Yıp ud neb neb gö, ñig wañö an söl au dañ arın,” a ga. Hagö, Saimon ñig magıb u ud neb neb gö, Jisas ñig wañö an söl au amöm ñig magıb adö anıbu asık midöl gi, nibi bi gau kalip manö hag ña.

⁴ Manö hag pis göm, Jisas Saimon niñ haga, “Ñig magıb i ñig ułan pırik gi dam ñig wañö an kub au dañ ammim, uben yumim kabsat udim,” a ga.

⁵ Hageia, Saimon pen haga, “Bi Kub, miñi sıbön yañ nöp hon kabsat niñ aj aj aj, ram halö ru dam löp pen hon kabsat rımnap udagpun. Pe ne anig hagpan rö, uben u halöwałö yu niñun,” a ga. * ⁶ Anig hagöl göm uben yulö niñöl gi, kabsat iru nöp ap uben miñgan u arlö, uben gau ajman

* **4:44:** Mad 4:23 * **5:1:** Mad 13:1-2; Mak 3:9-10 * **5:5:** Jon 21:3-8

rauöm, pak gi dö ginig rö ga. ⁷ Anig ga niñöm, ni mam bi ñig magib adö ap mideila gau kalip ñin aian gilo, kale apöm kabsal anib gau udöm, ñig magib anib mihau lilo, böñ nöp ajman rauöm, ñig magib mihau pig lugnig rö ga.

⁸⁻¹⁰ Anig ga niñöm, Saimon Pida bi nipe aip ñig magib adö mideila gau, kabsal iru yabih udla gau niñöm, gasi iru nöp niñla. Pen Sebedi ñi nipe Jems aip Jon aip, ñig magib ap udmil Saimon aip wög jim ñöl gim+dil bi mihau, u rö nöp gasi iru niñlö. Pen Saimon am Jisas mideia söl au kugom yimöm haga, “Bi Kub, yad bi nan si nan naij gipin u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne piñiñ gagmön. Miñi ñin i riköm, bi kabsal udep u arö gimön, ni bi bi ud God nip daupep bi mideinabön,” a ga.

¹¹ Jisas anig hagö, ñig magib mihau dam ñig goi au löm, kabsal nan gau arö göm, Jisas aip amöm ajmidal. *

Jisas, bi wös hapeb la ap gö, kamij la

¹² Pen hainö Jisas am daun ap midö, bi wös hapeb hañ roman gau magonhalö la bi ap apöm, Jisas mideia söl au kugom yimöm nabic yihön göm, haga, “Ne yip gö kamij linig, gö kamij linim,” a ga.

¹³ Anig hagö, Jisas haga, “Yau, yad ginö, nöp kamij linim,” a ga. Anig hagöm, Jisas ñimagö nipe mlöbö löm bi anibu ud niñö, magö anibu nöp wös hapeb gau böñ nöp hir ga. ¹⁴ Wös hapeb gau hir gö, Jisas bi anibu nip haga, “Yad nöp ud niñnö kamij löp u ni bi bi gau hagagmön. Pen bi

* **5:11:** Mad 19:27

Mosıs hadame nöp kalı kılın rıkköm haga rö, wös hapeb yıp u kamıñ löp a gımön, am bı God nıp nan sabe gıpal gau kalıp yamön, nan sabe gep u kalıp nımön hıgmön, ‘Yıp kamıñ löp rö, nan i God nıp sabe gim,’ a gımön. Ne anıg gımön, nıbi bı nıñöm hıgnaböl, ‘Nıpe kamıñ löp rö anıg göp,’ a gınaböl,” a ga. *

¹⁵ Pen Jısas manö nıpe u, ram mınönj gau magönhalö rıgonj rıgonj arö, nıbi bı iru nöp, nıp nıñun a göm, cıro mało nıöm aumıdal. Nıbi bı anıb gau, rımnıap manö aıj nıpe u nıñıñıg aumıdal; rımnıap hanıp gö kamıñ lañ a göm aumıdal. ¹⁶ Pen nın rımnıap Jısas am ke mıgan ap mıdöm, Nap nıp sabe gımıdöp.

Jısas, bı nımıagö ma kıla ga ap gö, kamıñ la

¹⁷ Nın ap Jısas nıbi bı gau kalıp manö hag nı mıdeıa. Perısi bı rımnıap abe, lo manö hag nıeb bı rımnıap abe, ram mınönj Galılı anj au ram rıñıg ağıö magönhalö gau nıbö abe, ram mınönj Judıa anj au ram rıñıg ağıö magönhalö gau nıbö abe, Jerusalem nıbö abe apöm, Jısas manö hag nımıdeıa au asık mıdeıla. Pen Bı Kub ktıö nıpe aıp mıdeıa u me, Jısas nıbi bı nan ga gau kalıp gö kamıñ la. ¹⁸ Pen bı rımnıap, bı nımıagö ma kıla ga ap ilön lı dapöm, Jısas nıp gö kamıñ lañ a göm, nıp Jısas mıdöp ram raul mıgan u ud arun a gı gası u nıñla. ¹⁹ Pen Jısas mıdeıa ram u nıñla, nıbi bı gau ram raul mıgan anıbu böñ nöp sısı ga. Anıg gö, wıp ilön lı daula anıbu, dam ram adö lañ amöm, ram u ud mıgan hıkköm, nagı löm, Jısas mıdeıa anj au gıyanj yula. ²⁰ Kale gası nıñla, Jısas

* 5:14: Lep 14:1-32

gö kamıñ lınım rö löp, a göm nıñeila rö, Jisas gası kale u nıñöm, bı ñımagö ma kıla ga u nıp haga, “Bı nıñeb yad, nan si nan naij gıpan gau nıñem arö gabin,” a ga. * 21 Jisas anıg hagö, bı Perisi gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, gası an kale gau nöp ke nıñöm hagla, “Bı anıbi ban? Nıpe God nıp hag juöl gı hagab. God nıpe añı nöp me nan si nan naij gıpal gau nıñöm arö gınım rö löp,” a göm, gası kale u nöp nıñla.

22 Pen gası nıñeila anıbu, Jisas ke rık nıñöm haga, “Kale nıñön gınıg yıp gası naij nıñabım? 23 Bı ap bı ap nıp hagnab, ‘Nan si nan naij gıpan gau nıñem arö gabin,’ a gınab u, kale aigöl gımim nıñnabım nıpe manö nıñö hagab aka manö pir alabıñ Pen bı ñımagö ma kıla göp ap mıdeınab, bı ap nıp hagnab, ‘Ne mıñı nöp urak aru,’ a gınab u, kale aigöl gımim nıñnabım nıpe manö nıñö hagab aka manö pir alabı? 24 Bı Ñı nıpe nıbi bı mınöñ naböñ ıñ i nan si nan naij gıpal gau nıñöm arö gınım rö löp u, kale manö anıbu manö nıñö a gımim nıñ udmim a gem, manö anıg göl hagnıg gabin,” a ga. Anıg hagöm, Jisas bı ñımagö ma kıla ga u nıp haga, “Ne mıñı nöp urakmön, nöp ilöñ lı daubal abañ bad u udmön, ado gı ram ne aru,” a ga. * 25 Anıg hagö, nıbi bı gau nıñmıdlö nıñöl gı, magö anıbu nöp uraköm, nıp ilöñ lı daula abañ bad anıbu udöm, God nıp aıj a göl gı, ram nıpe ara. 26 Anıg gö, nıbi bı nıñmıdeıla gau magöñhalö pa gıñı göm, God hib u dap ranöl gı hagla, “Mıñı nan ke nıbö yabıñ gajıp nıñbun,” a göm, aiö waiö gıla.

* 5:20: Luk 7:48; Ais 43:25 * 5:24: Jon 5:8

*Jisas bi nipe Lipai nip uda
(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)*

²⁷ Pen hainö Jisas amöm niŋa, bi dakis udep ap dakis ñeb ram raul miŋan u asik mideia. Hib nipe u Lipai. Jisas nip niŋöm haga, “Ne aumön, yad aip arul,” a ga. ²⁸ Hageia, Lipai uraköm, wög gi midöp u arö göm, nan nipe gau magöŋhalö arö göm, Jisas aip arlö.

²⁹ Pen Lipai ñiñi löm, Jisas nip nan magö kub ram nipe u lau löm, bi dakis udep rimnap, ni bi bi rimnap iru nöp wiñ alö apöm, Jisas aip asiköm nan magö niñeila. ³⁰ Pen Jisas kale aip nan magö niñaiia u niŋöm, bi Perisi rimnap abe, bi lo manö hag ñeb kale rimnap abe apöm, Jisas bi nipe gau kalip hagla, “Kale niñön giñig ni bi bi nan si nan naij gipal gau abe, bi dakis udep gau abe aip asikmim nan niñabim?” ö gi la. *

³¹ Anig haglö, Jisas manö anibu niŋöm kalip pen hagöm haga, “Ni bi bi kamij midpun a gipal gau, wös wameb bi wiñ alagpal; ni bi bi nan göp gau nöp, hanip gö kamij laŋ a göm, wös wameb bi wiñ albal. ³² Anib unbö rö nöp, yad ni bi bi, mid aij gipun a göm gasi niñbal gau, kalip hagnig auagpin; ni bi bi, hon nan si nan naij gun, mid aij gagpun, a göm gasi niñbal gau, kalip hagnig aubin. Yad kalip manö aij hag niñö, kale manö yad u niŋ udöm, nan naij gipal gau, niñön giñig anig gipun a göm, arö göm, God hagöp rö nöp göl,” a gem aubin.

* **5:30:** Luk 15:1-2

*God nɪp sabe gep gasɪ u nöp nɪŋöm nan magö
ñɪŋagla*

(Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Pen kale rɪmnap Jisas nɪp hagla, “Jon bɪ nɪpe gau abe, Perisi bɪ kale gau abe ñɪn rɪmnap, God nɪp nöp gasɪ añɪ nɪŋun, a göm, nan magö ñɪŋagöm kɪyö nöp mɪdöm, God nɪp sabe gɪpal. Pen bɪ ne gau nan magö ñɪŋöl gɪ, ñɪg ñɪŋöl gɪ nöp mɪdpal,” a gɪla.

³⁴ Anɪg hageila, Jisas kalɪp pen haga, “Bɪ ap nɪbi udöm, nɪbi bɪ nɪpe gau aip nan kub ñɪŋnaböl u, bɪ rɪmnap uraköm, nɪhön gɪnɪg anɪg gabim a göm hagagnaböl. * ³⁵ Pen hainö bɪ rɪmnap apöm bɪ anɪbu ud arlö, ñɪn anɪbu nɪbi bɪ nɪpe gau mög gö, nan magö ñɪŋagnaböl,” a ga.

³⁶ Pen Jisas manö hod rɪköm kalɪp haga, “Waɪɪj nöd nɪbö ap gɪ dö geinab u, waɪɪj gɪsön nɪbö ap ud gɪ dö göm, dap al dör gɪlö, adɪp adɪp lagnab. Ke ke yabɪɪ löm, mɪhönngöl naj yabɪɪ gɪnab. ³⁷ Pen ñɪg wain u, u rö nöp. Ñɪg wain kamɪŋ u udöm, kaj meme hañ mɪlep mɪgan yaŋ hoŋ gagpal. Nɪhön gɪnɪg: hoŋ göm mame ñɪlö, ran ap ranöm, bɪŋ naj yabɪɪ hagöm pak gɪ dö göm hoŋ gö, kaj meme hañ u abe naj gɪnab. ³⁸ Gasɪ anɪbu nɪŋöm me, ñɪg wain kamɪŋ udöm, kaj meme hañ kamɪŋ mɪgan u nöp hoŋ lep. ³⁹ Pen nɪbi bɪ ñɪg wain nöd nɪbö hadö ñɪŋbal gau, hainö ñɪg wain kamɪŋ gɪsön nɪbö u ñɪŋlö kalɪp aij gagnab; ‘Ñɪg wain nöd nɪbö u aij,’ a gɪnaböl,” a ga.

* **5:34:** Jon 3:29

6

*“Yiharıñ mıdep ñın i nıhön gıñıg anıg gabım?”
ö gıla*

(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Hainö Juda God nıp sabe gep ñın ap, Jisas bı nıpe gau aıp wid wög adıñ añ au amöl gı, bı nıpe gau wid magö anıb gau rımnap rık ñımagö adö kale au löm, hañ pak yuöm ñıñöl gı arla. * ² Anıg geıla, bı Perisi rımnap nıñöm hagla, “Kale nıhön gıñıg God nıp sabe gep ñın wög gagep i, wid magö hañ pak yumim wög gabım?” ö gıla. *

³⁻⁴ Hageıla, Jisas bı nıpe gau gıla anıbu naij gagla u nıñöm, bı Perisi gau kalıp haga, “Depid hadame nöp bı nıpe gau aıp kıyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö u löm, bı yiharıñ ñıñagpal, bı God nıp nan sabe gıpal gau nöp ñıñbal bred u, Depid hag nıñö, nıp ñılö, bı nıpe gau aıp ñıñla. Kalıp kıyö lö gıla aiud anıbu God Manö kalı kılñ rıkla u, kale nıñagpım ar?” a ga. *

⁵ Jisas manö ap halö hagöm haga, “Bı Ñı nıpe Bı Kub mıdöm, ñın yiharıñ mıdep ñın u, nıhön gınam a gıñab u, gıñab,” a ga.

Jisas, bı ñımagö pıno ga ap gö, kamıñ la

⁶⁻⁷ Pen Juda God nıp sabe gep ñın hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amöm, kalıp God Manö u hag ñöl gı mıdeia. Ram raul mıgan anıbu, bı ñımagö pıno ga ap ap mıdeia. Bı Perisi gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, bı anıbu nıp nıñla

* **6:1:** Dud 23:25 * **6:2:** Jon 5:10 * **6:3-4:** Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6

rö, Jisas nıpe God nıp sabe gep ñın i nıp gö kamın
 linab aka nıhön gö, nıp hag gun a göm, nıp nın ij
 halö lı mıdeila. ⁸ Pen gası nınla anıbu, Jisas ke
 nınöm, bı ñımagö pıno ga anıbu nıp haga, “Ne
 urakmön anı auı au,” a ga. ⁹ Hageia, urak auö
 nınöl gı, Jisas bı Perisi gau abe, bı lo manö hag
 ñeb bı gau abe kalıp haga, “Yıharın mıdep ñın i
 rö, nıbi bı gau kalıp ud aij gınabun aka, yıharın
 mıdep ñın uri a gun, kalıp arö gınabun? Kalıp
 gıno urak aröl aka kalıp arö gıno umöl?” ö ga.
¹⁰ Anıg hagöm, kalıp nın gus gus göm, bı ñımagö
 pıno ga u nıp haga, “Ñımagö ne u mılöbö lı!” a
 ga. Hagö, ñımagö nıpe mılöbö lö nınöl gı, adın
 kamın la.

¹¹ Jisas bı anıbu nıp gö kamın la u nınöm, bı
 Perisi gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe,
 mulu kalı yabıt nınöm, Jisas nıp nıhön gun a göm,
 hag nın hag nın gı mıdeila.

*Jisas bı nıpe unbö mıgan laı uda
 (Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)*

¹² Pen ñın anı au, Jisas Nap nıp hagnabin,
 a göm, dum ilö laı amöm, Nap nıp sabe gı mıdö
 mıdö, ram rua. ¹³ Pen ruö sıdö aua magö u, bı
 nıpe gau magöıhalö hagö aueila, bı nıpe unbö
 mıgan laı kalıp ud asık ke löm, kale bı manö yad
 ud arep gau mıdeınabım, a göm hag la. ¹⁴⁻¹⁵ Bı
 nıpe hag la anıb gau hib kale me: ap Saimon,
 hainö Jisas hib nıpe ap löm Pıda a ga; ap Edru,
 Saimon nımam nıpe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilıp;
 ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems,
 Alpias ñı nıpe u; ap Saimon hib aıog Saimon Selod
 a gımidal u; ¹⁶ ap Judas, Jems ñı nıpe u; ap Judas

Iskariod. Nipe nöp me hainö Jisas al pak lılan a göm, nıp mumug nıηa.

Nıbi bı iru nöp Jisas mıdeia au aula

¹⁷ Pen Jisas bı nıpe anıb gau aip dum ilö lan arö göm, au giyan gi am ban aij yan mıdlö nıηöl gi, nıbi bı iru nöp, nıp nıηun a göm, ap magum gıla. Nıbi bı anıb gau, rımnap Jerusalem nıbö, rımnap ram mınöη Judia gau nıbö gau nıbö, rımnap ram mınöη nabis daun kub mıhöp Daia Saidon nıbö,
¹⁸ Jisas manö nıpe nıηun, hanıp nan göp gö kamıη lınım a göm aueila. Nıbi bı kıjaki aion pi nan gau aban alö mıd aij gagla gau, Jisas gö kamıη la.
¹⁹ Pıdöη nıp nıbö apöm, kalıp nan nıhön nıhön ga gau gö, magöηhalö kamıη lajıp u nıηöm, nıbi bı anıb gau magöηhalö apöm, hon abe Jisas nıp ud nıηun a göm, nıp cıro mało ñöm aula.

*Nıbi bı mög gep rö gau hainö mıñ mıñ gıñaböl
 (Mad 5:1-12)*

²⁰ Jisas bı nıpe gau kalıp amgö nıηöl gi haga,
 “Kale nıbi bı mög gep rö mıdpım gau,
 God kalıp ud aij göm abad mıdeinab.
 Gası anıbu nıηmım
 mıñ mıñ gımım.
²¹ Kale mıñi kıyö kub löp gau,
 hainö kıyö lagnab.
 Gası anıbu nıηmım
 mıñ mıñ gımım.
 Kale mög gö, mıtöη magö gabım gau,
 hainö aij gö nıηöl gi, mıhol gıñabım.
 Gası anıbu nıηmım

m+iñ m+iñ g+mim. *

22 B+ Ñ+ n+pe n+p c+g m+idpe, n+bi b+ gau
kalöp mulu kal n+ñöm, j+ n+ñöm,
n+bi b+ naj an+ib gai i, b+ an aip m+ideinaböl, a
göm,
kalöp hib gas+ naj n+ñöm
manö udöm hag jueinaböl u,
kale m+iñ m+iñ g+mim. *

23 G+inaböl an+ibu, n+hi i+an kale gau,
b+ God manö hagep gau kal+p g+m+idal rö nöp
kalöp g+inaböl.
An+ib u n+ñmim, God han+p ud aij yab+ g+inab
ram m+nöñ n+pe adö lan au, a g+mim,
aij a gö n+ñöl g+, ñ+n ma ju adö adö g+ uraköl g+,
m+iñ m+iñ göl g+ m+idaimim.

Kale n+ñ aij g+mim

24 “Pen kale n+bi b+ mani nan iru m+idöp gau
n+ñ aij g+mim.
Nan kale udep rö u,
m+nöñ naböñ adö i+ i hadö udpim.
25 Pen kale m+iñi nan magö rö ñ+ñ g+pe g+pe
mudun göp gau,
hainö k+yö l+inab u n+ñ aij g+mim.
Pen kale m+iñi manö m+hol u+ib g+ m+idpim gau,
hainö mög gö m+ñöñ magö g+ m+ideinabim.
26 Pen kalöp hib dap ranöl g+ nöp m+ideinaböl u,
kale n+ñ aij yab+ g+mim.
N+hi i+an kale gau, b+ God Manö piral hagm+idal
gau,
kal+p unbö rö g+m+idal.

* **6:21:** Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3 * **6:22:** Jon 15:19;
16:2; 1Pi 4:14

*Koṭmaṭ kale gau kalɪp mɪdmagö lɪmim
(Mad 5:38-48)*

²⁷ “Pen nɪbi bɪ manö yad nɪŋabim gai i. Koṭmaṭ kale gau kalɪp mɪdmagö lɪmim. Nɪbi bɪ kalöp mulu lugö nɪŋbal gau kalɪp ud aij gɪmim. ²⁸ Nɪbi bɪ kalöp hag juaiöl, God kalɪp abad mɪdeian a gɪmim, nɪp sabe gɪmim. Nɪbi bɪ kalöp gɪ naij gaiöl, kalɪp God nɪp sabe gɪmim. ²⁹ Pen nɪbi bɪ rɪmnap kalöp alaun böŋ lap pakaiöl, ado gɪmim, böŋ lap u rö nöp paköl. Pen nɪbi bɪ rɪmnap kolsior kale u udaiöl, sior u rö abe udim a gɪmim, haṭowaṭö ñɪmim. ³⁰ Nɪbi bɪ rɪmnap nan mɪdagainɪm asɪb hagaiöl, kalɪp ñɪmim. Pen nan kale ap nɪŋöm udaiöl, hanɪp adog ñɪmim, a gɪmim hagagmim. ³¹ Hanɪp gɪlan a gɪmim gasɪ nɪŋbim rö u, kale ke nɪbi bɪ rɪmnap gau kalɪp u rö nöp gɪmim. *

³² “Nɪbi bɪ kalöp mɪdmagö lɪbal gau nöp mɪdmagö lɪnabim u, God kalöp aigöl göm nɪŋö, aij gɪnabŋ Nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau, nɪbi bɪ kale ke gau u rö nöp pen pen mɪdmagö lɪbal. ³³ Pen nɪbi bɪ kalöp ud aij gɪpal gau nöp kalɪp gɪ aij gɪnabim u, God kalöp aigöl göm nɪŋö, aij gɪnabŋ Gɪnabim anɪbu, nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau gɪpal rö nöp gɪnabim. ³⁴ Nan ñɪno pen ñɪnaböl a gɪmim, gasɪ u nöp nɪŋmim nan ñɪnabim u, God kalöp aigöl göm nɪŋö, aij gɪnabŋ Gɪnabim anɪbu, nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau gɪpal rö nöp gɪnabim. ³⁵ Anɪb u, koṭmaṭ kale gau mɪdmagö lɪmim, kalɪp gɪ aij gɪmim, nan haṭowaṭö ñɪmim. Hanɪp pen ñɪnaböl a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim.

* **6:31:** Mad 7:12

Anig geinabim u, God klö yabił adö laŋol miđöp u, ñi pai nipe miđeinabim. Nipe göp rö geinabim u me, kalöp hauł gagöm, pen aij ñinab. God nipe nibi bi nan si nan naji gipal gau abe, nibi bi nip, aij a göp, a gagpal gau abe, kalip u rö nöp gi aij gab. ³⁶ Nap kale nibi bi mög niñöm ud aij göp rö, kale u rö nöp nibi bi mög niñmim ud aij gimim.

Nibi bi gau kalip manö kub hagagmim

³⁷ “Kale nibi bi rimnap, ‘Anig anig gipim rö, kale nibi bi naji miđpim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp, ‘Anig anig gipim rö, kale nibi bi naji miđpim,’ a gagnab. Kale nibi bi rimnap manö kub hagmim, ‘Kale nibi bi naji, pen udnabim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp manö kub gagöm, ‘Kale nibi bi naji, pen udnabim,’ a gagnab. Nibi bi gau kalöp gi naji geinabol u niñmim arö geinabim u, God nan naji kale gipim u, u rö nöp niñöm arö ginab. * ³⁸ Nan kale gau nibi bi gau kalip hałöwalö ñeinabim u, God kalöp pen u rö nöp hałöwalö yabił ñinab. Kale skel niñön rö udmim nibi bi gau kalip nan nime li ñinabim u rö, God skel anibu nöp ud kalöp u rö nöp nan nime li ñinab,” a ga. *

³⁹ Pen Jisas manö ap hod riköm haga, “Bi amgö we ginab ap, bi amgö we ap nip, adan anig anig miđöp a göm yamagnab. Niñön ginig: nipe anig gö, miñöngöl ułöm miñan yañ ap lug paknabil. *

⁴⁰ Nibi bi skul hagpal gau, am skul hagpal magö u, hag ñeb bi kale gau kalip adö lañ miđagpal. Pen

* 6:37: Mad 6:14 * 6:38: Mak 4:24 * 6:39: Mad 15:14

hainö skul u hag p+is gi aij göm me, hag ñeb bi kale gau aip ad+ip ad+ip m+deinaböl. *

⁴¹ “Pen niñhön giñig mab po amgö kalöp ke pak pañu gi midöp u niñ hagmim wasö, namam nan ac+ip amgö niñpe midöp u nöp niñ hagpim? ⁴² Mab po kub amgö kalöp pak pañu gi midöp u nöd ud yube, amgö kale amgö yab+ñ lö, hainö namam nan ac+ip pro amgö niñpe midöp u, ud yuun a giñmim hagmim,” a ga.

Mab aij p+ilöp, mab naij p+ilöp

⁴³ “Pen mab aij ap magö naij ap p+ilagnab; pen mab naij ap magö aij ap p+ilagnab. ⁴⁴ An+ñ u, mab gau magö p+ilnab u niññöm, mab u aij, mab u naij a göm niññaböl. Nag+ m+gañ+ñ u kia magö p+ilagnab. Nag+ gabñog u papo magö p+ilagnab. ⁴⁵ Niñbi bi aij gau, hibur gas+ midmagö añ kale dan aij midöp rö, gi aij gi+pal. Niñbi bi naij gau, hibur gas+ midmagö añ kale dan naij midöp rö, gi naij gi+pal. Pen niñbi bi aigale niñbi bi rö midpal u, manö hagnaböl u nöp apdi niññun, niñbi bi gau aij, niñbi bi gau naij a gun niññabun.

Bi m+ñöp ram m+ñöp giñlö

(Mad 7:24-27)

⁴⁶ “Y+ip Bi Kub hon, Bi Kub hon, a giñpim u pen niñhön giñig manö hagpin u hain gagpim? *

⁴⁷ Niñbi bi manö yad u niññöm, hagpin rö giñpal gau, manö hagn+ñ gabin i rö midpal. ⁴⁸ Niñbi bi manö yad u niññöm, hagpin rö giññaböl gau, bi ram gi l+ñig geinab, ulöm m+ñlö udöm, ram padö kabö adö au li aij göm, ram adö an+ñbu nöp gi l+ñab rö

* **6:40:** Mad 10:24-25 * **6:46:** Mad 7:21

m+dnaböl. An+g gö, ñ+g ul apöm, ram halö pa jö ma jö g+ ud arnam a g+ wasö n+ñöm, ram g+ aij g+inab an+bu p+döñ nöp m+deinab. ⁴⁹ Pen n+bi b+ manö yad u n+ñöm, hagpin rö gagnaböl gau, b+ ram g+ l+n+g geinab, ulöm m+lö udagöm, ram padö lagöm, y+har+ñ ram m+nöñ adö adö au g+ l+inab rö m+dnaböl. An+g gö, ñ+g ul apöm, ram halö pa jö ma jö g+ ud arnam a göm, magö an+bu nöp ram halö böñ nöp ud arö, m+nöñ cög nöp m+deinab.

7

Jisas b+ wög g+ ñeb ap gö kam+ñ la (Mad 8:5-13)

¹ Jisas n+bi b+ an+bu gau kal+p manö an+bu hag ñ+ p+s göm daun pro Kapaneam ara. ²⁻³ Pen daun an+bu, b+ kub ami b+ iru nöp abad m+dm+döp b+ ap m+deia. B+ r+mnap Jisas ap Kapaneam m+döp a g+lö, manö an+bu n+ñöm, Rom ami b+ kub Juda b+ manö ud as+kep r+mnap hag yuöm haga, “B+ nag+ wög g+ ñeb aij yab+ñ yad ap nan göp umn+g gab n+ñöm kale am Jisas n+p hag n+ñmim ul g+ daube, n+p gö kam+ñ lañ,” a ga. ⁴⁻⁵ Hagö, kale Jisas m+deia au amöm, n+p manö klö neb neb göm hagla, “Ami b+ abad m+dep b+ kub ap, b+ aij yab+ñ. Han+p Juda n+bi b+ gau m+dmagö löm pör abad m+d aij göp. Magum gep ram han+p ap g+ la. An+bu u, ne ammön b+ nag+ wög g+ ñeb n+pe u gö kam+ñ l+n+m,” a g+la.

⁶ Kale hageila n+ñöm Jisas kal+p aip am am ram au söl au amöl g+lö n+ñöl g+, ami b+ abad m+dep an+bu b+ n+ñeb n+pe r+mnap hag yuö, am Jisas n+p nable paköm hagla, “B+ ami abad m+dep b+ hon u

nöp hagöp, ‘Bî Kub, yad bî aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön. ⁷Yad bî aij rö nöp nînam, pen yad nîñbin, God nöp aip mîdöp rö, “Kamîñ lan,” manö u nöp hagaimön, bî yad nan göp anîbu kamîñ lînim. ⁸Bî kub yabîł ap yîp abad mîdöp; yad ke pen ami bî gau kalîp abad mîdem, “Arim!” a gîñö arbal; “Auim!” a gîñö aubal; “Wög anîbu gim!” a gîñö gîpal,’ a göp,” a gîla.

⁹Anîg haglö, Jisas, bî anîbu gasî nîpe ke nîñöm anîg hagöp a göm, aiö göm, nîbi bî nîp hain göm aueila gau kalîp haga, “Ami bî Rom nîbö u, yîp nîñ ud pîdön göp. Nîpe göp anîbu, Isrel bî ap unbö rö göp yad nîñagpin yabîł,” a ga.

¹⁰Pen ami bî abad mîdep bî u, bî nîpe gau ado gî amöm nîñla, bî nan ga anîbu hadö kamîñ la.

Jisas nîbi adu ñî nîpe uma u nîp gö, kamîñ ara

¹¹Ñîñ anîbu nöp, Jisas aip bî nîpe gau aip Nen daun arla. Nîbi bî gau iru yabîł nöp aip arla.

¹²Daun ajönñ il söl au amjaklö nîñöl gî, nîbi adu ap ñî añî nîpe yag daua uma u, wîp ilön löm daueila. Nîbi bî iru nöp daun anîbu nîbö apöm nîbi anîbu aip aueila. ¹³Jisas nîbi adu anîbu nîp nîñö, mög gö haga, “Mîłön gagmön,” a ga. ¹⁴Anîg hagöm, nîpe amöm wîp ilön lî daueila mab u ud nîñö nîñöl gî, bî ilön daueila gau pîdön gîla. Jisas bî praj uma u nîp haga, “Ñî me, nöp hagabin, urak!” a ga. ¹⁵Anîg hagö, ñî urak asîköm manö hagö nîñöl gî, Jisas nîme nîp, ñî ne u, a göm ud ña. *

¹⁶Pen nîbi bî nîñ mîdeila gau magöñhalö pa gîłî göm, God hib nîpe u dap ranöl gî hagla, “God

* 7:15: 1Ki 17:23; 2Ki 4:36

manö hagep bî kub yabił hanîp auöp. God hanîp gi ñîniğ auöp,” a giła. *

¹⁷ Jisas ga anîbu niğöm, aiud udlö, manö anîbu Juda niği bî ram mîniğ kale gau gau amöm, ram mîniğ ke gau gau magöñhalö ara.

Jon Bî Ñîğ Pak Ñeb bî niğpe mîhöp Jisas niğniğ arlö

¹⁸ Jon bî niğpe gau, Jisas ga rö magöñhalö niğöm, am Jon niğp hag ñîlö, bî niğpe mîhöp hagö aueilö haga, ¹⁹ “Kale mîhög ammil Bî Kub niğp hag niğmil, ‘Ne Mesaia pör abad mîdpun u nöp auban aka bî ke niğbö ap halö abad mîdaiun?’ ö giłmil,” a ga.

²⁰ Hageia, bî mîhau Jisas mîdeia au ammil haglö, “Jon bî ñîğ pak ñeb u halîp bî mîhög hagöp, ‘Kale mîhög ammil Bî Kub hag niğmil, “Ne Mesaia pör abad mîdpun u nöp auban aka bî ke niğbö ap halö abad mîdaiun,” a giłmil,’ a göm, hol mîhög hag yuö, nöp hag niğniğ aubul i,” a giłö. *

²¹ Pen kale mîhög aniğ hagił niğ mîdlö niğöl gi, Jisas niği bî iru nöp nan adö ke ke ga gau gö kamîğ la; niği bî iru nöp mîña ga gau gö kamîğ la; niği bî iru nöp kijaki aiön pi aban al mîdeia gau gö kamîğ la; niği bî iru nöp amgö we ga gau gö amgö ñîł niğla. ²² Aniğ göm, Jisas bî anîb mîhau kalîp haga, “Kale mîhög ado gi ammil Jon niğp hagił, ‘Hol am niğbul, bî anîbu niği bî amgö we ga gau gö amgö ñîł niğbal; niği bî ma böğ nöp naiğ ga gau gö kauyan ajaböl; niği bî hañ roman wös hapeb la gau gö mîlep göp; niği bî rîmîd mîgan

* **7:16:** Luk 1:68 * **7:20:** Sam 40:7; Mal 3:1; Rep 1:8

pił göp gau gö manö apdi niᅇaböl; niᅇi bi umbal gau gö kamᅇᅇ midpal; niᅇi bi mög gep rö gau manö aij u hagab niᅇaböl. * 23 Niᅇi bi yᅇp gasᅇ niᅇᅇm ciᅇ göl gi nöp miᅇdeinaböl gau, miᅇᅇ miᅇᅇ yabił giᅇaböl, ' a giᅇmil, " a ga.

24 Anᅇg hagö, bi Jon manö daulö miᅇhau ado gi arlö niᅇᅇl gi, Jisas niᅇpe, Jon niᅇp manö adö u hagöᅇm niᅇi bi miᅇdeila gau kalᅇp haga, "Kale nöᅇ ram miᅇnöᅇ kabö nöp miᅇdöp aᅇ au arbe ᅇᅇn u, niᅇhön niᅇᅇniᅇg arbeᅇ Kale hod miᅇlö aᅇᅇ ap yᅇgön ud aᅇa gi ᅇaᅇ i göp ap niᅇᅇniᅇg arbe? 25 Kale niᅇhön niᅇᅇniᅇg arbeᅇ Bi waᅇᅇj aij yabił yᅇmöb ap niᅇᅇniᅇg arbeᅇ Anᅇbu wasö. Bi waᅇᅇj aij yabił udöm, nan aij aij udun a göm gasᅇ niᅇᅇbal gau, bi kub ram gau nöp hanbal. 26 Pen kale niᅇhön niᅇᅇniᅇg arbeᅇ God manö hagep bi ap niᅇp niᅇᅇniᅇg arbe akanᅇ Niᅇᅇö me, God manö hagep bi ap niᅇp niᅇᅇniᅇg arbe, pen bi Jon niᅇᅇbe u niᅇpe wög adö ke niᅇbö giᅇniᅇg aua. *

27 Bi Jon u me, hadame ram God Manö u kalᅇ kliᅇᅇ riᅇköᅇm hagla,
'Bi manö hagep yad u hag yunö, nöᅇ amöm,
niᅇi bi gau kalᅇp hag ᅇᅇᅇ aij giᅇab;
hainö ne ke hag yunö niᅇᅇabön, ' a göm kalᅇ kliᅇᅇ riᅇkla. *

28 Kalöp hagabin, niᅇi bi nöᅇ miᅇdmᅇdal gau abe, niᅇi bi miᅇᅇniᅇ midpal gau abe magöᅇᅇhalö niᅇi bi yᅇᅇariᅇᅇ, Jon bi kub. Pen God niᅇi bi yᅇᅇariᅇᅇ gau udöm ram miᅇnöᅇ niᅇpe kumi kabö adö laᅇ au abad miᅇdeinab gau, kale Jon rö miᅇdageinaböl; kale niᅇi bi kub miᅇdeinaböl, " a ga.

* 7:22: Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 * 7:26: Luk 1:76 * 7:27: Mal 3:1

29 Nibi bi gau, bi dakis udep gau halö, nöd Jon nıp aula, kalıp magönhalö ñig pak ña. Anig gö, Jisas manö haga u niñöm hagla, “God adan nıpe nöp kabö rö midöp,” a gıla. * 30 Pen bi Perisi abe, bi lo manö hag ñeb bi kub gau abe kale, God kalıp niñön niñön gılan a ga u gası kale ke niñöm pa jö niñöm, Jon hanıp ñig pak ñan a göm auagla. *

31-32 Pen Jisas nıbi bi anıb gau kalıp manö ap hagöm haga, “Nibi bi mıñi ñin i midpim gau yad niñbin, kale ñı pai pro gau, nıbi bi magum gep ka au asıköm, ñı pai pro rımnap meg mıgan dap ranöm hag amıl apıl göm hıgal, ‘Hon aıñ pu gıno, kale niñön gıñig kugom ralagpimı Pen kımıap mıñön gep rö ap hıno, kale niñön gıñig mıñön gagpim?’ ö gıpal rö u, kale gıpim. 33 Niñön gıñig: Jon bi ñig pak ñeb u apöm, nan magö niñagöm, ñig wain niñagöm gö, kale nıp hag jumim hıgpim, ‘Bi kıjaki aıön pi aban alöp midöp u,’ a gıpim. 34 Pen mıñi yad Bi Ñı nıpe apem, nan niñem, ñig wain niñem gıno, yıp hag jumim hıgpim, ‘Nan iru niñöm, ñig wain niñöm göp u me, nıpe nıbi bi nan si nan naij gıpal bi gau, bi dakis udep bi gau, bi kale ap midöp u,’ a gıpim. * 35 Pen nıbi bi God Manö aij u niñ udöm, hain göm, gı aij göm, mid aij geınaböl u, nıbi bi gau kalıp niñöm hıgnaböl, God Manö u manö niñö yabıl, a gıñaböl,” a ga.

Bı si udmidöp nıbi ap

36 Bi Perisi ap hib nıpe Saimon. Nıpe Jisas nıp haga, “Ne aumön ram yad u nan magö niñul,” a

* 7:29: Luk 3:12 * 7:30: Mad 21:32 * 7:34: Luk 15:2

ga. Hagö, Jisas ram nipe u amöm nan magö ñiñlö nñjöl gï, ³⁷ nibi daun anibu midöm nan si nan naj gim+döp manö ap niña, Jisas bi Perisi ram amöm aip nan ñiñailö. Anib u niñöm, ñig hañij aij auep kabö barol ud rim lila ap dapöm, * ³⁸ Jisas mideia jöl adö gau apöm, ma il au mitönj gï mideia. Anig göl mitönj gö nñjöl gï, amgö ñig u gï dö gï Jisas ma adö yañ lugö, umagö nipe u ud lili gï yuöl gï, ma kid nipe u bom haluöm, mulu ñiñöm, ñig hañij aij auep anibu ma kid nipe adö au li ña. ³⁹ Anig geia, bi Perisi Saimon u, gasi magö nipe u nöp gasi niñöm nip ke haga, “Bi anibi bi God manö hagep kabö göl m+daiböp, nibi anibi nipe nan si nan naj gim+döp nibi naj ap apöm nip ud niñab u rik niñböp,” a ga.

⁴⁰ Jisas pen, bi Perisi gasi niña anibu niñöm, nip haga, “Saimon, manö yad añi ap midöp nöp hag ñinig gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag ñeb bi yad, manö anibu hag,” a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas manö hod riköm haga, “Bi ap uraköm, bi mihöp kalip bi ap paip hadred (500) denariai ñöm, appipdi denariai (50) ñinab. ⁴² Pen hainö bi anib mihau pen ñeb rö lagö, bi mani ñinab anibu kalip mihöj hagnab, ‘Arö gimil. Mani kalöp mihöj ñibin u, pen ñul a gimil gasi u niñagmil,’ a ginab. Anig hagö, bi an bi anibu nip midmagö yabıl linab, bi nan naböj kub mideinab u aka bi nan naböj pro mideinab u?” ö ga.

* **7:37:** Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

⁴³ Hageia, Saimon haga, “Gası yad niñbin u, bi nan naböñ kub mıdeinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Niñö yabiñ hagpan,” a ga.
⁴⁴ Anıg hagöm, Jisas ado gi, niñbi u niñ nıñöm, Saimon niñp haga, “Niñbi i niñp nöñ. Yad ram raul miñgan nöp i auajın, ne niñg ap udmön ma yiñp lik gi yuep riñnap niñagpan, ji niñbi anıbi, amgö niñg niñpe u gi dö gi lugöm ma yad niñg lö, umagö niñpe udöm lik gi yuöp. ⁴⁵ Ne yiñp bom haluagpan, ji niñbi i, yad ram raul miñgan nöp apjakajın magö u rikö, niñpe ma kid yad bom haluöl gi nöp midöp. ⁴⁶ Yiñp wel nabıc cög lañ li niñagpan, ji niñbi i niñpe ma kid yad niñg haññ aij auep u li niñb. ⁴⁷ Anıb u, nöp hagabin, niñbi anıbi nan si nan naij iru nöp göp u niñnem arö giñpin. Anıb u, yiñp pen midmagö yabiñ löp. Pen niñbi bi nan si nan naij pro pro giñpal gau niñnem arö giñnö, yiñp pen midmagö pro pro liñbal,” a ga.

⁴⁸ Pen Jisas anıg hagöm niñbi anıbu niñp haga, “Nan si nan naij giñpan gau niñnem arö gabin,” a ga.

⁴⁹ Anıg hagö, bi niñpe aip nan niññeila gau, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bi anıbi niñhön giñg göm, ‘Nan si nan naij giñpan gau niñnem arö gabin,’ a gab?” ö giñla.

⁵⁰ Anıg hageila u pen Jisas niñbi anıbu niñp haga, “Gası ne ke u nöp niñ udmön, nan si nan naij giñpin rö Jisas niñöm arö gañ, a giñmön auban rö, nan si nan naij giñpan gau niñnem arö giñpin. Ne ammön, God niñmagö ara adö u midaimön,” a ga.
 *

* **7:50:** Luk 8:48; 18:42

8

Nibi rɨmnap Jisas aip arla

¹ Pen hainö ñɨn anɨ au, Jisas bɨ nɨpe unbö mɨgan laɨ aip daun gau abe, ram rɨɨg aglō gau abe amöm, God nibi bɨ nɨpe udöm abad mɨdeinab manö aij u, nibi bɨ gau kalɨp hag ña. ² Pen ñɨn anɨbu, nibi rɨmnap kɨjaki aiön pi halö mɨdeila gau Jisas gö kamɨɨ la, rɨmnap nan ga gau gö kamɨɨ la, nɨɨöm nibi anɨb gau rɨmnap Jisas aip ajmɨdal. Nibi anɨb gau hib kale me, ap Maria Magdala a gɨmɨdal. Kɨjaki aiön pi unbö mudun jɨɨ nibi anɨbu anɨ daɨ mɨdöm höɨ arla. * ³ Nibi ap Joana. Nugmul nɨpe hib u Kuja. Nɨpe kɨɨ Herod ram nan nɨpe gau abad mɨdmɨdöp. Nibi ap Susana. Pen nibi rɨmnap halö iru rö aip ajmɨdal. Nibi anɨb gau kale magöɨhalö mani kale ke udöm, nan magö rau dapöm, Jisas bɨ nɨpe gau aip nan magö jɨm ñöl ñɨɨ ajmɨdal.

*Gɨñbɨɨ magö rö u, manö hod rɨk haga
(Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)*

⁴ Nibi bɨ daun ke ke, yam ugan kub yöl gau nɨbö gau nɨbö Jisas nɨp nɨɨnɨg aulö nɨɨöl gɨ, nibi bɨ nöd aula gau kalɨp manö ap hod rɨköm haga,

⁵ “Bɨ ap, gɨñbɨɨ magö ranaɨ a göm, gɨñbɨɨ magö u dam wög adɨɨ gau yunab. Rɨmnap wög adɨɨ arep adan gau lugö, nibi bɨ ɨaɨa gɨ amɨɨ apɨɨ gɨlō, yaur gau pen ap nɨɨöm ñɨɨnaböl. ⁶ Pen yɨɨ rɨmnap kabö adö mɨnöhɨ pro pro mɨdeinab gau lugöm, marep gɨnab u pen kabö mɨnöhɨ au ñɨg ñɨg halö mɨdageinab u me, böɨ nöp mɨɨep gɨnab.

* **8:2:** Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

⁷ Pen y+ŋ r+mnab nag+ g+ikas+ aŋ gau lugö, nag+ an+bu hararo g+ pa+u gö, ran aij gagnab. ⁸ Pen y+ŋ r+mnab m+nöŋ aij gau lugöm, ran aij göm, magö iru yab+ŋ nöp p+lnab. Añ+ añ+ magö ñ+n juöl unbö mam+d p+lnab,” a ga.

Jisas kal+p an+g hagöm haga, “Kale n+bi b+ gas+ r+m+d m+dain+m gau, manö hagabin i r+m+d l+ n+ŋ aij g+mim,” a ga.

Jisas, g+ñb+ŋ magö u manö hod r+ik haga u, manö it u haga

⁹ Jisas manö hod r+köm aiud an+bu hagö, b+ n+pe gau n+p hag n+ŋöm hagla, “Manö hod r+kmön hagajan an+bu, manö it u aigöl gö rö m+döp?” ö g+la. ¹⁰ Hageila, Jisas kal+p haga, “God n+bi b+ n+pe udöm abad m+deinab manö pi göl m+dm+döp u, God kalöp gas+ ñö n+ŋbim, pen n+bi b+ r+mnab gau, yad kal+p manö hod r+kem nöp hagnö,

‘kale n+ŋöm n+ŋagöl,

manö magö apdi n+ŋöm manö it n+ŋ udagöl.’

*

¹¹ Pen manö hod r+kem nan y+ŋ rö hagpin u, God Manö adö u hagpin. ¹² Y+ŋ r+mnab lugnab wög ad+ŋ arep adan adö au a g+pin u, n+bi b+ gau God Manö u n+ŋnaböl pen Seden gas+ naj n+ŋöm, kale God Manö u n+ŋ udlö, God kal+p ud kam+ŋ yunab u naj göp a göm, apöm God Manö gas+ kal+p aŋ daŋ m+döp u ju udö, hau+ŋ g+naböl, a gem hagpin. ¹³ Pen y+ŋ r+mnab lugnab kabö adö m+nöŋ pro pro m+deinab gau a g+pin u, n+bi b+ gau God Manö u n+ŋöm, ñ+ñ+ löm, aij a gö n+ŋöl

* **8:10:** Ais 6:9-10

gɨ, manö anɨbu nɨŋ udnaböl u pen nɨŋ ud pɨdöŋ gagnaböl rö, mɨŋör rɨmnap auö hauɫ göm arö gɨnaböl, a gem hagpin. ¹⁴ Pen yɨŋ rɨmnap lugnab nagɨ gɨɫɨkasɨ anɨ gau a gɨpin u, nɨbi bɨ gau God Manö u nɨŋnaböl u pen hainö manö marö aka mani kub nan gau aka mɨñ mɨñ gep adö u nöp gasɨ nɨŋöm, God Manö nɨŋ ud pɨdöŋ gagnaböl, a gem hagpin. ¹⁵ Pen yɨŋ rɨmnap mɨnönɨ aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru yabɨɫ nöp pɨlnab a gɨpin u, nɨbi bɨ gau God Manö u nɨŋöm, nɨŋ ud pɨdöŋ yabɨɫ göm, gɨ dam dam, nan magö aij pɨlnab, a gem hagpin,” a ga.

Hapö lau pi gagep

¹⁶ Jisas anɨg hagöm haga, “Nɨbi bɨ gau hapö lauöm rin cög mɨgan aka abañ adö hanbal u mo gayɨk gau pi gagnaböl. Adö au gɨlanɨ rɨk lɨlö mailö gö, nɨbi bɨ gau ram raul mɨgan anɨbu apöm mailö anɨbu nɨŋnaböl. *

¹⁷ “U rö nöp me, nan nɨhön nɨhön pi göl mɨdöp gau, magöŋhalö waiö lɨnab; nan nɨhön nɨhön paɫu gɨ mɨdöp gau, magöŋhalö ud mailö göp au lɨnab. *

¹⁸ “Anɨb u, manö hagabin u nɨŋ aij gɨmim. Nɨbi bɨ manö nɨŋöm, nɨŋ udnaböl gau, manö aij rɨmnap halö nɨŋnaböl; pen nɨbi bɨ manö nɨŋöm nɨŋ udagnaböl gau, pro pro nɨŋun a göm nɨŋbal u halö böŋ nöp ur gɨnab. *

Jisas nɨme nɨmam bɨ gau (Mad 12:46-50; Mak 3:31-35)

* **8:16:** Mad 5:15; Luk 11:33

* **8:17:** Mad 10:26; Luk 12:2

* **8:18:** Mad 25:29; Luk 19:26

19 Pen ñin anibu nöp, Jisas nime aip, nımam hain nıpe gau aip Jisas nıp nıñnıg aula. Apöm nıñla, ram raul mıgan anıb yañ Jisas nıbi bı sısı göl mıdeila nıñöm höñ yañ mıdeila. ²⁰ Anıg gılö, nıbi bı ap ram raul mıdeila gau nıñöm, Jisas nıp hagla, “Name namam ne gau nöp nıñnıg ap mıdpal höñ yañ,” a gıla.

²¹ Haglö, Jisas kalıp haga, “Nıbi bı an an God Manö u nıñöm hain gıpal gau me, ami yad, mam yad mıdpal,” a ga.

*Jisas hagö, yıgön kub udeia u ur ga
(Mad 8:23-27; Mak 4:35-41)*

²² Pen ñin ap, Jisas bı nıpe gau kalıp hagöm haga, “Ñıg Wañö Galili juun böñ lödañ arun,” a göm, ñıg magıb udöm arla. ²³ Pen añ gau arlö nıñöl gı, Jisas nıpe hon han ara. Hon haneia magö u, yıgön asad kub yabıt ap ñıg añ anıbu udöm, ñıg ral ñıg magıb mıgan u auö, umöl rö nöp la. ²⁴ Anıg gö, bı nıpe gau apöm, Jisas nıp aña gılö uraka hagla, “Bı Kub! Hon magöñhalö umnıg gabun!” a gıla.

Hageila, Jisas yıgön udaia u abe, ñıg ral auaiia u abe hag gö, magö anıbu nöp yıgön u ur göm, ñıg u haluöm, nöd mıdeia rö mıdeia. ²⁵ Pen Jisas bı nıpe gau kalıp haga, “Kale ai gımim yıp nıñ udagpım?” ö ga.

Hageia, kale pıñıñ göm aiö waiö göm, kale ke hag nıñ hag nıñ göm hagla, “Bı anıbi bı an? Nıpe hagö, yıgön abe, ñıg kub abe manö nıpe hagöp rö nöp göp,” a gıla.

*Bi kijaki aiön pi halö u, Jisas gö, kamih la
(Mad 8:28-34; Mak 5:1-20)*

²⁶ Ñig magib udöm, amöm Ñig Wañö Galili an u am am, ram m+nöñ Gerasa nibi bi midmidal böñ lödan arla. ²⁷ Pen Jisas ñig magib u arö gi, ñig wañö goł au kabö kułup adö au ma abö gö niñöl gi, magö anibu nöp, kijaki aiön pi aban al m+deila bi ap, daun anibu nibö apöm, Jisas n+p nable paka. Bi anibu nipe magö nöp midöm, ram yabił raul miñgan u hanagmidöp; wip riñöl gi midal kabö miñgan gau nöp han ajmidöp. ²⁸⁻²⁹ Bi nipe abad midöp gau, sen udöm ñimagö ma nipe gau adik li pidön gi midal u pen kijaki nan gau apöm klö giłö, sen limidal anib gau pak gi dö gö, ram m+nöñ nöp an gau pör pör armidöp. Pen bi anibu, Jisas n+p niñöm aiö göm, apöm ma il au lug paka. Jisas kijaki aiön pi n+p aban alla anib gau kalip haga, “Bi anibi n+p arö gi mim höñ arim!” a ga. Jisas anig hagö, kijaki aiön pi n+p aban alla bi u, kakö göm, manö kub hagöm haga, “Ne Jisas, God Bi Kub adö i gi lan midöp Ñi nipe u, yip niñön ginig gabön? Yip ilön kub ñagmön!” a ga.

³⁰ Hageia, Jisas haga, “Hib ne u hag!” a ga. Jisas hageia, nipe pen haga, “Hib yad u Iru Nöp,” a ga. Kijaki aiön pi nan gau iru yabił nöp n+p yuö hiiköm m+deila rö u me, anig haga. ³¹ Pen kijaki aiön pi gau Jisas n+p neb neb göm hagla, “Hanip hagmön, mab ke yan ulöm miñgan mauñ juaga u yuagmön!” a gi la.

³² Anig hagöm, kaj iru yabił nöp amil geila yöp ba anib gau niñöm, Jisas n+p neb neb göm hagla, “Ne hanip hagö, am kaj midpal gidan kalip yuö

hi+kun,” a gîlô, Jisas yau a ga. ³³ Jisas yau a gö, kijaki aiön pi nan gau, bî u nîp arö göm, am kaj anîb gau kalîp yuö hi+klô, kaj gau pîg ju sir ba yaŋ amôm, gî dam ñîg waŋö aŋ yaŋ pakôm, ñîg ñîŋöm magöŋhalö um hakla.

³⁴ Pen bî kaj mukmîdal gau, ga anîbu nîŋöm, gî dö gî am nîbi bî daun mîdeila gau kalîp hag ñöm, am nîbi bî ram mînönj daun söl au mîdeila gau kalîp hag ñöm, gîla. ³⁵ Hag ñîlô, nan anîbu nîhön gö hagaböl a göm, apöm nîŋla, bî kijaki yuö hi+köm mîdmîdöp u, kamîŋ lö, waŋî yîmöm, Jisas ma îl söl au asîk mîdeia. Kale anîbu nîŋöm anînin gö pîñîŋ gîla. ³⁶ Pen nîbi bî nîŋ mîdlö nîŋöl gî, Jisas kijaki hag höŋ yua, nîbi bî gau, nîbi bî hain aula gau kalîp, anîg anîg göp, a göm, hag ñîla. ³⁷ Pen Gerasa nîbi bî magöŋhalö anînin gö pîñîŋ göm, Jisas nîp, ne ado gî aru a gîlô, ñîg magîb udöm hada. ³⁸ Jisas arîk arîg geia nîŋöm, nîpe gö kijaki aiön pi höŋ arla bî anîbu, nîp manö neb neb hagöm haga, “Yad ne aip arul,” a ga. ³⁹ Anîg hageia, Jisas nîp pen haga, “Wasö. God nöp nan aij yabîl nîhön nîhön göp u, ne ram ne ammön nîbi bî ne gau kalîp hag ñîmön,” a ga.

Anîb u, nîpe daun nîpe ado gî amôm, nîbi bî gau kalîp magöŋhalö, Jisas yîp anîg anîg göp a göm, hag ña.

Pai ap uma Jisas gö uraka; nîbi ap Jisas nîp ud nîŋö kamîŋ la

(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)

⁴⁰ Pen nîbi bî Jisas auab a göm, abad mîdeila gau, Jisas ñîg magîb udöm amjakö, aij yabîl auabön e gîla. ⁴¹⁻⁴² Pen bî kub Juda magum

gep ram abad mïdmïdöp bï ap hib nïpe Jairas. Pai nïpe añï yabił mï in la mïgan laŋ u umniŋ gö, Jairas nïpe apöm, Jisas mïdeia söl au kugom yïmöm haga, “Ram yad arul. Pai yad añï u umniŋ gab,” a ga. Hageia, Jisas niŋniŋ arö niŋöl gi, niŋi bï iru yabił nöp apöm, niŋ böŋ böŋ cïro cïro ñöl gi arla. ⁴³ Pen niŋi ap pör pör nïpe niŋi adan armïdöp mï unbö mïgan laŋ la. Niŋi aniŋbu, wös wameb bï gau yïp giłö, yïp kamiŋ laŋ a göm, kalïp mani ñïmïdöp u pen niŋp giłö mïlep giŋniŋm rö laga. ⁴⁴ Nïpe Jisas araiia jöl adö lau apöm, wałïj mïlö kub la u ud niŋö niŋöl gi, magö aniŋbu nöp niŋp mïlep ga. ⁴⁵ Pen Jisas kalïp haga, “Yïp bï an ud niŋöb?” ö ga.

Hageia, niŋi bï gau hagla, “Hon ud niŋagun,” a giła. Pen Pida haga, “Bï Kub, niŋi bï iru nöp gai i apöm, nöp cïro cïro ñaböl,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Niŋi bï ap yïp ud niŋöb. Piđöŋ yad u aröp niŋem hagabin,” a ga. ⁴⁷ Pen niŋi Jisas ud niŋa aniŋbu, nïpe pi giŋniŋm rö laga u niŋöm, gił gił göl gi, Jisas mïdeia söl au ap kugom yïma. Niŋi bï aniŋb gau niŋ mïdeila aŋ gau, Jisas niŋp hagöm, nïpe nan gö, Jisas ud niŋö, magö aniŋbu nöp kamiŋ löp aiud u magöŋhalö waiö haga. ⁴⁸ Hageia, Jisas niŋp haga, “Pai yad. Ne yïp ud niŋnö kamiŋ laŋ a giŋmön niŋ udpan u, yïp ud niŋö kamiŋ löp me u. Manö mïdagöp. Ne ammön, God ñïmagö ara adö u mïdaimön,” a ga. *

⁴⁹ Jisas aniŋ hagö niŋöl gi, bï Jairas niŋp wög giŋmïdöp bï ap apöm, Jairas niŋp haga, “Pai ne böŋ

* **8:48:** Luk 7:50

nöp umöb; hag ñeb bî nîp hagö ma ilön auagnîm; ado gi arnîm,” a ga.

⁵⁰ Hagö, Jisas manö anîbu nîñöm, Jairas nîp haga, “Pai yad u umöb a gîmön, gasî u nîñagmön. Nîñ udeinabön u, nîp kamîñ lî nab,” a ga.

⁵¹ Anîg hagöm, Jairas ram nîpe u amjaköm, nîbi bî gau kalîp magöñhalö hag höñ au yañ löm, pai nîme nap mîhau, Pida u, Jon u, Jems u kalîp uñ göm, pai u nîp nîñnîg ram raul mîgan yañ arla.

⁵² Pen nîbi bî, pai anîbu umöb a göm mîñöñ gi mîdeila gau, Jisas kalîp haga, “Kale mîñöñ gagim. Pai u umagöp; yîharîñ hon hanab,” a ga.

⁵³ Jisas anîg hageia, nîbi bî gau, pai anîbu böñ nöp umöb u nîñöm, nîp mîhol gîla. ⁵⁴ Pen Jisas pai u ñîmagö kîd nîpe u udöm haga, “Pai yad, urak!” a ga. ⁵⁵ Anîg hagö, ana nîpe u ap kuöyañ kuöbö gö uraka. Uraka, Jisas haga, “Nan rîmnap ñîbe ñîñañ,” a ga. ⁵⁶ Pai nîme nap kale aiö waiö gîlö. Pen Jisas kalîp ber mîhau haga, “Nîbi bî rîmnap kalîp manö anîbu hag ñagmil, wasö!” ga.

9

*Jisas bî nîpe unbö mîgan lañ gau hag ke ke yua
(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)*

¹⁻² Jisas bî nîpe unbö mîgan lañ kalîp hagö aueila haga, “Yad kalöp bî yad, klö yad ke ñem, yunîg gabin. Anîb u, kale gau ammim, kîjaki aiön pi nîbi bî yuö hiîköm mîdpal gau hagpe höñ aröl; nîbi bî nan göp gau gîpe kamîñ lînîm; nîbi bî mîña göp gau gîpe hir gînîm; God nîbi bî udöm abad mîdeinab manö aij u hag ñîbe nîñöl. ³ Pen arnîg gîmim, walañ adîñ, wadî, nan ñîñeb, mani,

waij, nan gau halö ud aragmim; yiharinj armim. ⁴ Daun ap ammim ram ap amjakmim, kalöp hag udaiöl, kalip aip han m+dmim, daun an+bu arik arun a g+nabim u, magö u nöp arik armim. ⁵ Pen ram m+nöj migan ap arbe, kalöp hag udagaiöl, daun an+bu arik arun a g+nabim u, kalip hagemim, 'Manö aij u dauajun udagpim rö, m+nöj naböj kalöp i auajun, nan acip acip ma hanip udöp u hik gi yuun arabun,' a g+mim, hik gi yumim armim. Anig g+nabim, kale gi naj g+pal u n+ijnaböl," a ga. *

⁶ Anig hagö, kale ram r+ig aglö magöjhalö gau gau am am manö aij u hag ñöl gi, n+bi bi m+ña ga gau g+lö kaminj la.

*Herod gasi iru niña
(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)*

⁷ Pen n+bi bi gau, Jisas n+hön n+hön ga manö u hag amil apil g+lö niñöl gi, gapman bi kub Herod niñöm, gasi iru yabit niña. Niñi bi r+imnap hagla, "Jon bi ñig pak ñeb ujam r+ib gi dö g+la uma u, kauyan uraköp," a g+la. * ⁸ R+imnap hagla, "Bi nöd niñö God manö hagep bi u Ilaija nipe auöp," a g+la. R+imnap hagla, "Bi hadame dagol gau God manö hag ñim+döp bi ap kauyan kaminj löm auöp," a g+la. ⁹ Anig haglö, bi kub Herod haga, "Jon nip ujam r+ib gi dö g+nö hadö uma rö, bi an+bu bi an ap m+dö niñöl gi hagaböl u am niñnam," a göm, gasi u niña. *

* **9:5:** Luk 10:4-11 * **9:7:** Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19

* **9:9:** Luk 23:8

*Jisas n̄bi b̄i iru nöp nan ñ̄ñeb ñö ñ̄ñla
(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)*

¹⁰ Pen Jisas b̄i n̄ipe unbö m̄igan lañ ado ḡi apöm, ram m̄inöñ gau ajöm nan n̄ñhön n̄ñhön ḡila manö u, Jisas n̄ip hag ñ̄ñla. Hag ñ̄ñlö, am ram m̄inöñ m̄igan ap ke am m̄idaiun a göm, Jisas kal̄ip uñ ḡöm Bedsaida daun au arla. ¹¹ Pen adan añ gau arlö n̄ññöl ḡi, n̄bi b̄i r̄imnap hagla, “Jisas b̄i n̄ipe gau aip apöm padiaböl,” a ḡila. An̄ig haglö, n̄bi b̄i iru nöp n̄ip n̄ññig hain ḡila. Aueila, n̄ipe aij auabim e göm, God n̄bi b̄i udöm abad m̄ideinab manö u kal̄ip hag ñ̄ñöl ḡi, n̄bi b̄i nan ga gau gö kam̄iñ la.

¹² Pen dugo s̄idö wad arn̄ig geia magö u, b̄i n̄ipe unbö m̄igan lañ apöm, Jisas n̄ip hagla, “Ram m̄inöñ gai i, n̄bi b̄i m̄idagpal, ram m̄inöñ nöp añ auñ m̄idpun rö u, n̄bi b̄i gai i kal̄ip hag yuö, ram n̄bi b̄i m̄idpal gau ke ke amöm, nan ñ̄ñeb kale gau ke ulhai n̄ññöm, haneb m̄igan gau ulhai n̄ññlañ,” a ḡila.

¹³ An̄ig hageila, Jisas pen haga, “Kale ke nan magö kal̄ip ñ̄ñmim,” a ga.

Hageia, kale hagla, “Hon nan ñ̄ñeb iru m̄idagöp. Ȳihar̄iñ bred magö unbö mam̄id u m̄idöm, kabsat̄ m̄ihöp m̄idöp. Ne n̄ñhön gas̄i n̄ññban? N̄bi b̄i gai i iru nöp m̄idpal u, hon am nan ñ̄ñeb kal̄ip r̄imnap rau dapun aka?” ḡila.

¹⁴ Ñ̄ñ an̄ibu, n̄bi b̄i apöm magum ḡila gau, n̄bi ñ̄ñ pai gau wasö, b̄i gau nöp me wö ralla paip dausan (5000) rö ara.

Pen Jisas b̄i n̄ipe gau kal̄ip haga, “N̄bi b̄i iru nöp ap m̄idpal gai i hagpe, n̄bi b̄i unbö ñ̄ññjuöl

mihöp ado gi da unbö sidun lan (50) ugan ke ke asiklan,” a ga.

¹⁵ Hageia, bi nipe gau nipe haga rö nöp gtlö, nibi bi gau magöñhalö au asikla. ¹⁶ Nipe bred magö unbö mamid u udöm, kabsat mihau halö udöm, gilan gi kumi kabö adö lan au niñöm, God nip aij a göm, nan ñiñeb anibu ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö, kale pen udöm, nibi bi gau kalip nime li ñila. ¹⁷ Ñeila, kale magöñhalö ñiñ damöm, ñiñ haköl rö lagö, naböñ naböñ pali pali gila gau, bi nipe gau ud wadi unbö miñgan lan yaglö ajman raua.

*Pida haga, “Ne Kraiss u,” a ga
(Mad 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Pen ñin ap, Jisas am ke halö God nip sabe göl gi midöm, bi nipe gau kalip hag niñöm haga, “Nibi bi gau yip bi an a gi gasi niñbal?” ö ga.

¹⁹ Hageia hagla, “Nibi bi rimnap nöp Jon bi ñig pak ñeb u a gi gasi niñbal; rimnap nöp bi nöd nibö God manö hagep bi u Ilaija a gi gasi niñbal; rimnap nöp bi hadame dagol gau God manö hag ñim+döp bi ap kauyan kamiñ löm auöp a gi gasi niñbal,” a gila. *

²⁰ Hageia, Jisas kalip pen hag niña, “Pen kale ke yip bi an a gimim, gasi niñbim?” ö ga.

Hageia, Pida pen haga, “Ne God Kraiss nipe u,” a ga. *

²¹ Anig hageia, Jisas kalip haga, “Manö anibu nibi bi rimnap kalip hag ñagmim, wasö yabit!” a ga.

* **9:19:** Luk 9:7-8 * **9:20:** Jon 6:68-69

Jisas haga, “Umem kauyan uraknabin,” a ga

²² Jisas anig hagöm, manö ap hagöm haga, “Bi Ñi nipe nıp ilön kub yabıñ ñınaböl. Bi manö ud asıkep gau, bi God nıp nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, nıp nıñlö mulu lugö al pak lılo, umnab u pen ñın mıñhöp mıdöm ruö ñın mıñhau nıgan u kauyan uraknab,” a ga. *

²³ Pen Jisas bi nipe gau abe, nıbi bi mıdeila gau abe, kalıp magöñhalö hagöm haga, “Nıbi bi yıp hain gun a göm, gası nıñeinaböl gau, nan mınöñ naböñ adö ıñ i gası kub nıñbal u arö göm, hañ roman kale ke gası kub nıñbal u arö göm, ñın añı añı mab kros ud kag göm yıp hain göl. * ²⁴ Nıbi bi an, hañ roman, kamıñ mıdep magö hon ke gası nıñun mıd aij gınabun a göm, gası nıñnaböl gau, böñ nöp ap lug paknaböl. Pen nıbi bi an, Jisas nıp nıñ udun, hañ roman, kamıñ mıdep magö hon nıñön nıñön gınab u manö mıdagöp a göm, gası nıñnaböl gau, kamıñ mıdep magö u udnaböl.

* ²⁵ Nıbi bi nan mınöñ naböñ adö ıñ i udun a göm, gılo arnab gau, nan aij aij gau udöm, mınöñ naböñ adö ıñ i mıd aij gınaböl, pen hainö umöm mınöñ naböñ adö ıñ i arö göm, God aip pör pör mıdaiöl rö lagnab. ²⁶ Nıbi bi an yıp nable gö, yad Jisas nıp nıñagpin, a göm, manö yad nıñ udagnab u, hainö Bapi hol apıñ mailö aij ke u udem, ejol uıñ mailö aij halö gau aip aunabin ñın u, bi anıbu nıp nable gö, nıñagpin a gınabin. * ²⁷ Pen kalöp nıñö yabıñ hagabin, nıbi bi mıñi mıdpim gai i

* **9:22:** Luk 9:44; 18:32-33 * **9:23:** Mad 10:38; Luk 14:27

* **9:24:** Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * **9:26:** Mad 10:33;

Luk 12:9

rımnap umagnabim; kamiŋ nöp midmim, God niŋi bı udöm abad mideinab niŋ u niŋnabim,” a ga.

Jisas hañ romaŋ nıpe u ke yabıt la

²⁸ Jisas anıg hagöm, niŋ unbö raleb jıŋ rö midöm, Jon, Jems, Pida kalıp uł göm, God nıp sabe gıŋg göm yöp dum anıb au ara. ²⁹ Amöm, God sabe gı midö niŋöl gı, mulu adıŋ nıpe ke yabıt löm, waŋıj nıpe rud yabıt löm, mailö unbö ke yabıt ga niŋla. ³⁰⁻³¹ Anıg gö niŋöl gı, bı hadame nöp umlö, Mosıs aip, İlaija aip, God mailö aij unbö ke magö u udmil apil, Jisas Jerusalem amöm umöm wög nıpe gı haknıg geia manö u hag mideila. * ³² Pen Pida, Jems, Jon kalıp yam hon auö, amgö ju ju göl gı mideila, pen midö kale amgö niŋ niŋöm, Jisas mailö aij nıpe u abe, bı anıb mıhau Jisas aip urak midailö gau abe, niŋla. * ³³ Bı anıb mıhau arnıg gılö niŋöl gı, Pida gası niŋ aij göm wasö, Jisas nıp haga, “Bı Kub, hon auı midpun u, aij yabıt midpun. Ne hanıp yau a gö, ram bada yıharıŋ mıhau niŋaŋ, nöp ap, Mosıs nıp ap, İlaija nıp ap gun,” a ga.

³⁴ Anıg hagö niŋöl gı, magö anıbu nöp, kumi rud kub ap apöm kalıp magörhalö ralu ñö piŋıŋ gıla. ³⁵ Pen manö ap kumi aŋ au niŋbö apöm haga, “Bı i Niŋ yad; yad nıp hag lıŋö. Kale manö nıpe hagnım rö niŋmim,” a ga. *

³⁶ Manö hag piŋ gö, magö anıbu nöp niŋla, bı anıb mıhau midagailö; Jisas nöp mideia. Pen

* **9:30-31:** Luk 9:22 * **9:32:** 2Pi 1:16-18 * **9:35:** Luk 3:22

dum ilö laŋ m+idöm, nan ga u n+ŋeila u, ñ+n aŋ an+ib au n+bi b+ r+imnap kal+p hag ñagla.

*Ñ+ pro k+jaki aban ala ap Jisas gö, kam+ŋ la
(Mad 17:14-21; Mak 9:14-29)*

³⁷ Pen ruö, dum ilö laŋ an+ibu arö göm, adan au g+yan ap luglö n+ŋöl g+, n+bi b+ iru nöp ap kal+p nable pakla. ³⁸ B+ ap n+bi b+ aŋ an+ibu w+ñ kub alöm haga, “Manö hag ñeb b+. Ñ+ yad añ+ i, ne mög n+ŋmön a gem dauabin. ³⁹ K+jaki aiön pi pör n+p aban al m+idöm n+p gö, w+ñ kub yab+ŋ alöm g+ dam paköm, k+ñu habkob gaŋ goŋ apöm, um dam aŋ löl g+ auöp. N+p an+g göm, pör pör nöp gö gö me, n+pe ilön mab udöl g+im+döp. ⁴⁰ B+ ne gau kal+p, k+jaki m+idöp an+ibu hag yuim, a g+pin u pen kale hag yu wasö n+ŋöm arö g+pal,” a ga. ⁴¹ An+g hageia, Jisas haga, “N+bi b+ m+ñi m+dpim m+nöŋ naböŋ iŋ i, ñ+n mai manö n+ŋ udnabimŋ Yad hadame nöp m+ŋör kale ud ajpin; pen hainö ñ+n aige gem m+ŋör kale ud arnam?” ö ga. An+g hagöm, b+ an+ibu n+p haga, “Ñ+ ne an+ibu söl aui dau,” a ga. ⁴² Jisas an+g hageia, ñ+ an+ibu dap auö n+ŋöl g+, k+jaki aiön pi ñ+ u n+p k+ö yab+ŋ göm, pa jö g+ yuö g+ dam p+tab paka. Jisas pen k+jaki aiön pi u n+p hag gö, ke arö n+ŋöl g+, ñ+ an+ibu kam+ŋ lö, Jisas dam nap n+p ña. ⁴³ N+bi b+ ap m+deila gau, God k+ö n+pe unbö ke an+ibu n+ŋöm, ñaul udla.

*Jisas, “Y+p mumug g+inaböl,” a ga
(Mad 17:22-23; Mak 9:30-32)*

Jisas nan n+hön n+hön ga u gas+ n+ŋöm, kale ñaul udöm n+ŋm+dlö n+ŋöl g+, Jisas b+ n+pe gau kal+p haga, ⁴⁴ “Manö hagn+g gabin an+bi, kale

rımıd lı nıñ aij yabıt ǵımım mıdaimım. Söl mıdöp, Bı Ñı nıpe nıp mumug nıñöm, bı rımnap kalıp ñınaböl,” a ga. * 45 Pen manö haga anıbu, kale rık nıñöl rö laga. Pen pıñıñ göm Jisas nıp hag nıñagla. *

*An nıbi bı kub mıdeınaböl?
(Mad 18:1-5; Mak 9:33-37)*

46 Jisas bı nıpe anıb gau kale ke hag amıl apıl göm, bı ap haga, “Yad bı kub mıdeınam,” a ga. Pen bı ap pen haga, “Ne wasö, yad bı kub mıdeınam,” a ga. * 47 Jisas bı nıpe gau gası nıñla anıbu ke nıñöm, ñı pro ap dap nıpe mıdeıa ba au löm haga, 48 “Nıbi bı an yıp gası nıñöm, ñı pai pro inbö rö udnab u, yıp abe udnab. Pen nıbi bı an yıp udnab u, Bı yıp yuö aunö nıp abe udnab. Pen bı an añ kale au bı yıharıñ yabıt rö mıdöp, bı anıbu nöp nıpe bı kub yabıt,” a ga. *

49 Jisas anıǵ hageıa, Jon haga, “Bı Kub, hon nıñbun, bı ap hib ne hagöm, kıjaki aiön pi nan gau hag yua. Pen bı anıbu hon aıp ajagpun rö, ‘Ne anıǵ gagmön,’ a ǵıno,” a ga.

50 Hageıa, Jisas haga, “Nıhön ǵınıǵ nıp anıǵ hag ǵıpenı Nıbi bı kalöp nıñlö mulu lugagnab gau, bı nıñeb hon a ǵımım nıñmım,” a ga. *

Samıria kai Jisas nıp udagla

51 Pen Nap nıpe Jisas nıp dam ram mıñnöñ nıpe kumi kabö adö lañ ud arep ñın u söl ga nıñöm Jisas, Jerusalem arnam a göm, gası kłö ǵı nıñöm

* 9:44: Luk 9:22 * 9:45: Luk 18:34 * 9:46: Luk 22:24

* 9:48: Mad 10:40 * 9:50: Mad 12:30; Luk 11:23

me ara. ⁵² Nipe bi nipe rɨmnap nöd hag yua. Kale amöm nan nɨp gi jɨn gi nɨg, ram mɨnön Sameria an au ram rɨg aglö ap arla. ⁵³ Pen Sameria nɨbi bi ram rɨg aglö anɨbu hanmɨdal gau, Jisas Jerusalem anɨg geia manö u nɨñöm, nɨp hag wɨhai udagla. ⁵⁴ Anɨg gailö, Jisas bi nipe Jems aip Jon aip nɨñmil, Jisas nɨp haglö, “Bi Kub, kumi kabö adö lan nɨbö mab mɨtan haglo, apöm nɨbi bi anɨg gɨpal gau kalɨp innɨm aka?” gɨlö. *

⁵⁵ Anɨg hagailö, Jisas ado göm kalɨp mɨhön nɨñöm, anɨg gagnabun a göm, kalɨp mɨhön hag ga. ⁵⁶ Nɨbi bi anɨb gau Jisas nɨp udagnaböl u nɨñöm, ram rɨg aglö anɨbu arö göm, ram rɨg aglö ke nɨbö ap arla.

Bi ap Jisas nɨp haga, “Yad ne aip ajeinabul,” a ga

(Mad 8:19-22)

⁵⁷ Pen adan an gau arlö nɨñöl gi, bi ap apöm, Jisas nɨp haga, “Ram mɨnön gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul,” a ga.

⁵⁸ Anɨg hageia, Jisas nɨp haga, “Yad aip uɨham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale mɨnön mɨgan gau mɨdöp; yaur gau rin kale u ke mɨdöp; pen Bi Ñi nipe, ka haneb nipe ap mɨdagöp,” a ga.

⁵⁹ Pen Jisas bi ap nɨp haga, “Ne yad aip ajaiul,” a ga. Anɨg hageia, bi anɨbu pen pe haga, “Bi Kub, yɨp yau a gö, yad am bap yad rɨgöl gem aunam,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Jisas nɨp pen haga, “Nɨbi bi yɨp nɨñ udagpal rɨmnap umaiöl, nɨbi bi yɨp nɨñagpal

* 9:54: 2Ki 1:9-16

rɪmnap dam rɪgöl göl. Ne pen ammön, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö u hag ñö aran, ” a ga.

⁶¹ Pen bɪ ap haga, “Yad ne aip ajeinabul u pen yɪp yau a gö, am ami bapɪ, añ mam yad gau kalɪp manö hag ñɪ aij gem, ñɪmagö pakem, aunam, ” a ga. *

⁶² Hageia, Jisas pen haga, “Nɪbi bɪ an wög adɪŋ ɪl göm, gasɪ ɪru nɪŋöm, nab au arö gɪnab gau, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab manö aij u hag ñeb bɪ wög u gɪnɪm rö lagöp, ” a ga.

10

Jisas bɪ nɪpe ɪru nöp hag yuö am ram mɪnön ke ke arla

¹ Hainö Jisas bɪ nɪpe ñɪnjuöl mɪhau nɪgan ado gɪ da mɪgan lan (72) udöm, kalɪp baluöm mɪhau ke, mɪhau ke, ram mɪnön gau ke ke yunɪg göm haga, “Kale nöd ammim, manö yad u hag ñɪbe, yad hainö nɪnabin, ” a ga. * ² Pen kalɪp manö ap haga, “Nan wög kub yabɪɪ mɪdöp u pen nɪbi bɪ nan magö ral daupep gau ɪru mɪdagpal. Anɪb u, Bɪ Kub wög adɪŋ nap nɪbö u nɪp hag nɪŋbe, nɪbi bɪ nan magö ral daupep rɪmnap halö hagö, am ral dauöl. * ³ Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö kain hapeb mɪdpal an au hag yuabin. * ⁴ Kale mani rin, wadɪ, ma rɪrɪp gau halö ud aragmim. Nɪbi bɪ rɪmnap aip adan an au manö hag mɪlö mɪdagaimim. * ⁵ Pen ram ap amjakmim, ram

* **9:61:** 1Ki 19:20 * **10:1:** Mak 6:7 * **10:2:** Mad 9:37-38; Jon 4:35 * **10:3:** Mad 10:16 * **10:4:** Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5

raul miḡan amöl gi, kalip manö aij hag ñimim hagemim, ‘God kalöp abad mideian,’ a gimim. ⁶ Anig hageinabim, nibi bi God manö hain aij nipe udep rö ap mideinab u, manö hain kale anibu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado gi aunab. ⁷ Pen ram anibu nöp midaimim, nan magö dap ñinaböl u ñinöl gi midaimim. Bi wög gipal gau pen haji udpal. Anibu rö, kalip manö aij u hag ñinabim rö, kale pen nan magö dap ñinaböl. Pen kale ram ram gagmim. * ⁸ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udöm, nan magö ñinaböl u, hałowatö ñinimim. * ⁹ Ram minöñ anibu, nibi bi nan ginim gau kalip gipe, kamñ linim. Nibi bi gau magöñhalö kalip hag aij gimim hagemim, ‘God nibi bi udöm abad mideinab u, ma it kalöp u auöp,’ a gimim. ¹⁰ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udagaiöl, adan añ au ammim hagemim, ¹¹ ‘Ram minöñ kalöp i auajun u, haþit acip acip ma hon udöp gau kale ke tik gi yu arabun. Pen niñ aij gim! God nibi bi udöm abad mideinab u, ma it kalöp u auöp,’ a gimim. * ¹² Yad kalöp hagabin, hainö manö kub niñaböl ñin u, daun kub Sodom nibi bi nan si nan naij nöp gilö gilö in habik niñ ara u, manö kub niñöm ilön pro rö udnaböl; pen nibi bi manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub niñöm ilön kub yabit udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

* **10:7:** 1Ko 9:6-14; 1Di 5:18 * **10:8:** 1Ko 10:27 * **10:11:** Ap 13:51; 18:6 * **10:12:** Jen 19:24-25; Mad 10:15; 11:24

13 “Korasin n̄ibi b̄i gau abe, Bedsaida n̄ibi b̄i gau abe, nan gagep r̄o u ḡin̄o, n̄iηmim ar̄o ḡipim r̄o, il̄on kub yab̄i udnabim. Pen daun kub m̄ih̄op Daia Saidon n̄ibi b̄i gau kal̄ip, nan gagep an̄ibu r̄o r̄imnap ḡin̄o n̄iηblap u, kale wal̄ij ḡi d̄o ḡi luḡop r̄imnap ȳim̄om as̄ik̄om, run he ud yūol ḡi ud yūol ḡi m̄id̄om, nan naij ḡim̄idal an̄ibu ar̄o ḡi blap. 14 Man̄o kub n̄iηnab̄ol ñ̄in u, Daia Saidon n̄ibi b̄i gau il̄on pro r̄o udnab̄ol; pen kale Korasin n̄ibi b̄i gau abe, kale Bedsaida n̄ibi b̄i gau abe il̄on kub yab̄i udnabim. 15 Pen ñ̄in an̄ibu, kale Kapaneam n̄ibi b̄i gau u r̄o n̄op, kumi kab̄o ad̄o laη au aragnabim; b̄on̄ n̄op ul̄om m̄igan kub yaη arnabim,” a ga.

16 Jisas b̄i n̄ipe gau kal̄ip haga, “N̄ibi b̄i man̄o kale udnab̄ol gau, man̄o kal̄op n̄op was̄o, man̄o yad u u r̄o n̄op udnab̄ol. Pen kal̄op udagnab̄ol gau, kal̄op n̄op was̄o, ȳip u r̄o n̄op udagnab̄ol. Pen ȳip udagnab̄ol gau, ȳip n̄op was̄o, B̄i ȳip hag yūo aun̄o u n̄ip u r̄o n̄op udagnab̄ol,” a ga. *

B̄i n̄ipe hag yua gau ado ḡi aula

17 Pen hain̄o b̄i n̄ipe ñ̄injūol m̄ihau n̄igan̄ ado ḡi da m̄igan laη (72) an̄ib gau, ram m̄in̄on̄ gau aj ar̄o ḡom ap̄om, aij a ḡol ḡi Jisas n̄ip hagla, “B̄i Kub! K̄ijaki aīon pi n̄ibi b̄i aban̄ albal gau, hib ne hagin, ‘Jisas m̄id̄op r̄o arim!’ a ḡino, hagin r̄o n̄iηom arbal,” a ḡila.

18 Hageila, Jisas kal̄ip haga, “Yad n̄iη m̄id̄n̄o n̄iηol ḡi, k̄ijaki aīon pi nap kale Seden, añ̄im añ̄im r̄o ud̄om kumi kab̄o ad̄o laη n̄ib̄o ap lug paka. *

* **10:16:** Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 * **10:18:** Jon 12:31; Rep 12:8-9

19 Kalöp hag lîbin u me, re haiŋo sara, gaiwadö, hauat, nan hapeb anîb gau abe, Bî Kołmat klö nîpe u abe, kalöp gi naij göl rö lagöp. * 20 Pen kîjaki aiön pi nan gau hagpun rö nîŋöm höŋ arbal a gi mim, miñ miñ gagmim; God nîpe hib hon kumi kabö adö laŋ au kalî kliñ rîköp, a gi mim, miñ miñ gi mim,” a ga. *

*Jisas Nap God nîp aij a ga
(Mad 11:25-27; 13:16-17)*

21 Magö anîbu, Ana U† u Jisas nîp ajman rau midö nîŋöl gi, nîpe miñ miñ göl gi, Nap nîpe nîp haga, “Bapi, ne Bî Kub kumi kabö adö laŋ abe, mînöŋ naböŋ i† i abe abad midpan u, gasî ne ke nîŋö aij göp adö u nöp gi pan. Hon nîbi bî kub gasî nîŋ kîd hi†kun ke nîŋbun, a gi pal gau, kalîp manö aij i† u yamagpan pen ñî pai pro gau, ne kalîp gasî aij ñö, manö aij i† u nîŋbal u me, nöp aij a gabin,” a ga.

22 Jisas anîg hagöm haga, “Nîbi bî rîmnap yad bî aigale bî rö midpin u nîŋagpal; Bapi nîpe nöp yîp nîŋöb. Pen Bapi nîpe bî aigale bî rö midöp u, nîbi bî rîmnap nîŋagpal; yad ke nöp nîŋbin. Nîpe yîp pîdöŋ nan nîpe gau magöŋhalö ñöb rö, nîbi bî kalîp yamnam a gi nabin gau nöp, Bapi kalîp yamnö nîp nîŋnaböl. Nîbi bî rîmnap halö Bapi nîp nîŋagnaböl,” a ga. *

23 Jisas anîg hagöm, ado göm, bî nîpe gau nöp kalîp hagöm haga, “Nan anîbi nîŋabim u, miñ miñ gi mim. God kalöp nöp me ud aij yabî† gö nîŋabim. 24 God manö hagep bî gau iru nöp abe,

* 10:19: Sam 91:13; Mak 16:18 * 10:20: Plp 4:3; Rep 3:5

* 10:22: Jon 3:35; 10:15

kiŋ gau iru nöp abe, nan amgö niŋabim aniŋbi niŋjun a göm, abad miŋdmidäl u pen kale niŋagla; manö apdi niŋabim aniŋbi niŋjun a göm, abad miŋdmidäl u pen kale niŋagla.

Jisas, bi aij Sameria niŋbö u, manö hod riköm haga

²⁵ Niŋ ap an au, bi lo manö hag ñeb bi ap, Jisas yiŋ niŋhön manö hagnim a göm, apöm niŋp hag niŋjöm haga, “Manö hag ñeb bi, yad niŋhön niŋhön gem, pör miŋdep magö u udnam?” ö ga. *

²⁶ Hageia, Jisas niŋp haga, “Lo manö u kalŋ kliŋ riköm, niŋhön haga?” ö ga.

²⁷ Hageia, bi lo manö hag ñeb bi aniŋbu haga, “Lo manö u niŋbin, Mosiŋ kalŋ kliŋ riköm haga, ‘God Bi Kub ne u niŋp miŋniŋ giŋmön, gasi riŋmid ne u niŋp niŋimön, klö ne u magöŋhalö niŋp niŋimön, niŋp miŋdmagö yabiŋ liŋimön.

Ne ke miŋdmagö liŋban rö, niŋbi bi riŋmnap kalŋp u rö nöp miŋdmagö liŋimön,’ a ga,” a ga. *

²⁸ Anig hageia, Jisas bi aniŋbu niŋp haga, “Ne kabö göl hagpan; adö aniŋbu nöp hain giŋmön, pör miŋdep magö u udnabön,” a ga. *

²⁹ Jisas anig hageia, bi lo manö hag ñeb bi aniŋbu, hib yad u pro giŋnab a göm, Jisas niŋp kauyan hag niŋjöm haga, “Lo manö kalŋ kliŋ riŋka u, niŋbi bi riŋmnap kalŋp miŋdmagö liŋimim a göm,

* **10:25:** Mad 22:35-40; Luk 18:18 * **10:27:** Dud 6:5; Lep 19:18

* **10:28:** Lep 18:5

kalı kliš rıka. Anıb u, nıbi bı mai kalıp mıdmagö limim a göm, kalı kliš rıka?” ö ga.

³⁰ Hageia, Jisas bı lo manö hag ñeb bı anıbu nıp, manö pen hagöl gı, aiud udöm haga, “Bı ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnam a göm, adan anı au arıa nıñöm, bı nan si udep rımnıap apöm, nıp mıñu magö paköm, walıj nan nıpe gau pıı gı ud arlö nıñöl gı, nıpe adan anı au umnıg göm gı mıdeia. ³¹ Bı God nıp nan sabe gep bı ap, adan adö anıbu amöm bı anıbu umnıg göm gı mıdeia au nıñöm, böj lau nöp adan löm ara. ³² Pen bı Lipai ıı bı ap, adan adö anıbu nöp amöm, bı anıbu umnıg göm gı mıdeia au nıñöm, mıdeia söl au amöm nıñ aıj göm, böj lau nöp adan löm ara. ³³ Pen bı Juda wasö, ram mınöñ Sameria nıbö bı ap, adan mılö añı anıbu nöp amöm, bı anıbu umnıg göm gı mıdeia au nıñöm, nıp mög yabıı nıñı. ³⁴ Nıp mög yabıı nıñöm, mıdeia söl au amöm, wös nıp gau wel rımnıap löm, ñıg wain rımnıap löm, wös nıp gau wama. Wös wamöm, ud donkı adö nıpe u löm, ram mani rauöm hanmıdal u dam löm, abad mıd aıj yabıı ga. ³⁵ Ruö arnıg göm, bı ram abad mıdmıdöp anıbu nıp silpa kıd mıhöp ñöm haga, ‘Ne bı anıbi nıp abad mıd aıj gımön. Pen mani aıgeg hagnabön u, ado gı apem nöp ñınabin,’ a ga,” a ga.

³⁶ Jisas aiud anıbu udöm, nıpe bı lo manö hag ñeb bı anıbu nıp hag nıñı, “Bı adan anı pak lıla u, bı mıhau nıgañ padiöl göm arla gau, bı an nıpe ke mıdmagö la rö, nıp mıdmagö la?” ö ga.

³⁷ Hageia, bı lo manö hag ñeb bı u haga, “Bı nıp mög nıñöm gı aıj ga u,” a ga.

Hageia, Jisas n̄p haga, “N̄ñö nöp hagpan. Me ne arammön, adö an̄bu nöp ḡimön,” a ga.

Jisas n̄pe Mada Maria añ̄l m̄hau ram kale ara

³⁸ Pen Jisas b̄i n̄pe gau aip ram m̄nön̄ ap amjakeila, n̄bi ram m̄nön̄ an̄bu m̄deia ap apöm, kal̄p u† ḡi dam ram n̄pe u ara. N̄bi an̄bu hib n̄pe Mada. ³⁹ Ram n̄pe u n̄ñ̄n ap m̄deia. Hib n̄pe u Maria. Maria n̄pe Jisas m̄deia söl au ap asiköm, Jisas manö hageia u n̄ñ̄m̄deia. * ⁴⁰ Mada n̄pe ke nöp nan magö lauöm, gasi iru n̄ñöm, ap Jisas n̄p haga, “B̄i Kub, Maria ȳp arö gö, yad ke nöp nan magö hon lauabin u aij gagöp. N̄p hagö apöm yad aip nan magö lauul,” a ga. ⁴¹ Hageia, Jisas haga, “Mada, Mada, ne nan iru nöp gasi iru n̄ñban u aij wasö. ⁴² Maria manö aij yad n̄ñnam a göm, gasi añ̄i u nöp n̄ñöm, ap manö yad n̄ñm̄döp. N̄bi b̄i ap nan aij udöp an̄bu p̄l̄i ḡi udn̄m rö lagöp,” a ga. *

11

*God n̄p sabe ḡin̄ig, an̄ig göl rö hagmim, a ga
(Mad 6:9-15; 7:7-11)*

¹ N̄ñ̄n ap, Jisas ram m̄nön̄ ke m̄igan ap m̄döm, Nap God n̄p sabe göl ḡi m̄deia. Sabe ḡi p̄is gö n̄ñjöl ḡi, b̄i n̄pe ap apöm n̄p haga, “B̄i Kub, God n̄p aigöl gun sabe gun? Jon b̄i n̄pe gau kal̄p hag ñö n̄ñbal rö, ne han̄p u rö nöp hag ñö n̄ñun,” a ga.

² Hageia, Jisas kal̄p haga, “God n̄p sabe ḡin̄ig ḡimim, an̄igöl hagmim,

* **10:39:** Jon 11:1; 12:2-3 * **10:42:** Mad 6:33

‘Bapi, nɪbi bɪ gau hib ne haglō adō araŋ.
Ne nɪbi bɪ udmōn abad mɪdeinabōn ñɪn u yɪŋɪd
aunɪm.

³ Nan magō hanɪp ñɪn añɪ añɪ pör pör ñɪban rö u
ñɪmōn.

⁴ Nɪbi bɪ rɪmnap hanɪp gɪ najj gɪlō,
kalɪp pen nɪŋno mulu lugō gɪ najj gagpun rö,
hon nan si nan najj gɪpun gau nɪŋmōn arō
gɪmōn.

Hanɪp abad mɪdaimōn,
gasi ap wakainɪm, gɪ najj gagun,’ a gɪmim,” a
ga.

⁵⁻⁶ Jisas manō anɪbu hagōm, bɪ nɪpe gau kalɪp
manō hod rɪkōm haga, “Kale bɪ ap, sɪbōn aŋ
kub yaŋ, bɪ nɪŋeb nɪpe ram amōm hagnab,
‘Mɪdaimam, bɪ nɪŋeb yad ap mɪlō gau nɪbō apōm
ram yad u apjakajɪp. Pen nan nɪp ñɪnō ñɪŋŋɪm u
mɪdagöp u me, nöp auabin. Yɪp bred magō mɪhau
nɪgaŋ ñɪ,’ a gɪnab. Hageinab, bɪ nɪŋeb nɪpe anɪbu
manō pen hagnab, ⁷ ‘Sɪbōn aŋ kub i yɪp ap unbō
hagagmōn! Yad ñɪ pai yad gau aip ajōŋ gɪñun
hanabun. Anɪb u, yad aigöl gem urakem, nöp
nan hagabōn anɪb gau ud ñɪnam?’ ö gɪnab. ⁸ Pen
kalöp hagabin, bɪ ram nap nɪbō u, bɪ nɪŋeb yad a
gōm yɪŋɪd ud ñagnab, jɪ nɪp ñɪ a gōm abad mɪdöl
gɪ, klō gɪ mɪdō mɪdō, hagnab rö ñɪnab. ⁹ Anɪb
u, kalöp hagabin, nan nɪhōn mɪdagainɪm, God
nɪp hag nɪŋbe, kalöp ñɪnab. Nan nɪhōn ulhai
nɪŋnabim u, udnabim. Hanɪp ajōŋ u hiɪkaŋ a
gɪmim, pak gu gu gɪpe, hiɪknab. ¹⁰ Nɪhōn gɪnɪg:
nɪbi bɪ God nɪp hag nɪŋnaböl gau, udnaböl. Nɪbi
bɪ nan ulhai nɪŋnaböl gau, udnaböl. Nɪbi bɪ hanɪp
ajōŋ hiɪkaŋ a gōm, pak gu gu gɪlō, kalɪp ajōŋ

hi+knab. ¹¹ Kale ñi pai nap gau, ñi kale ap kabsat nan a geinab, re ap ñinabön aka? ¹² Aka ji, yaur magö nan a geinab, hauat ap ñinabön akan U rö nöp anig gagnabön. ¹³ Kale nibi bi aij wasö u pen ñi pai kale gau nan aij gau nöp ñinabim. Bapi kumi kabö adö laj au midöp u Bi aij yabi. Nipe nan naj ap ñagnab. Ana U† u hanip ñimön a geinabim u, Bapi kalöp ñinab,” a ga.

*Jisas Seden klö udöm nan gagep rö gab, a gila
(Mad 12:22-30; Mak 3:20-27)*

¹⁴ Pen bi ap nip kijaki aban alö, manö hagöm wasö, yiharin nöp mideia. Jisas kijaki anibu hag yuö, bi aban almideia u manö hagö ninöl gi, nibi bi ninmideila gau aiö waiö gila. ¹⁵ Pen nibi bi anib gau rimnap hagla, “Nipe kijaki aiön pi nap kale Bielsebul klö nipe u udöm, kijaki aiön pi gau hag yuab,” a gila. *

¹⁶ Pen nibi bi anib gau rimnap, Jisas nihön ginab a göm, hagla, “Nan ninagep ap ke kumi kabö adö aulik gö ninun me, God nöp hag yuö auna u, ninabun,” a gila. * ¹⁷ Pen Jisas gasi piral kale ke ninla u ke ninöm haga, “Ram minöj kub añi ap, ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen geinabol u, ram minöj anibu lug paknab. Nibi bi il añi ap, u rö nöp ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen aleinabol u, nibi bi il añi anibu lug paknab. ¹⁸ Anib unbö rö nöp, Seden il u ud asik ke ke leinab u, aigegö göm mid aij ginimn Pen kale yip haggim, ‘Bielsebul klö u udöm, kijaki aiön pi hag yuö höj araböl,’ a

* **11:15:** Mad 9:34; 10:25 * **11:16:** Mad 12:38

gipim. ¹⁹ Anig hagpim u, yam kale ke gau kijaki aiön pi gau aigegö göm hag höñ yubalñ Yam kale ke hagnaböl, nibi bi anig göl rö lagöp. ²⁰ Pen yad God klö nipe udem, kijaki aiön pi nan gau hag höñ yubin rö, kale niñabim, God nibi bi udöm abad midep ñin u hanip hadö auöp i, a gimim niñabim.

²¹ “Pen bi klö ap, wim po nipe li aij göm, ram nipe u niñ mideinab, nibi bi rimnap nan nipe ap pit gi udöl rö lagnab. ²² Pen bi klö yabit ap ke apöm, nip aip pen pen göm pakeinab u, wim po ram au li aij ga u halö pit gi udöm, nan si udnab gau dam nime li ñinab. *

²³ “Nibi bi yip pig midagpal gau, wög yad gipin u rib wal gipal. Nibi bi kale nibi bi rimnap yip dauageinaböl gau, nibi bi yip aunig gaböl gau kalip ridik dam yubal. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyan ado gi aunim rö löp, a ga

²⁴ “Kijaki aiön pi ap, nibi bi aban li midö, hag höñ yuö arnab u, am ram minöñ nöp an gau aramöm, ka ap ulhai niñem mideinam, a göm, am an anib gau aj aj wasö niñöm, ‘Ram raul migan nöd midem aubin u arnam,’ a ginab. ²⁵ Hagöm, amöm niñab, ram anibu lik gi aij gi, kuö aij nöp mideinab. ²⁶ Nipe niñöm gau amöm, nipe rö wasö, kijaki aiön pi naj yabit unbö mudun jñ u halö ut gi dapöm, migan anibu am mideinaböl. Anig gö, bi anibu nöd aij pro rö midmidöp rö

* **11:22:** Kol 2:15 * **11:23:** Luk 9:50

wasö; uri nipe böŋ nöp naij yabił mideinab,” a ga.

²⁷ Jisas manö anıbu hagö, nıbi bı iru mıdeila anı anıbu au nıbi ap uraköm, wıñ al hagöm haga, “Name nöp yag dap ci ña u, mıñ mıñ yabił gınım,” a ga. *

²⁸ Hageia, Jisas pen pe haga, “Anıg hagpan u pen nıbi bı an an God Manö u nıñöm hagöp rö gınaböl gau, kale mıñ mıñ gınaböl,” a ga.

Nan ap ke gö nıñun, a gıla

(Mad 12:38-42; Mak 8:12)

²⁹ Pen nıbi bı iru yabił nöp ap magum gılo nıñöl gı, Jisas kalıp haga, “Nıbi bı mıñı mıdpım anı auı, nan si nan naij göl gı mıdmım hagpım, ‘Nan gagep rö ap kumi kabö adö laŋ gö nıñun,’ a gıpım. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke gınö nıñagnabım. Bı God manö hagep Jona nıp ga adö u nöp yıp gö, nıñnabım. * ³⁰ Daun kub Ninepa nıbi bı gau, God manö hagep bı Jona apöm ga rö nıñöm God nıp nıñ udla rö, nıbi bı uri mıdpım gau, yad Bı Ñı nıpe gınabin rö nıñmım, nıñnabım.

³¹ Pen hadame nöp nıbi kwin ram mınöŋ mılo mıdeia gau nıbö apöm, Kın Solomon manö aij hagab u nıñın a göm aua. Pen kale nıbi bı mıñı mıdpım gau, bı kub Solomon rö wasö, yad Bı Kub yabił apem anı kalöp auı mıdem, kalöp manö aij yabił hag ñınö udagpım. Anıbu u, manö kub hagep ñın u, kwin anıbu uraköm kalöp nıbi bı mıñı mıdpım gau manö kub hagnab. * ³² Hadame nöp Jona am Ninepa nıbi bı gau kalıp hagö, nan

* **11:27:** Luk 1:28,42,48 * **11:29:** Mad 16:4 * **11:31:** 1Ki 10:1-10

si nan najj g̃mɪdal gau, ñhön g̃nɪg anɪg g̃pun a g̃öm arö g̃öm, God ñp ñɪɲ udla. Jona ñpe hagö ñɪɲ udla u pen m̃ñi yad B̃i Kub yabɪt apem an kalöp aui m̃dem, manö aij yabɪt hag ñ̃nö, nan si nan najj g̃pim gau arö gagpim. Anɪb u, manö kub hagep ñ̃n u, Jona ñpe uraköm kalöp ñbi b̃i m̃ñi m̃dpim gau manö kub hagnab. *

S̃ib an gau rö m̃dagaimim

(Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³³ “Ñbi b̃i gau hapö lauöm rin cög m̃gan gau pi gagnaböl; adö au g̃ɪlañ r̃ik l̃löl mailö gö, ñbi b̃i gau ram raul m̃gan anɪbu apöm waiö ñɪɲaböl.

* ³⁴ Pen amgö magö u hapö mailö rö m̃döp. Amgö magö u m̃d aij g̃nab u, hañ romañ añ dañ mailö g̃öm m̃d aij g̃nab, pen amgö magö m̃d aij gagnab u, hañ romañ añ dañ s̃ib göp u rö m̃dnab.

³⁵ Kale ñɪɲ aij g̃mim, añ kalöp dañ mailö m̃döp aka s̃bön m̃döp̃ñ Kale gas̃i ñɪɲbim, añ hon dañ mailö m̃döp a g̃i gas̃i ñɪɲbim u pen s̃bön aunim rö löp rö, kale ke ñɪɲ aij g̃mim. ³⁶ Hañ romañ kale añ dañ magöñhalö mailö g̃i m̃döl g̃i, m̃gan pro marap s̃bön m̃dageinab u, hapö mailö gö kalöp mailö pak ñ̃nab unbö rö l̃nab,” a ga.

Kale Perisi pr̃i halö m̃dpim, a ga

³⁷ Pen Jisas manö hag juö ñɪɲöl g̃i, b̃i Perisi ap ñp haga, “Auö ram yad amul nan ñ̃ɲul,” a ga. Hageia, Jisas ram ñpe amöm, raul m̃gan yañ nan ñ̃ɲñg as̃ika. ³⁸ As̃iköm, nan ñ̃ɲö ñɪɲöl g̃i, b̃i Perisi anɪbu, gas̃i ñpe ke añ gau nöp ñɲöm, b̃i anɪbi ñhön g̃nɪg hon Juda kai pör g̃pun rö,

* **11:32:** Jo 3:5-10 * **11:33:** Mak 4:21; Luk 8:16

ñimago nipe u ñig li yuöm wasö, ythariñ nöp nan ñinjab a göm, gasi u niña. ³⁹ Jisas gasi niña anibu ke niñöm niþ haga, “Kale Perisi kai, pler kap gau höñ adö gau ñig pak aij gipal rö u gipim u pen an kale yan nan si nan naij gipim pri u ajman rauöm midöp. Kale niþi bi nan aij kale gau udun a gimim, gi naij yabiþ nöp gimidim. ⁴⁰ Kale hauþ halö yabiþ. God kalöp hañ u nöp gi laga; an yan abe gi la. ⁴¹ Anib u, nan pler kap migang yan midöp u, niþi bi mög gep rö gau kalip ñimim. Anig ginabim u, nan kale magöñhalö uþ ginab.

⁴² “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabiþ gimim: kale marö kub yabiþ udnabim. Kamöñ, dil, nan ythariñ haññ aij auer wög adñ ranab gau niñbe, nan kub rö lö, wö ral niñ dammim, sidun lan arö, nime lun God niþ añi ap ñun a gimim, pör niñbim. Nan pro pro gau pör anig gimim gipim u aij, pen niñhön ginig manö il yabiþ u niñmim hain gagpimñ Niþi bi gau kalip kabö rö ginim adö u gagpim; kalip naij ginim adö u nöp gipim. God niþ midmagö lagpim. Anig gimim, gi naij gipim.

⁴³ “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabiþ gimim: kale marö kub yabiþ udnabim. Kale Juda magum gep ram gau ammim, bi kub mab po asikpal adö u nöp asikpim. Gasi kale niñbim u, niþi bi iru midpal an gau arno, ‘Manö hag ñeb bi auabön e!’ gilö, hanip aij ginab a gimim, niñbim. ⁴⁴ Pen kale Perisi kai, niñ aij yabiþ gimim: kale marö kub yabiþ udnabim. Niþi bi rimnap niñöm, kalöp bi aij yabiþ a gipal u pen wip rigöl gipal hij naij midöp migang gau niþi bi niñagöm adö lan ajpal rö midpim,” a ga.

⁴⁵ Jisas anig hagö, lo manö hag ñeb bî ap nîp haga, “Manö hag ñeb bî, manö klö yabił lî hagpan anîbu, hanîp u rö nöp hag juban,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manö hag ñeb bî gau, nîŋ aij yabił gîmim. Kale marö kub yabił udnabim. Manö kliš aij hagpim u, wadî marö kub gau rö, nîbi bî gau kalîp gam ñîbim u pen kalîp mög nîŋmim hag rau udagpim. ⁴⁷ Pen kale lo manö hag ñeb bî gau, nîŋ aij yabił gîmim. Kale marö kub yabił udnabim. Nahai itaŋ kale gau hadame nöp bî God manö hagep bî gau kalîp al pak lîla. Pen kale God manö hagep bî gau wip riğöl kale gî lîbim. ⁴⁸ Gîpim anîbu, aij nöp pakla a gîmim gîpim. Nahai itaŋ God manö hagep bî gau al pak lîla; kale pen wip riğöl kalîp gî lîbim. ⁴⁹ Anîb u, God gasî aij ke nîŋöb u haga, ‘Bî manö yad hagep gau, bî manö aij yad ud arep gau kalîp yunabin, pen kalîp jî nîŋöm, rîmnap gî naij göm, rîmnap böŋ nöp al pak lî naböl,’ a ga. ⁵⁰ Pen hadame nöp, God mînöŋ naböŋ it i gî lîniğ ga ñîn u riköm, bî God manö hagep gau kalîp pör paklö auöp rö, nîbi bî mîñi mîdpim gai i, nan naböŋ anîbu pen udnabim. ⁵¹ Marö anîbu me, bî Ebol nîp nöd it göm al paköm, al pak dapöm, al pak dapöm, hainö Sekaraia nîp, ka nan sabe gî ñeb ram raul mîgan u lödaŋ, kabö kałum ud gîla bîd adö au i, aŋ au al pak lîla. Kalöp nîŋö yabił hagabin, manö marö anîbu magöŋhalö, nîbi bî mîñi mîdpim gau udnabim. ⁵² Pen kale lo manö hag ñeb bî gau, nîŋ aij yabił gîmim. Kale marö kub yabił udnabim. Manö aij u, gasî aij nîŋeb ram raul mîgan ajöŋ ki u kale udmim, gau pi

gipim. Gau pi gipim u, nibi bi ram raul migan am niñun a göm gasi niñbal gau, kalip pör adan magrem hag rikpim,” a ga.

⁵³⁻⁵⁴ Jisas kalip anig hagöm höñ arö niñöl gi, lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe nip ji niñöl hagla, “Manö niñhön u hagno, pen hagö niñun, nip dam manö kub hagnu,” a göm, Jisas nip manö piral piral adö r+mnap haglö ara.

12

Nan pi göm gipal gau waiö niñnaböl
(*Mad 10:26-27*)

¹ Pen ñin ap, nibi bi iru yabiñ nöp ap magum göm, pen pen ciro ciro ñöm nibi bi r+mnap ma abö jö ma jö gilo niñöl gi, Jisas bi niñpe gau kalip haga, “Perisi kai pör gi naij gipal u pi göm, mid aij gipun, a gi gasi niñbal. Kale anib unbö rö gimim rö löp u, kale yis kale u niñ aij yabiñ gimim. ² Nan pi gimim gipim gau, hainö waiö lö niñnaböl. Manö agamij hag pi gipim gau, u rö nöp waiö lö niñnaböl. * ³ Pen manö sibön yan haggim u, mailö halö haglö niñnaböl. Manö agamij raul migan yan haggim u, meg magö dap ranöm ram adö lanj haglö, yag dam ram minönj gau ud arnaböl,” a ga.

God nip nöp piññij gimim
(*Mad 10:31*)

⁴ “Nibi bi yad gai i, kalöp hagabin, God nip cig ginno, hanip al paknaböl a gimim, piññij gagmim. U yiharñ hañ romanj adö u nöp gi naij gilo, hij ginab. Hainö kale nan ap kalöp göl rö lagnab.

* **12:2:** Luk 8:17

⁵ An+ib u, yad kalöp hagabin, kale piñ+ij gi+ig, Bi kalöp hañ romanj al pak löm, hainö kalöp mab ke inab mi+gan yañ ud yun+im rö löp, Bi an+ibu nöp piñ+ij gi+mim. Ni+pe nöp Bi piñ+ij gep me; ni+ip nöp piñ+ij gi+mim.

⁶ “Kale ni+ibim, ni+bi bi yaur pro unbö mam+id u sikim göm, mani a+ti pro mi+höp nöp udpal. Yaur pro an+ib gau, God añ+ ap ni+ijagn+im rö lagöp; magöñhalö ni+ijöb u nöp mi+döp. ⁷ Pen kale ni+bi bi gau nan yabi+; yaur gau kale aip ad+ip ad+ip rö wasö. God nabi+c cög umagö kale u magöñhalö wö ralöp u me, kale piñ+ij gagmim, gas+ halö mi+daimim,” a ga. *

Jisas ni+bi bi ni+pe mi+dpim u, ni+bi bi gau waiö hagnim

(Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Kalöp manö ni+ijö hagabin, ni+bi bi Jisas lau adö mi+dpun a göm, ni+bi bi mi+dpal anj au waiö hag hi+keinaböl gau, yad kal+ip pen abe ni+bi bi gai i yi+ip lau adö mi+dpal a gem, God ejol ni+pe mi+dpal anj au waiö hag hi+knabin. ⁹ Pen ni+bi bi Jisas lau adö mi+dagpun a göm, ni+bi bi mi+dpal anj au waiö hageinaböl u, yad kal+ip pen abe ni+bi bi gai i yi+ip lau adö mi+dagpal a gem, God ejol ni+pe mi+dpal anj au waiö hagnabin.

¹⁰ “Bi Ñ+ ni+pe ni+ip hag jueinaböl u, God ni+ijöm arö gi+ig arö gi+nab; pen Ana U+ u ni+ip hag jueinaböl u, God ni+pe ni+ijöm arö gagnab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagn+ig göm, ud Juda magum gep ram au, aka gapman bi kub mi+dpal anj au, aka kiñ mi+dpal anj au, daueinaböl u, pen

* **12:7:** Luk 12:24; Ap 27:34

manö niñhön u udun hagun a gımim, gası iru niñagmim. * ¹² Urak hagpe niñöl gi, magö anıbu nöp Ana U† niñpe kalöp gası ñö niñöl gi, niñmim hagnabim,” a ga.

Nan iru udun, a gımim, gası u niñagmim

¹³ Niñbi bı iru mıdeila an anıb au, bı ap Jisas niñp haga, “Manö hag ñeb bı, ne mam yad u niñp hagö, bapı nan niñpe ud löm uma gau, niñme li yıp böñ lau ke ñañ,” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas niñp pen haga, “Yıp an hagöp, ‘Bı nan ud asık ñeb u mıdaimön,’ a ga niñem nan kalöp gau ud niñme li ñınam?” ö ga. ¹⁵ Jisas anıg hagöm, niñbi bı mıdeila gau kalıp haga, “Niñ aij yabıtı gımim. Nan iru nöp udun a gımim, gası u niñagmim. Nan iru udun a gımim, gası niñnabim u, mıd aij gımim rö lagnab,” a ga. *

¹⁶ Pen Jisas manö ap kalıp manö hod rıköm haga, “Bı mani iru mıdeinab ap, wög adıñ niñpe u, wid magö nan gau iru yabıtı nöp mıdeinab.

¹⁷ Gası niñpe gau nöp ke niñ damöm, ‘Nan ñıñeb yad iru nöp mıdöp gau, ram raul mıgan mai dap lem, ñıñ mıdeinam?’ ö gınab. ¹⁸ Pen gası ap niñöm, ‘Ram pro gau rıb wał gi yuem, ram kub kub gau nöp gi lem, wid magö yad abe, nan yad gau abe magöñhalö ud ram raul mıgan anıb gau dam linabin. ¹⁹ Yad anıg gem, yıp ke hagnabin, “Bı me. Ne nan aij iru yabıtı mıdöp u mı iru yabıtı nöp mıdöm pıs gagnab. Anıb u, wög ne u arö gımön, nan ne anıb gau nöp niñöl gi, ñıg niñöl gi, mıñ mıñ göl gi, gi mıdaimön,” a gınabin,’ a

* **12:11:** Mak 13:11; Luk 21:12-15 * **12:15:** 1Di 6:9-10

gɪnab. ²⁰ Anɪg hagöm gasɪ nɪŋnab, pen God nɪp hagnab, ‘Ne bɪ hauɫ halö yabɪɫ! Mɪñi sɪb anɪ yaŋ nöp umnabön. Nan ne iru nöp gɪ jɪn gɪ lö mɪdöp anɪb gau, an rö ud ñɪŋ mɪdeinab?’ ö gɪnab.

²¹ “Anɪbu rö me, nɪbi bɪ nan aij gau iru nöp ud magum göm mɪñ mɪñ gɪpal u, pen God amgö ilö nɪpe au kale nɪbi bɪ mög gep rö mɪdpal,” a ga. *

God hanɪp abad mɪdeinab, a gɪmim, gasɪ iru nɪŋagmim

²² Jisas anɪg hagöm, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Anɪb u, ‘Nan magö gai nɪbö udun ñɪŋ mɪdaiun, waɫɪj gai nɪbö udun yɪm mɪdaiun,’ a gɪmim, gasɪ kub u nɪŋagmim. ²³ Nan ñɪŋeb u nan kub wasö. Kamɪŋ mɪdep magö u nan yabɪɫ. Waɫɪj nan gau nan kub wasö. Hañ romanɪ u nan yabɪɫ. ²⁴ Yaur mɪdpal gau nɪŋim. Yaur gau, nɪbi bɪ gɪpal rö, wid wög gɪ yɪmlö, po gö rɪk dauagpal. Wid magö rɪk dap magum gep ram kale ap mɪdagöp. God nöp me nan ñɪŋeb kalɪp ñöb. Nɪpe nan pro gau gasɪ nɪŋöm anɪg göp u, kale nɪhön gɪnɪg hanɪp nɪbi bɪ abad mɪdageinab a gɪmim, gasɪ iru nɪŋbimɪ Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö. ²⁵ Pen kale gasɪ iru nɪŋeinabim u, umnɪg gɪnabim ñɪn u arö gɪmim, magö ap halö mɪdeinabim aka? ²⁶ U nan pro, pen kale ke nan pro anɪbu gɪmim rö lagöp. Anɪb u, kale nɪhön gɪnɪg nan yɪharɪŋ adö rɪmnap gasɪ iru nɪŋbim? ²⁷ Nan be gau ranöm, magö pɪlöm pɪpɪɫ yuöp u pen ke waɫɪj göm rɪb adɪk gɪnɪm rö lagöp. God nöp gö, rɪb adɪk aij yabɪɫ gɪmɪdöp. Pen Kɪŋ Solomon rɪb adɪk aij yabɪɫ gɪmɪdöp u, gausɪ gau rɪb adɪk aij gɪmɪdöp

* **12:21:** Mad 6:19-20

u rö gagmidöp. ²⁸ Nan be gau ranöb anib gau nan yiharinj; pör midageinab. Miñi rö midöm, rol ruö rib gi dö gi mab laulö innab. God nipe nan yiharinj gau gasi nñöm anig göp u, kale nihön ginig hanip walij ñagnab a gimim, gasi iru niñbimj Niñ udep magö kale u mlö midagöp. ²⁹ Hon nan magö, ñig, nan gau gai nibö udun niñjun a gimim, gasi marö u niñagmim. ³⁰ Nibi bi God nip niñagpal gau, gasi anibu rö niñbal. Pen Nap kale u kalöp hauł gagöp; nan kalöp midagöp gau niñöb. ³¹ Anib u pen, God nibi bi udöm abad mideinab u, hanip halö udnim a gimim, gasi añi niñmim gipe arö me, kalöp abad midöl gi, nan anib gau kalöp ñinab.

Ram mñöñ kumi kabö adö lañ au nan aij aij ud magum gimim

³² “Kaj sipsip bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udem abad mideinabin a göm niñöb u me, kale piñinj gagmim. ³³ Nan kale midöp rö gau, sikim gi mani udmim, nibi bi nan midagöp gau kalip ñimim. Anig ginabim u, mani rin kale papil gagöm pör pör nöp mideinab; nan aij aij kale kumi kabö adö lañ au midöm ur gagnab; bi si udep apöm si udagnab; sipsop nan gau niñagnab.

* ³⁴ Pen nan aij kale gau mñöñ naböñ adö il i ud magum geinabim u, hibur gasi midmagö kale u u rö nöp mñöñ naböñ adö il i mideinab. Pen nan aij kale kumi kabö adö lañ au ud magum geinabim u, hibur gasi midmagö kale u u rö nöp anib lañ mideinab.

* **12:33:** Luk 18:22

Gijin gimim midaimim

³⁵ “Anib u, walij kale u söl söl pa jö gimim, dip nagî pîg lî aij gimim, hapö lau limim niñöl gi midaimim. * ³⁶ Bi wög gi ñeb gau hagnaböl, ‘Bi kub hon u, bi niñeb niñe niñi udöm aip nan kub ñiñ midlö niñöl gi, söl ado gi aunab,’ a göm, niñ nöp mideinaböl. Bi kub kale u ado gi apöm, ajöñ pak gu gu gö, yiñid hiñknaböl. Anib unbö rö kale anig gimim. ³⁷ Pen niñe ado gi apöm, kale niñ mideinaböl u niñöm, kalip ud aij yabiñ ginab. Bi kub anibu niñe ke, walij niñe u söl söl pa jö göm, dip nagî pîg lî aij göm, kalip hagö, ap nan ñiñeb lî ñiñbal ka u asik giñgabö giñlö, niñe ke nan ñiñeb gau dam kalip ñinab. ³⁸ Pen bi kub siñbön an kub yañ aka kiñakiñ hagnab magö u apöm niñnab, bi niñe gau uhön hanageinaböl, kalip ud aij yabiñ ginab. ³⁹ Anib u, niñjim. Niñi bi ram nap niñbö gau, bi nan si udep bi aunab ñin u a göm, niñ midaiñlap u, ram kalip piñlaköm, nan kale gau si udagbö. * ⁴⁰ Anib unbö rö, Bi Ñi niñe aunab a gimim, abad midaimim. Auagnab a gimim gasi niñabim magö anibu nöp aunab,” a ga.

God niñ wög gi aij gimim

(Mad 24:45-51)

⁴¹ Jisas anig hagö, Pida haga, “Bi Kub, manö hod rikmön hagabön anibu, hanip nöp hagabön aka niñi bi magöñhalö hagabön?” ö ga.

⁴² Hageia, Bi Kub pen haga, “Bi an gasi aij midö, wög gi aij ginab u, bi kub niñe ram niñe u arniñ göm niñ hagnab, ‘Bi wög yiñ giñpal riñnap kalip

* **12:35:** Mad 25:1-13 * **12:39:** Mad 24:43-44; 1De 5:2

abad m+dmön, nan ñ+ñeb kal+ip gau n+me li ñöl gi m+daimön, a göm, arnab. ⁴³ An+bu u, hainö ado gi apöm, hagnab rö nöp gi+nab u n+ñöm, n+ip ud aij yab+il gi+nab. ⁴⁴ Yad kalöp hagabin, bi kub an+bu hagö, bi n+ipe gi aij gi+nab an+bu nan n+ipe gau magöñhalö abad m+ideinab. * ⁴⁵ Pen bi wög gi ñeb n+ipe u, bi kub yad u y+ñ+d auagöp a göm, n+ibi bi wög gi ñeb r+imnap kal+ip m+ñu magö paköm, nan kub n+ñöm, ñ+ig wain iru n+ñöm, hau+ alöm, gi m+ideinab. ⁴⁶ Pen bi kub n+ipe auagnab a göm n+ñab ñ+in u nöp apöm, n+ip r+ib gi dö m+ dö göm, n+ibi bi manö n+ip n+ñagpal an kal+ip au hag yunab.

⁴⁷ “Bi wög gi ñeb bi ap, bi kub n+ipe manö hagnab u n+ñ aij gi+nab, pen manö n+ip u r+ib juöm, hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale n+ip rap+in paknaböl. * ⁴⁸ Pen bi wög gi ñeb bi ap, bi kub n+ipe manö hagnab u n+ñagöm, manö hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale n+ip paköm ilön pro rö ñ+naböl. God n+ibi bi kal+ip nan iru ñ+nab gau, y+ip pen nan iru ñ+mim, a gi+nab; pen n+ibi bi kal+ip nan iru yab+il ñ+nab gau, y+ip pen nan iru yab+il ñ+mim, a gi+nab.

N+ibi bi r+imnap Jisas n+ip udagöm as+ik ke ke l+naböl

(Mad 10:34-36)

⁴⁹ “Yad aubin u, m+nöñ naböñ adö il i hapö pi+g yun+ig aubin. Ram m+nöñ gau magöñhalö hadö inböp u aij! ⁵⁰ Y+ip ilön pak ñ+n+ig gaböl u, y+ip marö kub yab+il göp. Marö kub an+bu m+d dam dam, y+ip ilön pak pi+s gi+naböl ñ+in u nöp pi+ta gi+nab. *

* **12:44:** Mad 25:21,23 * **12:47:** Jem 4:17 * **12:50:** Mak 10:38-39

⁵¹ Kale yip hagnabim, nibi bi ud jim ñinig auub a ginabim u, pen u wasö. Yad aubin rö, nibi bi gau gasi adö ke ke niñöm asik ke ke linaböl. ⁵² Miñi ñin i riköm, amilap apilap unbö mamid rö mideinaböl u, mihau niñan yip udlö, mihöp yip udagmil, asik ke ke linabil. Pen wasö u, mihöp yip udlö, mihau niñan yip udagöm, asik ke ke linaböl. ⁵³ Bi apil mihau, ñi niñe aka nap yip udagö me, asik ke ke linabil. Nibi amil mihau, pai niñe aka niñe yip udagö me, asik ke ke linabil. Niñe aip ñi niñe niñin u aip, u rö nöp ginabil; niñe aka ñi niñe niñin u yip udagö, asik ke ke linabil,” a ga. *

*Krais u auub a göm niñagla
(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)*

⁵⁴ Pen Jisas manö ap halö kalip haga, “Sidö wad arab lau adö kumi wamöb niñmim, miñi möñ alnig gab a gimim niñ midpe, midö midö haggim rö nöp möñ alnab. ⁵⁵ Yigön kub gamiñ niñbö gai i gi auöp niñmim, miñi sidö kub linig gab a gimim niñ midpe, midö midö haggim rö nöp sidö kub linab. ⁵⁶ Kale bi pir alep! Nan mñnön naböñ il i niñ aij gimim, nan kumi kabö adö lan niñ aij gimim gipim u, pen niñhön ginig ñin kub pör abad midmidim u, miñi hadö auöp a gimim niñagpim?” ö ga.

*Bi nöp manö kub hagnab u aip manö ud
asikmim
(Mad 5:25-26)*

⁵⁷ “Kale ai ginig, adan anibu aij, adan anibu naj, a gimim niñagpim? ⁵⁸ Pen bi ap nöp manö

* 12:53: Mai 7:6

kub hagnig dam arabin a gainim, manö kub anibu nihön ginig arabul a gimön, adan an au amöl gi, nip aip manö hag ud asik aij gimil. Wasö u, nöp dam bi kub manö niheb nimagö adö nipe u yuö, nipe pen nöp dam polisman nimagö adö kalip gau lö, nöp böj nöp dam nagil inaböl. ⁵⁹ Anib u, yad nöp hagabin, ne nagiman nöp midmön, nan naböj ne gau böj nöp naböj ral pis gimön me, höj arnabön,” a ga.

13

Kale nan si nan naji gipim u arö gagnabim u, umnabim

¹ Magö anibu, nibi bi rimnap apöm, Jisas nip hagöm hagla, “Galili nibi bi rimnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe gi nilö niöl gi, magö anibu nöp gapman bi kub Pailod kalip böj nöp al pak la,” a gila. ² Hageila, Jisas kalip haga, “Galili nibi bi anib gau nöp, nan si nan naji unbö ke gilö anig göp, pen Galili nibi bi rimnap nan si nan naji pro pro gipal rö anig gagöp, a gimim, niybim ar? * ³ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naji gipim gau nihön ginig anig gipun, a gimim, arö gagnabim u, nibi bi anib gau umla rö nöp, kale magöjhalö u rö nöp umnabim. ⁴ Pen Siloam wanö söl au, ram milö kub pa jö göm nibi bi unbö kagoi böj dan (18) kalip pak la u, nan si nan naji unbö ke gilö anig göp, pen nibi bi Jerusalem midmidal rimnap nan si nan naji pro pro gipal rö anig gagöp, a gimim, niybim ar? ⁵ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naji gipim gau nihön

* **13:2:** Jon 9:2

g+nig anig gipun, a g+mim, arö gagnabim u, nibi bi an+bu gau umla rö nöp, kale magöñhalö u rö nöp umnabim.

Mab ap magö p+lagöp

⁶ Pen Jisas manö hod riköm kal+p haga, “Bi ap u+them magö ap p+lan, a göm, y+ñ u ju dapöm, nag+ wain wög n+pe au y+mnab. Hainö ado gi apöm niñnab magö ap p+lagnab. ⁷ Bi wög gep n+pe u n+p hagnab, ‘Mi m+hau niñan m+ añ+ añ+ inö niñöl gi, pör apem niñbin u+them y+mnö u magö niñeb ap p+lagöp. An+bu u, wög ad+ñ yad an au m+idöp u aij gagöp. Ri+bu yu!’ a g+inab. * ⁸ Hageinab, bi wög gi ñeb n+pe hagnab, ‘Bi kub, u+them i+ an+bu miñi ri+bu yuagep. Yad u+them i+ an+bu ki+p+ gi aij gem, nan u+ñan u+ñan ri+mnab dap linö, * ⁹ mi hainbö u magö p+ln+m u arö g+mön; pen magö p+lagn+m u ri+bu yumön,’ a g+inab,” a ga.

Jisas nibi jöl magö dudu ga u gö, y+idun ga

¹⁰ Pen Juda God n+p sabe gep niñ ap, Jisas Juda magum gep ram ap amöm, kal+p manö hag niñ m+deia. ¹¹ Ram raul m+gan an+bu nibi ap ap m+deia. Nibi an+bu n+p ki+jaki aiön pi gö, jöl magö n+pe u dudu badu göl nöp ajm+idöp m+ unbö kago+ böñ dan (18) ina. ¹² Jisas nibi an+bu n+p hagö au+ia haga, “Nan nöp göp u kam+ñ löp,” a ga. ¹³ Anig hagöm, n+p ud niñö niñöl gi, magö an+bu nöp jöl magö u y+i+g gö, God hib n+pe u hagö adö ara.

¹⁴ Pen Jisas God n+p sabe gep niñ u gö kam+ñ la u niñöm, bi kub Juda magum gep ram an+bu

* **13:7:** Luk 3:9 * **13:8:** 2Pi 3:9,15

abad m+dm+döp u, Jisas n+p n+ñö mulu lugö, n+bi b+ ap m+deila gau kal+p haga, “Kale n+bi b+ nan göp gau, wög gep ñ+n unbö kagoł j+ñ nöp aube kam+ñ l+n+m. M+ñi God n+p sabe gep ñ+n i an+g gagmim,” a ga. *

¹⁵ An+g hagö, B+ Kub n+p pen haga, “Kale b+ pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau ad+k libe m+deinab au, God n+p sabe gep ñ+n u ñ+g nan gö, kal+p nag+ hub+kmim, dam arbe ñ+g ñ+naböl aka wasö? * ¹⁶ Pen bac ił+ñ hon Ebrahim r+köm, r+k dap l+la pai i, Seden n+p hadame nöp ad+k lö, m+ in kagoł böñ dan m+döp u, n+p mög n+ñagpim arñ M+ñi God n+p sabe gep ñ+n i, nag+ n+pe hub+k yuaj+n, manö kub hagabim ar? ¹⁷ Jisas an+g hagö, b+ n+p n+ñlö mulu luga gau nable yab+ł ga. Pen n+bi b+ r+mnab gau, Jisas nan gagep rö g+m+döp gau n+ñöm, m+ñ m+ñ yab+ł g+la.

Mab masded magö u, manö hod r+köm haga

¹⁸ Jisas manö ap halö hagöm haga, “God n+bi b+ udöm abad m+deinab manö u kalöp hag ñ+n+g gabin u, aige gem hagnö, kale n+ñ aij g+nabim? ¹⁹ Me manö adö hagn+g gabin inbö rö m+döp. B+ ap mab masded magö u dam wög naböñ n+pe u y+imö, ran kub göm ramö löm gau gau arnab, yaur gau apöm lö lö gau gau m+deinaböl,” a ga.

²⁰ Manö ap pen kauyañ haga, “God n+bi b+ udöm abad m+deinab manö u, aige gem hagnö, kale n+ñ aij g+nabim? ²¹ Adö an+bu rö, n+bi ap y+is bad pro pro ap udöm, plaua rin kub yañ halö

* **13:14:** Eks 20:9-10; Dud 5:13-14 * **13:15:** Luk 14:5

ud ado malo gö midöl gi, kub yabił rannab rö u ginab,” a ga.

Ajön pro u

(Mad 7:13-14,21-23)

²² Pen Jisas Jerusalem arnig göm, yijig göl araga. Nipe daun gau abe, nibi bi ram riig aglö mideila gau abe, an an hanöl gi, manö hag ñöl gi ara. ²³ Nibi bi mideila anib gau, bi ap Jisas nip haga, “Bi Kub, God yöp nibi bi mihöp nöp ud kamij yunab aka?” ga.

Hageia, Jisas kalip haga, ²⁴ “Anib u, kale klö gimim nöp, ajön il pro ramö anibu arnabim. Nibi bi iru yabił nöp, adan ramö pro anibu arun, a göm, am rua rik wasö niñaböl. ²⁵ Nihön ginig, bi ram nap nibö u adan giñnab, kale höj gau nöp midmim, pak gu gu gimim hagnabim, ‘Bi kub, adan hiik!’ a gipe, nipe pen pe hagnab, ‘Kale gai niböj Yad kalöp niñagpin!’ a ginab.

* ²⁶ Hageinab, kale pen hagnabim, ‘Ne nöd ram minöj hon u apön, nöp aip nan niñun ñig niñun gimidun; ne hanip manö hag ñimidan,’ a ginabim. ²⁷ Kalöp pen hagnab, ‘Yad kale niñagmidin. Kale gai nibö yad niñagpin. Kale nibi bi nan si nan naij gipim u me, kalöp ajön hiikagnabin. Arim!’ a ginab. * ²⁸ Hainö kale niñabim, Ebrahim, Aisak, Jekop, bi God manö hagep bi gau, God ram minöj pör midep u God aip mideinaböl, pen kalöp hag höj yuö, mitöj kub göl gi, meg magö hau ribiköl gi nöp mideinabim. * ²⁹ Pen nibi bi milö gau nibö, sidö

* **13:25:** Mad 25:10-12 * **13:27:** Sam 6:8 * **13:28:** Mad 8:11-12

auab lau adö nı̄bö, sı̄dö wad arab lau adö nı̄bö, gamı̄ŋ gau nı̄bö, gajı̄ŋ gau nı̄bö, God ram mı̄nönj pör mı̄dep nı̄pe u apöm, ası̄köm jı̄m ñöl nan kub ñı̄ŋnaböl. * 30 Pen nı̄bi bı̄ uri jöl adö yabı̄ŋ au mı̄dpal gau, hainö rı̄mnap nöd am mı̄deinaböl. Pen nı̄bi bı̄ uri nöd araböl gau, hainö rı̄mnap jöl adö yabı̄ŋ gau mı̄deinaböl,” a ga. *

Jisas Jerusalem nı̄jö mög ga

31 Magö anı̄bu nöp, bı̄ Perisi rı̄mnap apöm Jisas nı̄p hagla, “Gapman bı̄ kub Herod nöp al pak lı̄nı̄g gab. Anı̄b u, ne ram mı̄nönj i arö gı̄mön, ram mı̄nönj ke ap aru,” a gı̄la.

32 Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb anı̄bu nı̄p hagpe, nı̄ŋ mı̄dainı̄m. Mı̄ñi abe, rol abe, nı̄bi bı̄ kı̄jaki aiön pi aban alöp gau gı̄nö kamı̄ŋ löm, nı̄bi bı̄ nan göp gau gı̄nö kamı̄ŋ löm, gı̄nab. Ruö pen, ñı̄n mı̄hau nı̄ganı̄ u me, wög yad u gı̄ haknabin. 33 Pen mı̄ñi, rol, ruö yad adan arı̄n a gabin u arnı̄g gabin. Bı̄ God manö hagep gau kalı̄p Jerusalem nöp al pak lı̄naböl.

34 “Jerusalem! Jerusalem! God nı̄pe manö hagep bı̄ nı̄pe kalöp a göm yua gau, nı̄hön gı̄nı̄g pör kabö ud pak lı̄bimı̄ Kı̄ŋakı̄ŋ pi ud auan mo gau löp rö u, yad pör ñı̄ pai ne gau ud aij gı̄nam, a gem, nı̄ŋbin u pen yı̄p iru nı̄ŋmim wı̄hö gı̄pim. 35 Anı̄b u, nı̄ŋim. Ram kale u kuö nöp mı̄döp. Mı̄dö, kale yı̄p nı̄ŋagnabim; hainö gau, ‘Bı̄ anı̄bi Bı̄ Kub hag yuöp auab i, God gö, hib nı̄pe adö lanı̄ aranı̄,’ a gı̄nabim ñı̄n u me, yı̄p kauyanı̄ nı̄ŋnabim,” a ga.

* 13:29: Sam 107:3 * 13:30: Mad 19:30

14

Jisas, bî ñimago ma hu ga ap nîp gö, kamîŋ la

¹ Juda God nîp sabe gep ñin ap, Jisas am Perisi bî kub ap ram nîpe u nan ñinö nîŋöl gî, nîbi bî mîdeila gau, nîpe nîhön rö gînim, a göm, nîŋ ij halö lî mîdeila. ² Nîhön gîniŋ: ñin anîbu, bî ñimago ma hu ga ap ap mîdeia. ³ Jisas, bî Perisi gau abe, bî lo manö hag ñeb bî gau abe, kalîp haga, “God nîp sabe gep ñin i, bî nan göp ap gîno kamîŋ lî nab u aij aka wasöŋ Lo manö nîhön hagöp?” ö ga. *

⁴ Hageia, manö ap pen hagagla. Anîb u, Jisas bî ñimago ma hu ga u nîp ud nîŋö kamîŋ la. Kamîŋ lö, Jisas bî anîbu nîp hag yuö ara. ⁵ Jisas bî anîbu hag yuöm, bî anîb gau kalîp haga, “Ñî pai kale ap aka kaj kau kale ap, God nîp sabe gep ñin u ñîg mîlbim ulöm mîgan yaŋ lugeinab u, kale yîŋid am ud yunabim aka wasö?” ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap hagöl rö laga.

Hon hib kub mîdeiaŋ, a gîmim, gasî u nîŋagmim

⁷ Pen nîbi bî anîb gau nan magö ñîŋniŋ apöm, ka asîkep aij aij gau nöp nîŋun asîkun, a göm asîkla u, Jisas nîŋöm, manö ap manö hod rîkôm haga, ⁸ “Bî ap nîbi udnîg göm, nan kub ñîŋniŋ kalöp wîñ alö ammim, ka asîkep aij lînim adö u asîkagmim. Nîhön gîniŋ: nîbi bî kub rîmnap auöl rö löp. * ⁹ Anîb u, kale ka asîkep aij adö anîbu asîk geinabim, bî kalöp wîñ alnab u apöm hagnab, ‘Ne ke gau aru, bî kub i adö anîb au

* 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Mad 12:11; Luk 13:15 * 14:8: Pro 25:6-7

asikaj, ' a gö, nöp nable gö niñöl gi, am liti gi am ba gau asiknabön. ¹⁰ Pen kalöp, nan ñiñun, a göm, wiñ alaiöl, am goł gau asik midpe me, bi kalöp wiñ alnab u apöm hagnab, 'Bi mideimam. Ne aumön ka adö aij i asik gi,' a gö, niñi bi nan ñiñniñg ap mideinaböl gau nöp niñöm, bi u añ i bi kub nöp midöp, a giñaböl. ¹¹ Anib unbö rö, niñi bi hon hib kub midöp, a göm, niñbal gau, God hib kalpe gö ap lugnab. Pen niñi bi ana udöm midpal gau, God hib kalpe gö ap rannab," a ga. *

¹² Jisas manö anibu hagöm, bi nan kub ñiñniñg niñi bi wiñ ala u niñp haga, "Ne nan kub ñiñniñg, bi niñeb ne gau, nañin namam yam ne gau, niñi bi ram miñöñ alog ne mani iru midöp gau, kalip wiñ alagmön. Niñi bi anib gau, naböñ ñun, a göm, nöp pen nan ñiñniñg wiñ alöl rö löp. ¹³ Ne nan kub ñiñniñg, niñi bi mög gep rö gau, niñi bi ñimago ma kiła göp gau, niñi bi ma naij göp gau, niñi bi amgö we göp gau, kalip wiñ albe, aueinaböl, nan ñiñnim. ¹⁴ Niñi bi mög gep rö anib gau, nöp pen ñöl rö lagnab u me, hainö God niñi bi kaminiñ aij niñpe gau gö uraknaböl ñin u, niñpe ke nöp pen ñinab," a ga. *

Nan kub ñiñnaböl u, manö hod riköm haga

¹⁵ Pen manö anibu niñöm, bi kale aip nan ñiñeila ap Jisas niñp haga, "God niñi bi niñpe udöm abad mideinab u, niñpe aip jim ñöl nan kub ñiñnaböl gau, miñ miñ yabiñ giñaböl," a ga. *

¹⁶ Hageia, Jisas haga, "Bi ap nan kub ñiñniñg göm, niñi bi iru nöp wiñ alnab. ¹⁷ Pen nan kub

* **14:11:** Mad 23:12; Luk 18:14 * **14:14:** Jon 5:29 * **14:15:** Luk 13:29

ñiñeb ñin anibu aueinab, bi wög gi ñeb nipe u níp hagnab, 'Miñi am nibi bi nöd hag lîbin gau kalíp am pañid dau,' a gïnab. Bi wög gi ñeb nipe pen amöm hagnab, 'Nan magöñhalö dap giñin gîpun; aube arun!' a gïnab. ¹⁸ Hageinab, nibi bi anib gau ap hagnab, 'Yad arnam u pen mîñöñ naböñ ap raubin u niñnig arabin,' a gïnab. ¹⁹ Pen ap hagnab, 'Yad arnam u pen kaj kau unbö sîduñ lañ raubin u, wög gi aij göl aka gem, am niñnabin,' a gïnab. ²⁰ Ap hagnab, 'Yad arnam u pen nibi yad gîsön nöp udpin u me, aunam rö lagöp,' a gïnab. * ²¹ Anig hageinaböl, bi anibu ado gi amöm, nibi bi gau kale niñön niñön hagnaböl u, bi kub nipe u níp hagnab. Hageinab, bi kub u hibur nipe u najj gö, bi nipe u níp kauyan hag yuöm hagnab, 'Ne yîñid am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nibi bi mög gep rö gau, nibi bi ñimago ma kîta göp gau, nibi bi amgö we göp gau, nibi bi ma najj göp gau, kalíp pañid dau,' a gïnab. ²² Hageinab, hagnab rö göm, hainö bi wög gi ñeb anibu hagnab, 'Bi kub, hagpan rö gîpin u pen mîgan rîmnap kau nöp mîdöp,' a gïnab. ²³ Hageinab, bi kub u bi wög gi ñeb nipe níp hagnab, 'Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nibi bi manö klö gîmön hagö, kale aulö, ram raul mîgan yad u böñ nöp rîb udnîm. ²⁴ Pen nibi bi nöd wiñ alnö auagpal gau, nibi bi ap nan yad pro pro rîmnap ñiñagnab, wasö yabîl,' a gïnab," a ga.

*Gasî niñ aij gîmim, yîp lau adö aumim, a ga
(Mad 10:37-38)*

* 14:20: 1Ko 7:33

25 Jisas adan araia u, nibi bi iru yabił nıp hain gıla. Nıpe ado göm kalıp haga, 26 “Nibi bi gau yıp lau adö arun a gınaböl u pen gası kub kale areinab nıme nap, nıbi ñı pai, nıñın nımam kale, aka hañ roman kale ke u, yad nıñnö nıbi bi yad mıdaiöl rö lagöp. * 27 Nibi bi rımnap hagnaböl, Jisas nıbi bi nıpe mıdaiun u pen anıg gıno, nıbi bi rımnap hanıp gı naij göl rö löp, a göm, hañ roman kale ke nöp gası nıñöl gı mıdeinaböl u, nıbi bi yad mıdaiöl rö lagöp. 28 Pen bi kale ap, ram mılö kub i adö lan ap gınıg, nöd mani aige gö rö udem gınam, a göm, gası nıñ aij göm gınab. 29 Pen, gınam gınam, a göm, kabö nöd nöp gınab u pen hainö mani ılep gö, ram ılep gö, nıbi bi gau nıp hag juöm hagnaböl, 30 ‘Ake! Bi mılö i ram gınıg göm rö gı damöm, ram adıñ arö göp,’ a gınaböl. 31 Pen anıbu rö, bi kiñ ap, bi kiñ ap aip pen pen gınıg, nöd gası nıñ aij göm arnab. Pen nıpe gası nıñ damöm, ami bi yad u den dausan nöp mıdöp; pen kiñ anıbu ami bi nıpe dwedi dausan mıdöp; pen pen gun, nıpe ami bi yad al pak lınım rö löp, a gınab. 32 Gası anıbu nıñöm, kiñ ap mılö gau hain auö nıñöl gı, manö yuöm hagnab, ‘Hol aige gul, manö hag jım ñul?’ ö gınab. 33 Anıb u, nıñ aij gımim. Nan kale gau magöñhalö arö gımim, yıp aip auagnabim u, nıbi bi yad mıdaimim rö lagöp. 34 “Dö nan aij yabił u pen dö kal nıpe arnab u, kale nıñön gılo kauyan dö gınab? 35 Dö anıbu rö, ud wög adıñ aka kılakıl hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö anıbu rö wög ap mıdagöp; ud yuep rö nöp löp. Kale nıbi bi gası rımıd mıdainım gau,

* 14:26: Luk 9:23

manö hagabin i rımıd lı nıη aij gımim,” a ga.

15

Kaj sipsip ap ur ga (Mad 18:12-14)

¹ Pen bı dakıs udep gau abe, nıbi bı nan si nan naj gıla gau abe, Jısas manö hagab u nıηun, a göm, ap nıη mıdeila. ² Pen bı Perisi gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, Jısas nıp hag juöm hagla, “Nıpe nıhön gıng bı nan si nan naj gıpal gau udöm, aip nan magö jım ñöl ñıηab?” ö gıla. * ³ Anıg hageila, Jısas manö ap hod rıköm kalıp haga, ⁴ “Bı kale ap, kaj sipsip ñıηjuöl unbö mamıd u (100) muk mıdeinab. Pen añı nıbö ap ur geinab u, rımnab dam mınöη haın haın mıdöp gau löm, am kaj sipsip nıpe ur gınab u ulhai nıη aj aj aj, nıp ulhai nıη dam dam nıη udnab. * ⁵ Kaj sipsip nıpe anıbu ulhai nıη udöm, aij a gö nıηöl gı, ud sıduη nıpe u adö laη lınab. ⁶ Sıduη laη dap ram amöm, nıbi bı nıηeb nıpe gau, nıbi bı ram mınöη alog nıpe gau, kalıp wıñ alöm, ap magum gınaböl hagnab, ‘Kaj sipsip yad ur göp u, ulhai nıη adog udpin u, köl yad aip mıñ mıñ gun,’ a gınab. ⁷ Anıg unbö rö me, nıbi bı iru nöp gau, hon gı aij gun nan si nan naj gagpun, a göm, gası nıηbal gau, kumi kabö adö laη au mıdpal gau nıηöm mıñ mıñ gagnaböl; pen nıbi bı añı ap, nan si nan naj gıpin gau nıhön gıng anıg gıpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laη au nıηöm mıñ mıñ gınaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

* 15:2: Luk 5:30 * 15:4: Esi 34:11,16; Luk 19:10

⁸ “Aka pen, nɪbi ap mani silpa magö nɪpe unbö sɪduŋ laŋ mɪdeinab. Pen magö ap, ram raul mɪgan gau agamɪj ap lugeinab u, nɪpe nɪhön gɪnabŋ Nɪpe hapö lau adö aulɪk löm, ulhai nɪŋ nɪŋ ka acɪp acɪp ɪk ɪk, kabö magö nɪpe anɪbu udnab. ⁹ Mani silpa magö nɪpe anɪbu ulhai nɪŋ udöm, aij a gö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ nɪŋeb nɪpe gau, nɪbi bɪ ram mɪnönj alog nɪpe gau, kalɪp wɪñ alöm, ap magum gɪnaböl hagnab, ‘Kabö magö yad lugöp magö añɪ anɪbu, ulhai nɪŋ adog udpin u, köl yad aip mɪñ mɪñ gun,’ a gɪnab. ¹⁰ Anɪbu rö me, nɪbi bɪ añɪ ap, nan si nan naj gɪpin gau nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laŋ au God ejol nɪpe gau nɪŋöm mɪñ mɪñ gɪnaböl,” a ga.

Ñɪ ap nap nɪp arɪk ara u, manö hod rɪköm haga

¹¹ Jisas manö anɪbu hagöm haga, “Bɪ ap ñɪ nɪpe mɪhöp mɪdeinab u. ¹² Ñɪ nɪpe hain u, ap nap nɪp hagnab, ‘Bapi, nan halɪp mɪhönj hagpan gau, ud asɪk yɪp gau ke ñɪ,’ a gö, nap nan kalpe mɪhönj gau ud asɪk ke ke ñɪnab. ¹³ Ñö, ñɪ nɪpe hain u magö ulep magö ap mɪdöm, nap nan nɪp ud asɪk ña gau magöŋhalö sɪkim göm, mani udöm, dam ram mɪnönj mɪlö gau arnab. Am anɪb gau mɪdöm, nɪbi si nan naj gau göl gɪ, mani nan nɪpe ud arnab gau, haŋwəŋö nɪbi bɪ gau ñɪ pɪs gɪnab. ¹⁴ Anɪg gö, mani nɪpe pɪs gö, ram mɪnönj anɪbu kɪyö kub yabɪl lɪnab. Pen nan magö rau ñɪŋɪm mani ap mɪdageinab. ¹⁵ Anɪg gö, nɪpe amöm, bɪ ram mɪnönj anɪbu nɪbö nap kale ap hag nɪŋö, nɪp kaj mukep wög u hag lɪnab. ¹⁶ Pen nɪp kɪyö kub yabɪl u lö gɪ mɪdö mɪdö, kaj mukmɪdal womai hañ gau rɪmnap ñɪŋɪm a gɪnab u pen nɪbi bɪ

r+imnap n+ip nan magö ñagnaböl. ¹⁷ Pen gas+ magö n+ipe n+ñ ud arö gas+ aij magö u auö hagnab, 'Bapi yad b+ n+ip wög gaböl gau, nan magö iru m+idöp. Yad aui m+idpin, y+ip k+iyö kub yab+ñ löp. ¹⁸ An+bu u, yad ram m+inöñ i arö gem, bapi m+idöp au kauyan ado g+ amem, n+ip hagnabin, "God amgö ilö adö n+ipe u g+ naij gem, amgö ilö adö ne u g+ naij gem, g+ipin rö, * ¹⁹ ne y+ip ñ+ yad a g+ hagagmön. Y+ip b+ wög g+ ñeb ne ap rö hag l+mön g+inabin," a g+inabin,' a g+inab. ²⁰ Gas+ an+ibu n+ñöm, bapi ram ado g+ arnabin, a göm, hadnab. Am am am, nap n+ipe m+lö gau n+bö ñ+ n+ipe an+bu n+ip y+ijg n+ñnab. Nap ñ+ n+ipe n+ñöm, n+ip mög yab+ñ g+inab. N+ipe dip g+ dö g+ am n+ip ud wabi göm, ud bom haluöm mulu ñ+ñnab. ²¹ Nap an+ig gö, ñ+ hagnab, 'Bapi, God amgö ilö adö n+ipe u g+ naij gem, amgö ilö adö ne u g+ naij gem, g+ipin rö, ne y+ip ñ+ yad a g+ hagagmön,' a g+inab. ²² Nap pen, b+ wög g+ ñeb n+ipe gau kal+ip hagnab, 'Kale y+ñ+d nöp am wai+j m+lö kub yad u dap n+ip y+m ñ+mim, ñ+magö n+ipe u rinj l+ ñ+mim, ma r+rur l+ ñ+mim, gim. ²³ An+ig g+mim, am kaj kau pi marep ha+ñ aij yab+ñ u pak dam laube, miñ miñ göl g+ nan kub ñ+ñun. ²⁴ Ñ+ yad u böñ nöp uma rö la u, pen miñi n+ipe kauyan kam+ñ m+idöp. Nöd n+ipe böñ nöp hir ga u, pen miñi n+ip adog udpin,' a g+inab. Nap hagö, kale am kaj kau pi pak dapöm, nan magö laulö, miñ miñ g+inaböl. *

²⁵ "Pen ñ+ n+ipe nöd u, wög ad+ñ gau g+ aj arö göm, ado g+ yöp ram söl au apöm n+ñnab, cac+ñ, mab ij paköm, kugom ralöm, miñ miñ göl g+

* 15:18: Sam 51:4 * 15:24: Ep 2:1,5

m+deinaböl. ²⁶ Anig geinaböl, nap b+ wög gi ñeb nipe ap n+p hag n+ñöm hagnab, ‘N+hön gaböl?’ ö g+nab. ²⁷ Hageinab, hagnab, ‘Namam hain ne umöb a göm n+ñöb u pen m+ñi ado gi auö, nap kaj kau pi marep ha+in aij u pak lau ñ+ñöl gi m+ñ m+ñ gaböl,’ a g+nab. ²⁸ Hageinab, n+p mulu kal yab+ lugö, ram raul m+gan aragnab; höñ au yañ nöp m+deinab. Nap pen höñ amöm, auö ram raul m+gan arul, a göm, n+p manö hain hain hagöm hagnab. ²⁹ Nap nipe manö hain hain hageinab pen ñ+ nöd nipe hagnab, ‘Yad manö ne hagpan rö pör nöp hain gem, b+ nag+ wög gep ne rö m+dem, wög nöp pör pör g+nö g+nö m+ iru yab+ nöp lugöp. Pen y+p kaj meme pi ap ñö, m+deimam yad gau aip pak lau ñ+ñun m+ñ m+ñ gagpun. ³⁰ Pen ñ+ ne an+bu, nan n+me li ñ+na gau damöm, n+bi si nan gau göm gi ñ+ñ yu haköm auub, n+p mög n+ñmön, kaj kau pi marep ha+in aij yab+ u pakpan!’ a g+nab. ³¹ Anig hageinab, nap ñ+ nipe nöd n+p hagnab, ‘Hol ap+l pör m+dpul rö, nan yad gau magöñhalö ne udnabön. ³² Namam hain ne u böñ nöp uma rö la u, pen m+ñi nipe kauyañ kam+ñ m+döp. Nipe böñ nöp hir ga u, pen m+ñi n+p ulhai n+ñ adog udpin. An+ib u me, hon m+ñ m+ñ gun,’ a g+nab,” a ga.

16

B+ wög abadep b+ u, manö hod r+iköm haga

¹ Jisas b+ nipe gau kal+p haga, “B+ kub nan iru m+dnab ap, b+ nan nipe abad m+dep b+ ap hag lö, nan nipe gau abad m+deinab. Pen b+ kub u, manö ap n+ñnab, b+ nan nipe abad m+dnab

anibu, nan nipe gau halöwalö ginab. ² Bi kub manö anibu niñöm, nip wiñ alö aueinab hagnab, 'Nan yad gau abad mid aij gagpan u, yip hag ñilö niñbin. Anib u, ne ammön, nan yad aigeg midöp gau magöñhalö wö ral niñ aij gimön, nibi bi gau kalip nan naböñ yad aigeg midöp gau magöñhalö wö ral niñ aij gimön, ap yip hag ñimön, wög yip gipan u hainö gagnabön,' a ginab. ³ Hageinab, bi nan nipe abad middep anibu, an nipe gau nöp gasi iru niñöm hagnab, 'Bi kub u yip hag yunig gab u pen yad niñön ginamñ Yad bi pidöñ midagpin rö, minöñ binig jö ginam rö lagöp. Nibi bi rimnap nan kale u asib hag gi niñeinabin u, yip nable ginab,' a ginab. ⁴ Pen hainö gasi niñ aij göm hagnab, 'Yad niñön ginam u uri niñbin. Adö anibu ginö, hainö bi kub yad yip hag yunab ñin u, nibi bi rimnap yip udlö, ram kale au han middeinabin,' a ginab. ⁵ Anig hagöm, nibi bi rimnap kalip bi kub nipe nan naböñ middeinab gau wiñ alnab. Wiñ alö, bi nöd aunab u nip hagnab, 'Ne bi kub yad nan naböñ aigeg midöp?' ö ginab. ⁶ Hageinab hagnab, 'Wel niñeb dñam niñjuöl añi ap,' a ginab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, yinid asikmön dñam unbö siduñ lañ kalì kliñ rik,' a ginab. Hageinab, hagnab rö nöp ginab. ⁷ Hainö bi ap aueinab, hagnab, 'Ne bi kub yad nan naböñ aigeg midöp?' ö ginab. Hageinab hagnab, 'Wid beg niñjuöl unbö mamid u,' a ginab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, yinid asikmön beg niñjuöl mihau mihau kalì kliñ rik,' a ginab. Hageinab, hagnab rö nöp ginab. ⁸ Anig geinab, hainö bi kub nipe u niñöm hagnab, 'Bi

nan yad abad m+dep b+ an+bu, gas+ n+ŋ aij göm, n+hön n+hön gem m+d aij g+nabin a göp u, n+pe g+ aij göp, a g+nab. An+ b u n+ŋim. N+bi b+ m+nön nabön adö i+ i gas+ n+ŋbal gau hagnal, 'M+ñi aigöl gun hainö as+k m+dep hon u m+d aij g+n+m?' ö göm, gas+ u n+ŋöl g+ g+lö arab. Pen mailö aij n+ŋbal n+bi b+ gau, an+g unbö rö nöp g+lö arböp u aij.

⁹ "Mani nan m+nön nabön i+ i m+döp gau, n+bi b+ r+mnab gau ñ+be me, hainö nan an+ b gau böŋ nöp p+is g+nab ñ+n u, God ram m+nön pör m+dep n+pe au kalöp hag w+hai udnab. ¹⁰ Mani nan pro ap, n+bi b+ ap ñ+magö adö u l+lö, abad m+d aij g+nab u, nan kub gau ñ+lö, u rö nöp g+nab. Pen mani nan pro ap, n+bi b+ ap ñ+magö adö u l+lö, abad m+d aij gagnab u, nan kub gau ñ+lö, u rö nöp g+nab. *

¹¹ Pen kale mani nan m+nön nabön adö i+ i m+döp u udmim, pir almim, abad m+d aij gagnabim u, b+ an kalöp nan aij yab+ adö laŋ n+bö ñ+nab? ¹² B+ ap mani nan n+pe ud ñ+magö adö kalöp l+nab u, kale pir almim, abad m+d aij gagnabim u, b+ an mani nan kalöp ke ñ+nab? ¹³ B+ añ+ ap, b+ kub m+höp kal+p wög g+n+m rö lagöp. B+ m+höŋgöl kal+p wög g+nab u pen n+pe b+ kub ap n+p m+dmagö löm, b+ ap n+p m+dmagö lagnab. Aka b+ kub ap n+p m+dmagö löm, b+ ap n+p m+dmagö lagnab. Unbö rö, kale mani nan gau nan aij yab+ a g+mim n+ŋeinabim u, God n+p wög g+pim u arö g+mim rö löp, " a ga. *

¹⁴ B+ Perisi gau, gas+ kub kale mani adö u nöp n+ŋm+dal u me, Jisas manö haga u n+ŋöm m+hol göm hag jula. ¹⁵ Hag jueila, kal+p haga, "Kale

* **16:10:** Luk 19:17-26 * **16:13:** Mad 6:24

nibi bi amgö ilö adö u, hon nibi bi aij midpun, a gipim u, pen God hibur gasi midmagö an kalöp dan niñöb. Nan nibi bi niñlö aij göp gau, God niñö nan naj rö löp. *

¹⁶ “Jon bi ñig pak ñeb auaga ñin u, lo manö kalı kliš rıkla u abe, bi God manö hagep manö kalı kliš rıkla u abe haglö, nibi bi niñöm, adö anıbu gılo armıdöp. Pen Jon aua ñin u rıkö, God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u haglö, nibi bi niñöm kale magöñhalö adö anıbu nöp arun, a göm, kto göm gılo arab. * ¹⁷ Kumi kabö adö lan abe minöñ naböñ it i abe ur ginim rö löp, pen lo manö u adıñ pro ap ur ginim rö lagöp. *

¹⁸ “Pen, bi ap nibi udöm arö göm, am nibi hain nibö ap udnab u, nibi si udnab. Pen bi ap uraköm, nibi u, bi udöm arö ginab nibi anıbu, udnab u, nıpe u rö nöp nibi si udnab.

Bı mani halö bı ap aip, Lasaras aip

¹⁹ “Bı ap mani nan nıpe iru yabıt midmidöp. Nıpe waıj aij aij nöp yımöm, nan ñıñeb aij aij nöp ñıñmidöp. ²⁰ Pen ram ajöñ it goı nıpe au, bi use use halö nan midagmidöp bı ap dap lılo midmidöp. Hib nıpe Lasaras. ²¹ Gası nıpe u nöp niñöm, ‘Bı nan iru midöp i nan niñö, nan naböñ naböñ abañ mo gai i lugnab u, yad ñıñnabin kıyö lagnab,’ a göm, niñmidöp. Pen kain gau apöm, wös nıpe gau baıö gi niñmidal. ²² Hainö bı yıgön anıbu uma. Nıpe umö, ejol gau apöm, nıp dam ram minöñ adö lan au amöm, Ebrahim böñ nıpe lau lö nan kub ñıñı. Pen bı gep anıbu abe umö,

* **16:15:** Mad 23:28; Luk 18:9-14 * **16:16:** Mad 11:12-13

* **16:17:** Mad 5:18

rīgöl gıla. ²³ Bı gep anıbu umöm, am mab ke inab yaŋ au, nıp ilön kub yabıt gö nıŋöl gı mıdmıdöp. Pen mıdöm gılaŋ gı nıŋa, Ebrahim Lasaras aıp ke ke au laŋ mıdailö. ²⁴ Nıŋöm, wıñ al hagöm haga, ‘Bapi Ebrahim, yıp mög nıŋmön, Lasaras nıp hagö, ñımagö mılö nıpe ap ñıg ap rauöm, dap aıab yıp u ud nıŋö, yıp hain gaŋ. Mab u inöm, yıp ilön kub yabıt göp,’ a ga. ²⁵ Hageia, Ebrahim haga, ‘Ñı nöh! Mınöh naböh adö ıt yaŋ mıdmıdan ñın u, ne nan aij aij ne udmıdan, pen Lasaras nan naij naij nöp udmıdöp. Pen mıñı ram mınöh i, nıpe hain aij mıdö nıŋöl gı, nöp ilön kub gab. ²⁶ God nıpe moı kub yabıt aŋ i gı la u me, hon nıbi bı böŋ lai raıa gun böŋ lau nun rö lagöp; pen kale böŋ lau raıa gımim böŋ lai aumim rö lagöp,’ a ga. ²⁷ Hageia, bı anıbu haga, ‘Anıg hagpan rö, Lasaras nıp hagemön, nıpe bapi yad ram amöm, ²⁸ mam yad unbö mamıd u kalıp manö ktı yabıt hagö, ram mınöh ilön ke naij pör nöp göp aui auagöl,’ a ga. ²⁹ Hageia, Ebrahim haga, ‘Mosıs abe, bı God manö hagep bı gau abe, manö kalı kliñ rıkla u nıŋöl,’ a ga. ³⁰ Hageia, haga, ‘Bapi, anıg gagnaböl; pen nıbi bı ap umöm uraköm, am hageinab me, nıŋö hagöp, a göm, nan si nan naij gıpal adö u, nıhön gınıg anıg gıpun, a göm, arö gınaböl,’ a ga. ³¹ Hageia, Ebrahim haga, ‘Kale Mosıs abe, bı God manö hagep bı gau abe, manö kalı kliñ rıkla manö anıbu nıŋagpal rö, bı ap umöm uraknab u, kale u rö nöp nıŋagnaböl,’ a ga,” a ga.

*Nan si nan najj gep magö u
(Mad 18:6-7; Mak 9:42)*

¹ Jisas bi nipe gau kalip haga, “Bi ap aka nibi ap nagj najj adö u göm, nibi bi rimnap kalip gasi ñö, kale abe nagj najj adö anibu göm ap lug paknaböl. Nagj adö anibu nöd gimidal, mñi gipal, hainö u rö nöp ginaböl. Pen nibi bi kale gasi najj ñinaböl gau, kale ilön unbö ke yabıl udnaböl. ² Pen bi ap aka nibi ap, ñi pai gau añi ap anig ginig ginab u, nip kabö kub wid paib jakep kabö ap, uşam u halö nagj li ribköm, dam ñig solwara yublap u aij. Nihön ginig: nipe kamij midöm, ñi pai ap nip gö ap lug paknab u, ilön kub yabıl udnab. ³ Anib u, kale ke gasi nij aij gimim gimim.

“Nañin namam ne ap nan si nan najj gainim, nip silit hagpe, nihön ginig anig gipin, a göm, gasi niheinab u, gi najj ga anibu nijmim arö gimim. * ⁴ Nan kalöp rö rimnap gi najj göm, hainö apöm, nihön ginig anig gipin, a göm, hageinab u, nan najj ga anibu nijmim arö gimim. Pen ñin añi ap, anig gö gö unbö mudun jij u ginim u, u rö nöp nijmim arö gimim,” a ga.

Nij udep magö u

⁵ Jisas anig hageia, bi manö nipe ud arep gau hagla, “Ne hanip gö, nij udep magö hon kub ginim,” a gila.

⁶ Hageila, Jisas kalip haga, “Nij udep magö kub wasö, nij udep magö kale mab masded magö pro yabıl u rö nöp mideinab u, kale mab anibi, il

* 17:3: Mad 18:15

halö ju ñig solwara aŋ au daŋ ran mi dai, a gi mim hagpe, hagnabim rö gi nab. *

Bi wög gi ñeb ap wög nipe

⁷ “Kale gasi ni hon ni bimi Bi wög gi ñeb bi ap mi non nabon bi ni ral pi s göm, aka kaj sipsip muk pi s göm, ado gi ram auö, bi nap nipe u ni p manö ni hon hagnabi ‘Nöp ki yö löp u, ne aui asi kmön nan magö ñon,’ a gi nab aka? ⁸ Wasö. Anig hagnab. Nipe hagnab, ‘Waŋi udö auö, dip nag i u pi g li mön, ñig nan yad gau dap ño ñi nam, hainö ñig nan ne gau ñon,’ a gi nab. ⁹ Kale gasi ni hon ni bimi Bi wög gi ñeb anibu, bi kub hagnab rö geinab u, bi kub manö aij ri mnap ni p hagnab akaŋ Wasö. Bi wög gi ñeb nipe mi döp u me, hagnab rö gi nab. ¹⁰ Anig unbö rö me kale. God kalöp wög hag li nab rö, gi pi s gi mim, hagnabim, ‘Hon ni bi bi wög gi ñeb aij wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöp gi pun,’ a gi nabim,” a ga.

Bi unbö si duŋ laŋ wös gi sa la gau, Jisas gö, kam i la

¹¹ Jisas Jerusalem arnam a göm, ram mi non Sameria i, ram mi non Galili lö daŋ aŋ au gi daŋ am am, ¹² ram ri ig a glö ap ajö ni on gi, bi wös gi sa la unbö si duŋ laŋ, ni p nable paköm, ke ke au daŋ mi döm, ¹³ meg magö dap ranöm hagla, “Jisas, Bi Kub, han i mög ni on,” a gi la. *

¹⁴ Hageila, kalip haga, “Kale ammim, bi God ni p nan sabe gep gau kalip hañ kale gau yamim,” a ga. Anig hagö, kale amöm, adan aŋ au

* **17:6:** Mad 17:20; 21:21 * **17:13:** Lep 13:45-46

arlö nıñöl gi, kalıp kamıñ la. * 15 Pen kalıp anıg göl kamıñ lö, bı Sameria nıbö ap, nıp kamıñ la u nıñöm, manö kub hagöl gi, God hib u hagö adö arö nıñöl göm, 16 ado gi apöm, Jisas mıdeia söł ma it au lug paköm, mulu adıñ nıpe giyañ gi mınöñ yañ nıñöm, Jisas nıp aij a ga. 17 Nıpe anıg gö, Jisas haga, “Yad gası nıñbin e, bı unbö sıduñ lañ kamıñ löp u, pen bı unbö ajıp lañ gau mai? 18 Bı rımnap nıñhön gıñıg auagpalñ Bı mılö gau nıbö, bı Juda wasö u nöp apöm God nıp aij a göp ar?” a ga. 19 Jisas anıg hagöm bı anıbu nıp haga, “Jisas yıp gö kamıñ lınab, a gımön, nıñ udpan rö, nöp kamıñ löp aru,” a ga.

*God nıbi bı udöm abad mıdeinab
(Mad 24:23-28)*

20 Pen ñın ap bı Perisi gau Jisas nıp hag nıñöm, “God nıbi bı udöm abad mıdeinab ñın anıbu ñın mai aunab?” ö gıla. Hageila, Jisas haga, “God nıbi bı udöm abad mıdeinab, a gıpim anıbu, kiñ rımnap gau, nıbi bı abad mıd mıd, nıñ aij gılö gılö, hainö kiñ kale auö, nıbi bı nıp amgö nıñöm, uri auöp, a gıpal, unbö rö gagnab. 21 ‘Mıdöp i,’ aka ‘Mıdöp dañ,’ hagagnaböl. Nıñhön gıñıg: nıpe agamıj apöm, añ kalöp aui hadö mıdöp,” a ga.

22 Anıg hagöm, bı nıpe gau kalıp haga, “Hainö gau, Bı Ñı nıpe auö nıp nıñun, a gımim, mıdmagö kalöp bıg ñöl nöp mıdnab, pen nıp nıñagnabim. 23 Nıbi bı rımnap kalöp hagnaböl, ‘Mıdöp i,’ aka ‘Mıdöp dañ,’ a gıñaböl u pen manö anıbu nıñö hagpal, a gımim, gi dö gi ammim, kalıp aip

* 17:14: Lep 14:2-3; Jon 3:3; 18:36

aragmim. * 24 Nihön g+nig: Bî Ñî nipe aunab ñin u, añim añim udöm, mailö m+löbö aröp niñbal u rö aunab. 25 Pen kale nibi bî m+ñi m+dpim gai i, Bî Ñî nipe nîp iru niñmim, nîp udagmim, nîp marö kub yabî ñinabim. 26 Bî Ñî nipe aunab ñin anibu, hadame nöp Noa m+deia ñin u ga rö, g+nab. 27 Noa m+deia ñin u, nibi bî gau nan magö ñinöl gî, ñig ñinöl gî, nibi pen pen ñöl gî, gî m+dlö niñöl gî, Noa am+lap ap+lap ñig mag+ib kub raul m+gan arlö niñöl gî, möñ asad kub yabî alabin, a gö, ñig uł apöm nibi bî gau kal+p magöñhalö ud yuö yuö umhakla. 28 Pen bî Lod m+deia ñin u, Sodom nibi bî gau u rö nöp nan ñinöl gî, ñig ñinöl gî, nan gau s+kim göl gî, nan wög adin gau göl gî, ram göl gî, gî m+dlö niñöl gî, * 29 Lod ram m+nöñ anibu arö göm, ram m+nöñ m+gan ap ke arö niñöl gî, magö anibu nöp, mab m+tañ kub kumi kabö adö lañ nibö apöm, Sodom nibi bî kal+p magöñhalö in hab+k ñin ara. 30 Bî Ñî nipe aunab ñin u, anig unbö rö nöp g+nab.

31 “Ñin anibu, nibi bî ram adö lañ m+daiöl u, nan kale ram raul m+gan yañ m+döp u udnig ram raul yañ aragnaböl. Pen nibi bî wög adin gau ajaiöl gau, nan rimnap udnig ado gî ram aragnaböl. * 32 Lod nîbin nîp ga adö u nöp gasi niñmim, niñ aij g+mim. 33 Nibi bî an, yad ke niñ aij gem kam+ñ m+deinabin a göm niñnab u, umnab; pen nibi bî an, Kraiss manö aij hagöp rö wög nîp gî damem umnabin a göm niñnab u,

* 17:23: Mak 13:21; Luk 21:8

* 17:28: Jen 18:20; 19:25

* 17:31: Mad 24:17-18

kamiŋ m+deinab. * ³⁴ Kalöp hagabin, ñ+n an+bu s+bon yan b+ m+höp abañ adö añ+ ap haneinabil u, ap udem, ap arö g+nabin. ³⁵ Pen n+bi m+höp wid magö pa jö ma jö ługəług geinabil u, ap udem, ap arö g+nabin. ³⁶ B+ m+höp wög ad+ŋ gau wög g+ m+deinabil u, ap udem, ap arö g+nabin,” a ga.

³⁷ Jisas an+g hageia, kale hagla, “B+ Kub, manö hagabön an+bu, ram m+nöŋ mai an+g g+nab?” ö g+la.

Hageila, Jisas haga, “Wal wayöŋ ap umöl m+deinab au, yaur g+lgalö n+ŋöm ap s+baibai g+naböl,” a ga.

18

B+ manö ud as+kep ap, n+bi adu ap

¹ Jisas, b+ yad gau gas+ iru n+ŋagöl, God n+p sabe göl g+ nöp m+daiöl, a göm, kal+p manö ap manö hod r+köm haga, * ² “Ram m+nöŋ ap, b+ kub manö ud as+kep b+ ap m+deinab. Pen b+ an+bu, God n+p gas+ u n+ŋagöm, n+bi b+ gau kal+p mög n+ŋagnab. ³ Pen n+bi adu ram m+nöŋ an+bu n+bö ap, pör nöp apöm n+p hagnab, ‘B+ kołmał yad ap manö hal+p u n+ŋmön,’ a g+nab. ⁴ An+g hagnab u pen b+ manö ud as+kep b+ kub an+bu manö n+ppe u udagnab. Pen n+bi adu an+bu, n+ppe pör pör apöm hag n+ŋ gö gö, hainö b+ kub an+bu hagnab, ‘Yad God n+p p+ñ+ŋ gagpin; n+bi b+ gau kal+p mög n+ŋagpin; ⁵ pen n+bi kaŋ+ł i y+p pör pör apöm hag n+ŋ gö gö y+p iru göp u me, yad am manö kub an+bu n+ŋnam,’ a g+nab,” a ga.

* **17:33:** Luk 9:24 * **18:1:** Kol 4:2; 1De 5:17

⁶ Bî Kub anig hagöm haga, “Bî manö ud asikep anibu nîbi bî mög gaga, pen nîpe manö nîhön haga u nîj aij gîmim. ⁷ Kale gasî nîhön nîjbimj God nîpe nîbi bî nîpe ke hag lõp gau, sîdö an sîbön yan nîp sabe geinaböl u, manö kalîp nîjöm mög nîjagnab, a gîmim, nîjbimj Kale mîlö padö abadnaböl, a gîmim, nîjbim? ⁸ Yad kalöp hagabin, nîpe manö hagnaböl anibu nîjöm, kalîp mög nîjöm, yîjîd nöp bî kołmał kale gî najj gînaböl gau adan pîł gînab. Pen Bî Ñî nîpe mînön naböj îł î ado gî aunab ñîn u, nîbi bî rîmnap nîp nîj udöl gî mîdeinaböl aka wasö?” ga.

Bî Perisi ap, bî dakîs udep ap

⁹ Nîbi bî rîmnap, hon nîbi bî aij, nîbi bî rîmnap gau nîbi bî najj, a göm, nîjla rö, Jisas kalîp manö ap manö hod rîkôm haga, ¹⁰ “Bî Perisi ap, bî dakîs udep ap, God nîp sabe gînig, God sabe gep ram u arnabil. ¹¹ Bî Perisi anîbu, an nîpe gau nöp God nîp sabe göm hagnab, ‘Nöp aij yabîł a gabin. Yad bî rîmnap gîpal rö, nan aij iru nöp udem, nan si udem, nîbi si udem, gagpin. Yad bî dakîs udep inbö i rö wasö. ¹² Wik pör pör, ñîn mîhöp nan magö ñîjagpin halö. Pör nan yad unbö sîduj laj udem, nöp añî nîbö ap ñîbin,’ a gînab. * ¹³ Pen bî dakîs udep anîbu, nîp nable gö, kumi kabö adö laj nîjagöm, ke ke au dañ ubör yîhøj göm, pabîł nîpe ke paköm, gasî iru nîjöm hagnab, ‘God, yad bî nan si nan najj gîpin u, yîp mög nîjmön,’ a gînab. * ¹⁴ Kalöp hagabin, bî dakîs udep u anig hagö, God nîp, nan si nan najj gîpan u nîjem arö

* **18:12:** Ais 58:2-3; Mad 23:23 * **18:13:** Sam 51:1

gɪnabin, a gɪnab. Pen bɪ Perisi u nɪp God anɪg hagagnab. Nɪhön gɪnɪg: nɪbi bɪ hib kale ke dap rannaböl gau, God gö ap lug paknaböl. Pen nɪbi bɪ ana udnaböl gau, God gö kale hib mɪdeinab,” a ga. *

Jisas ñɪ pai pro gau kalɪp ud nɪŋa
(Mad 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Nɪbi bɪ gau, Jisas ñɪ pai pro hanɪp gai i ud nɪŋaŋ a göm, daueila. Jisas kalɪp ud nɪŋö nɪŋöl gɪ, bɪ nɪpe gau anɪg gajal u nɪŋöm, nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp sɪɪk hagöm hagla, “Kale unbö gagmim,” a gɪla. ¹⁶ Jisas pen ñɪ pai anɪb gau wɪñ alö aueila, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Nɪhön gɪnɪg kalɪp anɪg hag gabimɪ Ñɪ pai pro anɪb gau arö gɪpe yɪp aulanɪ. God nɪbi bɪ udöm kumi kabö adö laŋ abad mɪdeinab u, ñɪ pai pro anɪb gau rö mɪdeinaböl,” a ga. ¹⁷ God Manö hag ñöm anɪg göl mɪdöp a geinaböl u, ñɪ pai pro gau God Manö anɪbu nɪŋöm, yɪŋɪd nɪŋ udnaböl. Anɪb u, yad kalöp nɪŋö hagabin, nɪbi bɪ ñɪ pai pro yɪp nɪŋ udpal rö, nɪŋ udeinaböl gau, God kalɪp udöm abad mɪdeinab. Pen nɪbi bɪ ñɪ pai pro yɪp nɪŋ udpal rö, nɪŋ udageinaböl gau, God ram mɪnön nɪpe au aragnaböl. *

Juda bɪ kub ap nan iru mɪdeia
(Mad 19:16-22; Mak 10:17-22)

¹⁸ Juda bɪ kub ap Jisas mɪdeia au apöm haga, “Bɪ manö hag ñeb bɪ aij yad. Yad nɪhön gem, pör mɪdep u udnam?” ö ga. *

* **18:14:** Mad 23:12 * **18:17:** Mad 18:3 * **18:18:** Luk 10:25

19 Hageia, Jisas haga, “Yip nihön ginig, ‘Bi aij,’ a gipan? Nibi bi ap aij midagöp; God añi me Bi aij midöp. 20 Pen ne God lo manö u niñban: ‘Nibi si bi si gagmim; wip alagmim; nan si udagmim; manö kub hagnaböl gau am manö piral hagagmim; name nap hagnil adö u nöp niñmim, hain gimim,’ ” a ga. *

21 Anig hageia, bi anibu haga, “Yad ñi pro nöp rikem, lo manö adö anib gau magöñhalö gi dap dap, miñi ñin i u rö nöp gi midpin,” a ga.

22 Jisas manö anibu niñöm haga, “Nan añi ap nöp gagpan. Nan ne gau magöñhalö sikim gimön, mani udmön, nibi bi mög gep rö gau kalip ñimön me, mid aij gep ne u mideinab God ram minöñ kumi kabö adö lañ au. Hagpin rö gimön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga. 23 Juda bi kub anibu, mani nan nipe gau iru nöp mideia rö, Jisas manö anibu hagö, nan nipe hib gö, gasi milö la.

24 Gasi milö leia u, Jisas nip niñöm haga, “Nibi bi nan iru mideinab gau, uñham yabit God nibi bi nipe midlö, kalip udöm, ram nipe au abad midnab. 25 Kaj kamel gau kal mauot nag yubal migang u arnig, uñham arnaböl u pen nibi bi utpö kino nan gau iru nöp midöp gau, God ram minöñ nipe u uñham yabit arnaböl,” a ga.

26 Anig hageia, nibi bi mideila gau hagla, “Manö hagabön anibu, God nipe nibi bi ap ud kamij yunim rö lagöp aka nihön?” ö gila.

27 Hageila, Jisas haga, “Adö rimnap nibi bi göl rö lagöp u pen God nipe ginig, ginim rö nöp löp,” a ga.

* **18:20:** Eks 20:12-16; Dud 5:17-20

28 Anig hageia, Pida haga, “Nöñ! Ram nan hon gau magönhalö arö gun, nöp aip nöp se gi ajmidun,” a ga.

29 Hageia, Jisas kalip haga, “Kalöp niñö hagabin, niñi bi, God manö aij niñe u ud ajaiun, a göm, ram, niñbin, niñmam, niñme nap, niñ pai kale gau arö ginaböl gau, God kalip hauñ gagnab.

30 Miñi midpun niñ an i, God niñe kalip abad mid aij gö, nan kale gau, niñbi bi kale gau iru nöp mideinab. Pen niñ hain u, niñe aip pör pör nöp mideinaböl,” a ga.

Jisas kauyañ, “Yip al pak lilö, umem uraknabin,” a ga

(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

31 Jisas bi niñe unbö miñgan lañ kalip dam goñ gau amöm haga, “Niñjim. Miñi Jerusalem arabun. Amjaknabun u, Bi Niñ niñe niñp, God manö hagep bi gau hadame nöp God Manö u kalñ kñiñ riköm hagla rö nöp ginaböl. * 32 Niñp udöm, bi Juda wasö gau niñmagö adö kalip lilö, niñp hag juöm, niñton löm göm, kñiñ alöm, nagñ ud paköm, böñ nöp al pak lñaböl. * 33 Pen niñ miñhöp midöm, ruö niñ miñhau niñgan u kauyañ uraknab,” a ga.

34 Pen Jisas anig hageia, bi niñe gau gasi pñral hiñknim rö lagö, manö hagab adö u, a göm, niñagla. *

Jisas bi amgö we ga u gö, amgö niñ niñja
(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

* 18:31: Luk 24:44 * 18:32: Luk 9:22,44 * 18:34: Mak 9:32

³⁵ Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö n+ñöl gi, bi amgö we ap mideia. Bi an+bu n+pe adan goł au as+ik midöm, mani nan ñim, a göm, as+ib gi mideia.
³⁶ N+bi bi iru nöp manö hag padilö n+ñöl gi, n+bi bi r+imnap kal+p hag n+ñöm haga, “N+hön gaböl?” ö ga.

³⁷ Hageia hagla, “Jisas bi Nasared n+bö u apöm padiab,” a g+la.

³⁸ An+g hageila, n+pe wiñ kub alöm haga, “Jisas, Depid Ñ+ n+pe, y+p mög n+ñmön!” a ga.

³⁹ Hageia, n+bi bi padieila gau n+p hag göm hagla, “N+hön g+n+g ap ranabön? Agam+j m+id!” a g+la. An+g hagla u pen n+pe agam+j m+idageia. Wiñ kub yab+ł alöl gi haga, “Jisas, Depid Ñ+ n+pe, y+p mög n+ñmön!” a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas n+ñöm p+idöñ göm, n+bi bi gau kal+p haga, “Pañ+id söl au dauim,” a ga. Hagö, pañ+id daueila haga, ⁴¹ “Nöp n+hön g+nam?” ö ga.

Hageia haga, “Bi Kub, y+p gö amgö magö u kauyañ n+ñ+n,” a ga.

⁴² Hageia, Jisas n+p haga, “Jisas y+p gö, amgö magö ñ+l n+ñnabin, a g+mön, gas+ n+ñ udpan rö, amgö magö ñ+l nöñ,” a ga.

⁴³ Hagö, magö an+bu nöp amgö ñ+l n+ñöm, God hib n+pe u hagö adö arö n+ñöl göm, Jisas areia au hain ga. N+bi bi magöñhalö Jisas ga an+bu n+ñöm, God hib n+pe u haglö adö ara.

19

Sakias, bi dak+is udep ap

¹ Jisas Jeriko amöm, añ an+ib au ap padia. ² Pen Jeriko au, bi mani nan gau iru m+idm+idöp ap,

bi dakis bi udm+dal gau kalip magöñhalö abad m+dm+döp. Hib nipe Sakias. ³ Jisas daun an au padiö niñöl gi, niñbi bi iru nöp ap niñniñg geila. Sakias nipe bi ulep magö u me, Jisas bi aigale bi rö midöp u niñin, a göm, niña u pen niñaga. ⁴ Anig gö, nipe nöd gi dö gi am mab ur ap ran adö lan amöm, Jisas auaiä padö j+ñ niñöl gi m+deia. ⁵ Jisas pen mab ran m+deia it an+bu au apöm, gi+lan gi niñöm, Sakias niñp haga, “Sakias, ne y+ñ+d it i lug! Miñi am ram ne u aip m+deinabin,” a ga.

⁶ Hageia, Sakias it yan lugöm, miñ miñ göl gi, Jisas niñp u+ gi dam ram nipe ud ara. ⁷ Niñbi bi gau ga an+bu niñlö mulu lugö hagla, “Bi an+bu am bi nan si nan naj göp ram u hannig arab,” a gi+la. *

⁸ Pen Sakias uraköm, Jisas niñp haga, “Bi Kub, ne nöñ! Miñi nan yad gau niñme li böñ u lem, böñ u niñbi bi mög gep rö gau kalip niñnabin. Pen yad nöd pir alem, niñbi bi ri+mnab nan kale si udnö rö löp gau pen niñnabin, a gem, nan añ+ ap si udnö rö, pen miñhau miñhau niñnabin; pen nan miñhöp si udnö rö, pen unbö raleb j+ñ u niñnabin. Anig gi dam dam magöñhalö naböñ ral pi+ gem, arö gi+nabin,” a ga. *

⁹ Hageia, Jisas haga, “Bi i Ebrahim niñ nipe ap. Uri God nipe yam ram au hanbal nan si nan naj gi+pal gau niñöm arö göm ud kam+ñ yuöp. * ¹⁰ Bi Niñ nipe aua u, niñbi bi hir gi+pal gau, kalip uñhai niñnem ud kam+ñ yunam, a göm, aua,” a ga. *

* **19:7:** Luk 15:2 * **19:8:** Eks 22:1; Nab 5:6-7 * **19:9:** Ap 16:31; Luk 13:16 * **19:10:** Luk 15:4; Jon 3:17; 1Di 1:15

*Bî unbö sîduŋ laŋ mani udla u, manö hod riköm
haga*

(Mad 25:14-30)

¹¹ Pen nîbi bî anîb gau, Jisas me, Bî Kub pör abad mîdpun u, Jerusalem arö, nîp kiŋ hag lîno, hanîp abad mîdö, mîd aij yabił gî nabun, a göm gasî u niŋla. Jisas, gasî kalpe niŋla anîbu, ke niŋöm, kalîp manö ap halö hod riköm haga.

¹² Jisas manö hod riköm haga, “Bî kub ap, bî kub abad mîdep yad mîdöp au arnö, yîp kiŋ hag lö, ado gî apem, nîbi bî ram mînön yad gai i kalîp kiŋ abad mîdeinam, a göm, ram mînön milö kub gau arnab. ¹³ Pen nöd bî wög gep nîpe unbö sîduŋ laŋ kalîp wiñ alö aueinaböl, bî kub nîpe kabö magö gol añî añî ke ke nîme löm hagnab, ‘Mani ñabin i udmim, sîkim gî ado malo gîmim, iru ud limim; hainö yad kauyaŋ aunabin,’ a gî nab.

¹⁴ Anîg hagöm arnab u, pen nîbi bî ram mînön nîpe abad mîdeia gau, nîp mulu lugö niŋöl göm, bî rimnap hag yulö, hain amöm, bî kub yabił u nîp hagnaböl, ‘Bî anîbi nîpe kiŋ hon mîdagnab,’ a gî naböl.

¹⁵ “Pen bî kub yabił u manö kale u udagöm, bî kub anîbu nîp kiŋ kale hag lî nab. Anîg gö, nîpe kauyaŋ ado gî apöm, bî wög gî ñeb nîpe gau kalîp wiñ alö aueinaböl, kiŋ kale u hagnab, ‘Kabö magö gol ñîbin gau, kale ud sîkim gî ado malo gîmim, pen aigöl gî udpim?’ ö gî nab. ¹⁶ Hagö, bî nöd u apöm hagnab, ‘Bî kub, kabö magö gol añî yîp ñîna u, sîkim gî ado malo gem, pen unbö sîduŋ laŋ kabö magö gol udpin,’ a gî nab. ¹⁷ Hageinab, bî kub nîpe u hagnab, ‘Ne gî aij gîpan. Nan pro

u ñinö wög gi aij gipan rö, miñi daun kub unbö siduñ lañ nöp hagnö, abad mideinabön,' a ginab.

* 18 Pen bi ap apöm hagnab, 'Bi kub, kabö magö gol añi yip ñina u, sikim gi ado malo gem, pen unbö mamid u kabö magö gol udpin,' a ginab.

19 Hageinab, bi kub nipe u hagnab, 'Gipan anibu rö, miñi daun kub unbö mamid u nöp hagnö, abad mideinabön,' a ginab. 20-21 Pen bi wög gep nipe ap apöm hagnab, 'Bi kub, yad nöp niñbin.

Ne bi kal yabiñ. Niñbi bi rimnap nan kale gau, ne sikim gi aij gimön wasö, rau piñi gimön rö udpan. Nan wög uñham gi yimbäl gau, ne klö gimön nöp niñban. Anib u, yad nöp piñiñ gem me, kabö magö gol añi yip ñina u, dam apo rin ugan gi linö mideia. Magö gol añi ne u miñi daubin i,' a ginab.

22 Hageinab, bi kub nipe u hagnab, 'Manö ne hagpan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin. "Ne bi kal yabiñ, niñbi bi rimnap nan kale gau, ne sikim gi aij gimön wasö, rau piñi gimön rö udpan; nan wög uñham gi yimbäl gau, ne klö gimön nöp niñban," a gipan ar? 23 Anib u, niñhön ginig kabö magö yad u dam beg pasbuk lö, ado gi apem sinin rimnap halö udagpin?' ö ginab. 24 Anig hagöm, bi söl au mideinaböl gau kalip hagnab, 'Kabö magö gol yad u piñi gi udmim, bi au kabö magö gol siduñ lañ midöp u nip ñim,' a ginab. 25 Hageinab hagnaböl, 'Bi kub. Nipe kabö magö gol siduñ lañ hadö midöp!' a ginaböl. 26 Hageinaböl hagnab, 'Kalöp hagabin, pör niñbi bi nan kale iru mideinab gau rimnap halö udnaböl, pen niñbi bi nan kale pro pro mideinab gau gilö, nan pro anibu böñ

* 19:17: Luk 16:10

nöp lug li arnab. * 27 Pen nîbi bî yîp nîñlô mulu lugö, bî anîbu nîpe kinj hon mîdageinab, a gîla gau, kalîp am dapim, amgö ilö adö yad aui al pak lim, a gî nab,” a ga.

*Jisas Kinj rô Jerusalem ara
(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)*

28 Jisas kalîp manö anîbu hagöm, bî nîpe gau aip Jerusalem arun, a göm, nîpe nöd ga. 29 Am am Olip Dum au, ram rîñg aglô Bedpagi Bedani goł au söl amjaköm, bî nîpe mîhöp kalîp nöd hag yuöm haga, 30 “Ram rîñg aglô mîgan lödañ ammil nîñnabil, kaj donki marep nîbi bî ud ajagpal ap, nagî adîk lîlô mîdeinab u, hubîk daumil. 31 Pen nîbi bî rîmnap apöm, ‘Kaj donki u nîhön gîñg hubîk ud arabil,’ a gaiöl u, hagnmil, ‘Bî Kub u wög mîdö halîp hag yuajîp, udnîg aubul,’ a gîmil,” a ga.

32 Anîg hagö, ammil nîñlô, haga rô nöp mîdeia.

33 Am nagî hubîk gîlô nîñöl gî, bî kaj donki nap nîbö gau apöm hagla, “Kaj donki marep u nîhön gîñg gîmil nagî hubîkabil?” ö gîla.

34 Hageila haglö, “Bî Kub u wög mîdö halîp hag yuajîp, apul nagî hubîkabal,” a gîlô. 35 Anîg hagnmil, kaj donki marep anîbu nagî hubîkmil, uł gî dam Jisas mîdeia au amjakmil, wañj kale bad rîmnap ud jumil, ud kaj donki adö u lîmil, Jisas nîp ud kaj donki adö anîb lañ lîla. 36 Jisas donki adö lañ asîkôm, adan adö u arö nîñöl gî, nîbi bî gau wañj nan kale rîmnap dap adan adö anîbu lîlô nîñöl gî, kaj donki Jisas asîk mîdeia anîbu wañj nan kale adö anîbu abö göl gî abö göl gî ara.

* 19:26: Mad 13:12; Luk 8:18

³⁷ Am am Jerusalem sösöl gîlö niñöl gi, Olip Dum adan ramö gi+yaŋ gep ka au, niñi bi niñe gau iru yabił nöp, magöñhalö niñ m+ñ m+ñ yabił göl gi, nan niñön niñön ga gau gasi u niñöl gi, wiñ kub alöl gi, God hib niñe dap ranöm hagla,

³⁸ “Bi Kub niñe Kiñ hanip hag yuö auöp i,
God niñ ud aij ginim!

God ram m+ñönj kumi kabö adö laŋ au,
hibur hain hain magö u nöp m+döp.

God niñe adö i gi+laŋ midöm,

niñe mailö aij unbö ke halö m+döp,” a gi+la. *

³⁹ Anig haglö niñöl gi, bi Perisi rimnap an anib au m+deila gau, Jisas niñ hagla, “Manö hag ñeb bi. Niñi bi ne gau kalip hag gö, anig unbö rö hagaglaŋ,” a gi+la.

⁴⁰ Hageila, Jisas pen haga, “Kalöp hagabin, kale manö anibu rö hagageinaböl u, kabö gau ke wiñ alnaböl,” a ga.

Jisas Jerusalem niñöm m+ñönj ga

⁴¹ Jisas Jerusalem sösöl göl gi, daun kub anibu niñöm, amgö ñig lugö niñöl gi haga, ⁴² “Ram m+ñönj Jerusalem i, kalöp mög yabił niñöbin. Yad kalöp ud God aip jim ñem, hibur hain hain magö u kalip niñig aunö u niñbep u, aij yabił gi+böp. Pen miñi kale niñagmim, amgö we rö m+dpim.

⁴³ Hainö bi kolmał kale apöm, daun kub kale i, uñin li gi+gabö gi midöm, ⁴⁴ apöm gi naij yabił gîlö, wög waryö, ram gau magöñhalö, kabö ap kabö ap adö laŋ waköm midageinab; niñi bi, niñ pai, kabö waryö raul an yaŋ m+deinaböl gau ram

* **19:38:** Sam 118:26; Luk 2:14

halö pa jö ma jö gı yunaböl. God kalöp udnıg auöp ñın i nıñagpim u me, anıg gınab,” a ga. *

*Jisas God sabe gep ram raul mıgan yan ara
(Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)*

⁴⁵ Jisas anıg hagöm, God sabe gep ram u amöm, nıbi bı sıkim geila gau kalıp hag hön yuöl gı haga, ⁴⁶ “God Manö u kalı kññ rıköm hagla, ‘Ram yad u, yıp sabe gep ram mıdeinab,’ a gıla u pen kale sıkim gı gıpe gıpe, nıbi bı nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löp,” a ga.

⁴⁷ Pen Jisas nıpe pör pör, ñın añı añı am God sabe gep ram raul mıgan u, nıbi bı gau kalıp manö hag ñımidöp. Bı God nıp nan sabe gep bı kub gau, bı lo manö hag ñeb bı gau, bı manö ud asıkep gau, nıp al pak lun, a göm, gası añı u nıñeila. * ⁴⁸ Anıg gası nıñla u pen nıbi bı magöñhalö, manö aij nıpe nıñun, a göm, nıp ñıñı lılo nıñöl gı, kale Jisas nıp al pak löl rö laga.

20

*“Nöp an hagö anıg gı ajabön?” ö gıla
(Mad 21:23-27; Mak 11:27-33)*

¹ Pen ñın an anıb au, Jisas nıpe God sabe gep ram raul mıgan u amöm, nıpe nıbi bı ud God aip jım ñöl lınab manö aij u hag ñı mıdeia nıñöm bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, bı manö ud asıkep gau abe aula. ² Apöm nıp hagla, “An nöp hagö, ne apön anıg gı ajabön?” ö gıla.

* **19:44:** Luk 21:6 * **19:47:** Luk 21:37

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag n+heb ap hag n+ñnig gabin. ⁴ Jon n+bi b+ gau kalip ñig pak ñim+döp u, God n+p hagö an+g ga aka gas+ n+pe ke n+ñöm ga?” ö ga.

⁵ Hageia, kale ke hag n+ñ hag n+ñ göm hagla, “ ‘God hagö, Jon n+bi b+ gau kalip ñig pak ña,’ a g+nabun u, n+pe hagnab, ‘An+ib u, manö n+pe u n+hön g+n+g udagpim?’ ö g+nab. ⁶ Pen, ‘Jon gas+ n+pe ke nöp n+ñöm, n+bi b+ gau kalip ñig pak ña,’ a geinabun u, n+bi b+ gai i, God n+pe Jon manö hagep b+ n+pe rö hag lö apöm gaia a göm n+ñbal rö, kal juöm han+p kabö ju pak l+naböl,” a g+la. ⁷ Pen kale gas+ an+bu n+ñöm, Jisas n+p pen hagla, “Jon apöm n+bi b+ gau kalip manö hag ñöm, ñig pak ñöm ga u, hon n+ñagpun, God hagö ga aka gas+ n+pe ke ga u n+ñagpun,” a g+la.

⁸ An+g hageila, Jisas kalip haga, “Kale y+p pen hag ñagpim rö, yad pen an hagö apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin,” a ga.

B+ wain wög ad+ñ abad m+deila gau, manö hod r+köm haga

(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Jisas n+bi b+ gau kalip manö hod r+köm haga, “B+ ap wain wög ad+ñ ap g+ y+möm, n+bi b+ r+mnab hag löm, am ram m+nöñ m+lö gau m+deinab. * ¹⁰ Pen wain magö po g+nab magö u, b+ n+pe ap hag yuöm hagnab, ‘Am n+bi b+ wain wög g+ m+dpal gau kalip hagö, wain magö y+p r+mnab ñ+lö daumön,’ a g+nab. Hagö amjakö, n+bi b+ wain wög g+ m+deinaböl gau n+p pak pak löm, y+har+ñ hag yulö ado g+ aunab. ¹¹ An+g g+lö,

* 20:9: Ais 5:1

bi wain wög nap nibö u, bi ap pen hag yuö arnab. Areinab niþ u rö nöþ pak pak löm, yiþharin hag yulö ado gi aunab. ¹² Anig gilö, bi hainbö ap hag yuö amjakö, niþ miñu magö paköm, tiþ gi dam höñ au yañ yunaböl. ¹³ Anig gilö, bi wög adiñ nap nibö u hagnab, ‘Yad ai ginamñ Ñi midmagö yad u yunabin u, manö niþe hageinab rö niñöl rö löp,’ a göm yunab. ¹⁴ Yuö amjakö, niþi bi wain wög gi mideinaböl anib gau hagnaböl, ‘Ñi auöp i, nap wain wög u niþe udnim rö löp. Niþ böñ nöþ al pak lun, hon udun,’ a ginaböl. ¹⁵ Anig hagöm, niþ tiþ tiþ gi dam höñ gau amöm, böñ nöþ al pak lilö umnab.

“Pen anig geinaböl u, bi wög adiñ nap nibö u kalip niñön ginab? ¹⁶ Niþe apöm, niþi bi anib gau kalip al pak löm, wög adiñ anibu niþi bi riñnap kalip pen hagö abad mideinaböl,” a ga.

Jisas anig hageia, niþi bi niñ mideila gau hagla, “Hagpan anibu rö gagnim!” a gila.

¹⁷ Hageila, Jisas kalip niñ gusgus göm haga, “Anig hagpim u pen anib u, God Manö kali kliñ rikla adiñ ap rik niñmim il u yiþ hag ñimim. Adiñ hagabin anibu anig göl midöp,

‘Bi ram gep gau, kabö ap aij gagnim a göm arö gila u

pen miñi ram padö añ yañ u biñig ñöl midöp,’ a gila.

¹⁸ “Niþi bi an an ap lug kabö adö anibu pakn-aböl gau, kalip böñ nöþ pa jö ma jö gi lñab. Pen kabö anibu piþ ju ap lug niþi bi pak riþiknab u, kalip böñ nöþ paib waib jö gi lñab,” a ga. *

* **20:18:** Ais 8:14-15

¹⁹ Jisas anig hageia, hanip nöp hagab a göm, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, uri nöp nip manö kub hagin a göm niñla u pen niñbi bi iru nöp niñ m+deila gau niñöm, piñiñ göm arö gila.

*“Rom bi kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?” gila
(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Pen Jisas nip aige göl gun dam manö kub hagin arun a göm, am niñbi bi r+imnap kalip mumug göm hagla, “Kale niñbi bi aij rö halu limim, am manö pir pir almim, nip manö r+imnap hagpe, pen niñhön hagain+m niñjun, nip dam gapman bi manö kub ud asikep u ud arnabun,” a gila.

* ²¹ Anig haglö, amöm nip manö r+imnap piral hagöm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon niñbun ne böñ lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan. God Manö u niñbi bi gau kalip hag niñban u, u rö nöp kabö göl nöp hagpan. ²² Anib u, hon niñhön gun? Rom gapman bi kub Sisa nip dakis ñun aka wasö?” gila.

²³ Kale manö pir pir hagla anibu niñöm, Jisas kalip haga, ²⁴ “Mani dakis niñbal anibu ap yip ud yambe niñin,” a ga. Hageia, ud yamla niñöm haga, “Mani ba u, ana an rö midöpñ Hib kalikliñ rikla anibu, an hib rö midöp?” ö ga.

Hageia hagla, “Sisa ana nipe u midöm, hib nipe u midöm göp,” a gila.

²⁵ Hageila, kalip haga, “Anib u, Sisa nan nipe midain+m, Sisa nip niñmim. God nan nipe midain+m, God nip niñmim,” a ga.

* **20:20:** Luk 11:54

²⁶ Jisas nipe nibi bi mideila an anib au anig hageia, manö nipe rib juöl rö lagö, gasi iru niñöm manö ap hagagla.

*Nibi bi uraknaböl u, hag niñeb ap
(Mad 22:23-33; Mak 12:18-27)*

²⁷ Sadyusi gau, nibi bi umöm uraknaböl a göm, gasi u niñmidal. Pen Sadyusi bi rimnap Jisas mideia au apöm, nip hag niñeb ap hag niñla.

²⁸ Hag niñöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Mosiis manö ap hanip kali kliñ riköm haga, ‘Bi ap nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharin umnab u, nımam nipe ap pen nibi anibu udöm, ñi pai nipe u, a göm, yag daunim,’ a ga. ²⁹ Anib u, bi if halö unbö mudun jin u mideinaböl. Nımam nöd u nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharin umnab. ³⁰ Umö, nımam yigwö an nibö u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharin umnab. ³¹ Anig gö, nımam yigwö nigan nibö u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharin umnab. Anig gi dam dam, nımam unbö mudun jin magorhalö ñi pai yag dapöm wasö yiharin umnaböl. ³² Hainö nibi anibu u rö nöp umnab. ³³ Pen umöm uraknaböl a gipan u, nibi añi anibu bi nipe unbö ud mudun jin lnab u, hainö bi an nibi mideinab?” ö gila.

³⁴ Hageila, Jisas kalip haga, “Miñi midpun ñin i, nibi gau bi udpal, bi gau nibi udpal. ³⁵ Pen nibi bi God gö uraköm, ram nipe kumi kabö adö lan au arnaböl gau, nibi gau bi udagnaböl, bi gau nibi udagnaböl. ³⁶ Pen kale kauyan umagnaböl; ejol gau rö pör pör nöp kamin mideinaböl. Kale uraknaböl u me, God ñi pai nipe mideinaböl.

³⁷ Nibi bi umöm urakpal manö u, Mosıs u rö nöp mab ineia aiud u hagöm kalı kliñ rıka. Mosıs manö anıbu kalı kliñ rıköm haga, ‘Bı Kub nıpe Ebrahim, Aısak, Jekop, God kale mıdöp,’ a ga.

³⁸ Nibi bi nöd umla gau, ‘God kale mıdöp,’ a ga rö, hon nıñbun, nıbi bi nöd umla gau uri kamıñ mıdpal. God nıñöb, nıbi bi nıpe magöñhalö kamıñ mıdpal,” a ga.

³⁹ Jısas anıg hageia, bı lo manö hag ñeb bı rımnap hagla, “Manö hag ñeb bı, manö kabö göl nöp hagpan!” a gıla. ⁴⁰ Manö hag aij ga anıbu nıñöm, pıñıñ göm, hainö manö rımnap nıp hag nıñagla.

“Nıñön gıñıg yıp Mesaia a göm nıñagpal?” ö ga

⁴¹ Pen Jısas kalıp haga, “Nıbi bı gau nıñön gıñıg, Mesaia u Depid ñı nıpe u nöp mıdöp, a gıpal?

⁴² Depid nıpe ke God Manö adıñ Sam a gıpal u kalı kliñ rıköm haga,

‘Bı Kub nıpe Bı Kub yad nıp haga,

“Ne ñımagö yıjıg yad lau adö asık mıdmön;

*

⁴³ mıd damöm yad kołmał ne gau kalıp gıñö,

ma mo ne gau kalıp abö gı rıbıknabön,” a ga.

⁴⁴ Pen Depid nıpe Mesaia u nıp, ‘Bı Kub yad,’ a ga rö, nıñön gıñıg, Mesaia u Depid ñı nıpe u nöp mıdöp, a gıpal?” ö ga.

*Lo manö hag ñeb bı gau gıpal rö gagmim, a ga
(Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)*

⁴⁵ Nıbi bı gau nıñmıdlö nıñöl gı, Jısas bı nıpe gau kalıp haga, ⁴⁶ “Kale lo manö hag ñeb bı gau

* **20:42:** Sam 110:1

gipal rö gımim rö löp u, nıη aij gımim. Kale gıpal adö u, hon gau ajno hib hon u nöp ñılan a göm, waıj mılö rol göm, nıbi bı gau aip magum gılö, nıbi bı gau kalıp nıηöm, ‘Bı kub auabim e!’ gınaböl u, mıñ mıñ gınaböl; Juda magum gep ram gau amöm, bı kub asıkpал sea adö u asıkpал; pen nan kub ñıηnaböl ñın u, am bı kub asıkpал ka u nöp asıknaböl. ⁴⁷ Bı lo manö hag ñeb bı gau, nıbi paıpaı ram nan kale gau si udöm, God nıp sabe gınabun u, nıbi bı nıηöl, a göm, manö mılö kub pı pı adö rımnap hagpal. Anıg gıpal u, hainö ilön kub ke yabıı udnaböl,” a ga.

21

*Nıbi adu ap God nıp nan kub ña
(Mak 12:41-44)*

¹ Jisas God sabe gep ram raul mıgan am mıdöm nıηa, nıbi bı mani halö gau mani rımnap dap mab ij mıgan u yueila. ² Pen nıbi adu mög gep rö ap mani aıı pro magö mıhöp dap yua. ³ Anıg ga nıηöm Jisas haga, “Yad kalöp nıηö hagabin, nıbi bı rımnap mani pro yubal; pen nıbi adu mög gep rö i mani nıpe kub yabıı yuöp. * ⁴ Pen nıbi bı rımnap mani kale iru nöp mıdö nıηöl gı mani yubal; jı nıbi adu mög gep rö i mani nıpe mıdöp rö magöηhalö yuöp. Nan rau ñıηeb ap mıdagöp,” a ga.

*God sabe gep ram u gı nııj gınaböl, a ga
(Mad 24:1-2; Mak 13:1-2)*

⁵ Pen bı nıpe rımnap hagla, “God sabe gep ram i kabö aij aij, nan aij aij dap God nıp ñöm rıb adık

* 21:3: 2Ko 8:12

ñila u, aij yabił midöp,” a gila. Anig hageila, Jisas kalip haga, ⁶ “Anig hagpim u pen hainö nan aij niñabim anib gau midageinab. Magöñhalö ud wał gi yulö, kabö ap kabö ap adö u midageinab,” a ga.
*

*Hainö mñjör kub aunab, a ga
(Mad 24:3-14; Mak 13:3-13)*

⁷ Hageia, niñ hag niñöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Nan anibu ñin mai rö anig ginabñ Pen nan niñhön rö gö niñjun, miñi ginig gab a ginabun?” ö gila.

⁸ Hageila, Jisas kalip haga, “Niñ aij gimim! Niñi bi iru nöp apöm pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöp auabin. Niñ kub u auöp,’ a ginaböl. Anig hageinaböl u, niñö hagaböl a gimim kalip hain gagmim. ⁹ Pen ram mñnöh miñan rimmnap uraköm, ram mñnöh miñan rimmnap aip pen pen ginaböl. Ram mñnöh miñan rimmnap kale ke nöp pen pen ginaböl. Anig geinaböl u niñmim, niñ kub hagpal u aunig gab niñöm anig gaböl a gimim, piññ gep gagmim. Niñ kub anibu hainö aunab,” a ga.

¹⁰ Anig hagöm kalip haga, “Ram mñnöh miñan rimmnap uraköm, ram mñnöh miñan rimmnap aip pen pen ginaböl. Kiñ rimmnap yam kale uraköm, kiñ rimmnap yam kale aip pen pen ginaböl. ¹¹ Ram mñnöh gau iru nöp munmon kub yabił udöm, kiñyö kub alöm, miña kub yabił göm ginab. Nan kumi kabö adö lañ au ke hain niñbö löm, nan unbö ke piññ gep rö adö lañ au linab. ¹² Nan anib gau hainö anig ginab ji nöd yip pig aip midpim rö,

* **21:6:** Luk 19:44

kalöp gi najj ginaböl. Kalöp manö kub hagnig, dam Juda magum gep ram gau amöm, manö kub hagöm, kalöp nagî löm, dam kin gapman bi kub gau ud arnaböl. ¹³ Kalöp ginaböl anîbu, manö aij yad u kalîp waiö hag nîmim rö lî nab. ¹⁴ Pen kalöp manö kub hagaiöl u, manö nîhön rö pen hagn a gîmim, nöd ulhai nîngmim. * ¹⁵ Yad ke kalöp gasî aij nîem manö magö nînö, kale manö anîbu nöp hag nîbe, kale pen hagöm ud yuep rö lagnab. * ¹⁶ Pen name nap, namam bi, bi rîdik nîheb, bi nîheb kale ke rîmnap kalöp mumug göm, ud kolmaî nîmagö adö lîlö, kalöp rîmnap böñ nöp al pak lî naböl. * ¹⁷ Yîp nîñ udpim rö, nîbi bi gau magöñhalö kalöp mulu kal nîñ naböl. ¹⁸ Pen nabîc umagö kale añî ap ur gagnab. ¹⁹ Pen yîp cig pîdöñ gi mîdeinabim u, kamîñ mîdep magö u udmim, pör pör nöp mîdeinabim.

*Jerusalem gi najj ginaböl, a ga
(Mad 24:15-21; Mak 13:14-19)*

²⁰ “Pen ami bi gau apöm, Jerusalem bînöm yu gîgabö ginaböl nîñ u, miñi söl mîdöp Jerusalem gi najj ginaböl, a gîmim nîñ nabim. ²¹ Nîbi bi ram mînöñ Judia mîdaiöl gau, piñîñ gi no ilö gau aröl. Nîbi bi Jerusalem mîdaiöl gau, piñîñ gi höñ adö aröl. Pen nîbi bi höñ adö mîdaiöl gau, Jerusalem waryö raul aragöl. ²² Nîhön gîñg: nîñ anîbu me, kale God nîp arö gîpal rö, God manö hagep bi gau magöñhalö God Manö kalî kîñ rîkôm hagla rö nöp ginab nîñöm kale pen ilön

* **21:14:** Luk 12:11-12 * **21:15:** Ap 6:10 * **21:16:** Mad 10:21-22

kub udnaböl. * ²³ Pen ñin anibu, nibi ñi mudun mideinaböl gau abe, nibi ñi painaŋ ci ñeinaböl gau abe, kalip miñör kub yöl ginab. God Juda nibi bi kalip miñör kub yabił ginam a göm, nibi bi ram minöŋ anibi midpal kalip gi naij yabił ginab. ²⁴ Bi milö gau nibö apöm, nibi bi rimnap kalip ru milö kid udöm rib linaböl, nibi bi rimnap kalip nagi löm dam ram minöŋ ke gau gau magöŋhalö ud arnaböl. Pen Juda nibi bi wasö gau apöm, Jerusalem gi naij gilo gilo, God ñin nipe haga u ap auö, arö ginaböl. *

*Bi Ñi nipe mailö halö aunab, a ga
(Mad 24:29-31; Mak 13:24-27)*

²⁵ “Pen hainö, sidö rakin gapi nan ke ap waiö löm, ñig si ral apöm gu kub geinab. Pen ram minöŋ if i nibi bi ram minöŋ gau gau magöŋhalö gasi iru niñöm, nihön gab a göm, gasi milö löm piñiñ ginaböl. * ²⁶ Nan kumi kabö adö laŋ midöp gau, daŋ nibö i nibö gö, minöŋ naböŋ i nihön ginig göm gab, a göm, piñiñ göm, gasi magö rik auö umeb rö linab. ²⁷ Anig ginab ñin u, Bi Ñi nipe kumi aŋ au auö niñöl gi, nibi bi kale pidöŋ nipe u abe, mailö aij unbö ke yabił nipe u abe niñaböl. * ²⁸ Nan hagabin i geinab u, Bi Kub hanip ud kamini yunab ñin u sol midöp, a gimim, amgö gi laŋ gimim niñöl gi midaimim,” a ga.

*Mab wasiñad u, manö hod riköm haga
(Mad 24:32-35; Mak 13:28-31)*

* **21:22:** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 * **21:24:** Sam 79:1; Rep 11:2

* **21:25:** Ais 13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13 * **21:27:** Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7

29 Jisas anig hagöm, kalip manö hod riköm haga, “Mab wasinjad abe, mab rimnap abe, 30 sifip lö, mifni sidö linig göm gab a gimim, ninbim. 31 Anib u rö, nan haggpin gau gö, God nibi bi udöm abad mideinab ñin u sol auub a gimim, ninbim.

32 “Yad kalöp ninjö hagabin, nibi bi uri midpal gai i magöñhalö umagnaböl; rimnap kamij midlö ninöl gi, nan hagabin i magöñhalö ginab. 33 Kumi kabö adö lan abe, minöñ naböñ il i abe ur ginab, ji manö magö yad gau ur gagnab.

Nin aij gimim midaimim, a ga

34 “Pen nin aij gimim. Kale ñig wain ñig klö iru ñinmim hau lmmim, nan minöñ naböñ adö il i nöp gasi nin mideinabim ñin anibu nöp, yaur kaj wal wayöñ hel lilö yinid nöp udöp rö u ginab. 35 Gai i nöp gagnab; nibi bi ram minöñ il kigin yima magöñhalö midpal rö ginab. 36 Anib u, kale pör pör nin aij gimim, God nip sabe göl gi nöp midmim haggmim, ‘Nan anib gau hanip al pak lagnim; ne hanip abad midö kamij arun, am Bi Ñi nipe amgö ilö adö nipe u midaiun,’ a gimim,” a ga.

37 Ñin pro bad anibu, Jisas pör am God sabe gep ram raul migam u am midöm, nibi bi gau kalip manö hag ñimidöp. Pen sibön gö ninöl göm, Jisas nipe am ram minöñ ap Olip Dum a gal u hanmidöp. 38 Nibi bi gau magöñhalö, manö nip u ninun, a göm, hilm halö yabit uraköm, God sabe gep ram u armidal.

22

Judas Jisas nɪp mumug ga

(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

¹ Juda kai Bred Yis Halö Ñiŋagep ñin kub kale u, Pasopa a gɪpal ñin kub kale u, sösöl ga. ² Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, Jisas nɪp alun a gɪla u pen nɪbi bɪ gau kalɪp pɪñiŋ göm, aigöl gun alun a göm, hag nɪŋ mɪdeila.

³ Hag nɪŋ mɪdlö nɪŋöl gɪ, Seden nɪpe apöm, Judas hib nɪpe ap Iskariod a gɪmɪdal u, nɪp yuö hiɪka. Bɪ anɪbu Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan laŋ gau bɪ ap. * ⁴ Yuö hiɪkö, nɪpe am God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, God sabe gep ram abad mɪdmɪdal polisman bɪ kub kale gau abe mɪdeila gau amöm, Jisas nɪp aigöl gem mumug gɪ dam ñinö nɪp al pak löl, a göm, manö anɪbu kalɪp aip hag nɪŋa. ⁵ Hagö, kalɪp aij a gö nɪŋöl gɪ hagla, “Nöp mani ñinabun,” a gɪla. ⁶ Hageila, Judas nɪpe, magö mai rö Jisas nɪbi bɪ gau aip mɪdageinab u, nɪp mumug gɪ dam bɪ kub gau kalɪp ñinabin, a göm, abad nɪŋ mɪdeia.

Pasopa nan ñiŋnig gɪjɪn gɪla

(Mad 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

⁷ Pen Bred Yis Halö Ñiŋagep ñin anɪbu auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gep ñin uri, a göm, * ⁸ Jisas nɪpe Pida aip Jon aip kalɪp mɪhöŋ hag yuöm haga, “Kale mɪhöŋ am Pasopa nan ñiŋnabun u gɪ lɪ aij gɪmil,” a ga.

⁹ Hageia haglö, “Gai anɪg gul?” ö gɪlö.

* 22:3: Jon 13:2,27 * 22:7: Eks 12:1-27

10 Hageila, Jisas haga, “Kale m+höŋ daun kub u ammil n+ŋnabil, b+ ap ñig m+l daueinab. N+ŋ nable pakmil, arn+m ram u ammil, 11 b+ ram nap n+bö an+bu n+ŋ hagemil, ‘Manö Hag Ñeb B+ nöŋ hag n+ŋöb, “Ram raul m+gan mai b+ yad gau aip Pasopa nan ñ+ŋnabun?” ö göp,’ a g+mil. 12 An+g hageinabil, kalöp m+höŋ dam ram raul m+gan kub debol nan gau halö m+deinab adö laŋ u hageinab u, Pasopa nan ñ+ŋnabun gau raul m+gan an+bu g+ j+n g+mil,” a ga.

13 Hagö ammil n+ŋlö, haga haga rö nöŋ m+deia. An+b u, Pasopa nan ñ+ŋn+g g+la gau g+ l+ aij g+lö.

Jisas b+ n+ŋe gau kal+ŋ bred wain ña

(Mad 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

14 Pen ram dugöp magö u nan ñ+ŋn+g göm, b+ manö n+ŋe ud arep gau aip debol u as+k g+gabö göm, 15 kal+ŋ haga, “Gas+ yad pör n+ŋbin u, kalöp aip Pasopa nan ñ+ŋn+g gabun i ñ+ŋun me, hainö ilön kub udnam, a gem, gas+ u n+ŋbin. 16 Pen yad kalöp hagabin, Pasopa nan u hainö kauyaŋ ñ+ŋagnabin; hainö Pasopa kaj sipsip pi pör pak ñ+ŋbun i+ an+bu waiö l+ nab n+ŋöm God n+bi b+ n+ŋe udöm abad m+deinab ñ+n u nöŋ nan kub ñ+ŋnabun,” a ga.

17 Jisas an+g hagöm, ñ+g wain kap udöm, God n+ŋ aij a göm, b+ n+ŋe gau kal+ŋ ñöl g+ haga, “Ñ+g ñabin i kale ke ud ñ+ŋim. 18 Pen kalöp hagabin, m+ñi ñ+n i r+kö, ñ+g wain kauyaŋ ñ+ŋagnabin; God n+bi b+ n+ŋe udöm abad m+deinab ñ+n u nöŋ ñ+g wain kauyaŋ ñ+ŋnabin,” a ga.

19 An+g hagöm, bred ap udöm, God n+ŋ aij a göm, ud jö göm kal+ŋ ñöl g+ haga, “Hañ romaŋ

yad i kalöp ñabin. Kale udmim gasi yip nöp niñöl gi'mim ñiñim," a ga. ²⁰ Kale nan ñiñ haköm, Jisas ñig wain kap u udöm, kalip ñöl gi haga, "Hagape yad lugö umnö me, God kalöp niñi bi yad, a göm, udnabin a ga manö adö u am pidöñ ginab u me, kalöp ñig wain i ñabin.

²¹ Pen bi yip kain gi dam arnab u aip asik midpun. * ²² Bi Ñi niñe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen bi nip kain gi dam arnab u nip mög niñabin," a ga.

²³ Jisas anig hageia, bi niñe gau kale ke nöp, an rö anig ginab, a göm, pen pen hag niñöl gi mideila.

Bi niñe gau, "Kale wasö, yad nöp bi kub midpin," a gila

²⁴ Jisas bi niñe gau, kale wasö, yad nöp bi kub midpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. *

²⁵ Anig hageila, Jisas kalip haga, "Kin gau Juda niñi bi wasö gau kto göm abad midöl gi hagpal, 'Kalip ud aij yabit gi pun,' a gipal. * ²⁶ Pen kale unbö rö gagmim. Bi kub kale gau, ñi praj rö midaiöl; bi kub yabit gau, bi wög gi ñeb rö midaiöl. * ²⁷ Minöñ naböñ it i gipal nagit adö u, bi kub am asiklö, bi wög gi ñeb gau nan magö nan kalpe gau pita pita gipal. Pen yad an kalöp bi wög gi ñeb rö nöp midpin. *

²⁸ "Yip marö yabit gimidöp u niñmim yip arö gagpim; yip abad midpim. ²⁹ Anig gipim u, God

* **22:21:** Sam 41:9; Jon 13:21-22 * **22:24:** Luk 9:46 * **22:25:**

Mad 20:25-27; Mak 10:42-45 * **22:26:** Mad 23:11; Mak 9:35

* **22:27:** Jon 13:12-15

yip hagöp, ‘Ne Kiñ midmön, nibi bi gau kalip abad mideinabön,’ a göp rö, yad pen u rö nöp kalöp hagabin, kale kiñ rö midmim nibi bi gau kalip abad mideinabim. ³⁰ Ñin anibu kale ram m+nöñ yad u ammim, yad aip asikmim nan magö ñiñmim ñig ñiñmim ginabim; kale kiñ asikpal sea adö u asikmim, Isrel it ke ke unbö migan lañ kalip manö kub niñnabim,” a ga. *

*Pida, “Jisas nip niñagpin,” a ginab
(Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)*

³¹ Jisas nipe Pida nip haga, “Saimon, Saimon, nöñ. God nipe Seden nip yau a gö, kalöp bi, wid magö hon gilö hon gilö, magö yabit u ke löm, adin adin u ke löm gipal rö u göm, kale gi naij ginabim aka wasö gi niñnab,” a ga. ³² Pen yad God nip sabe gipin rö, yip böñ nöp arö gagnabön. Pen nan si nan naij ginabön u, niñhön ginig anig gipin, a gimön, yip kauyan ado gi aunabön. Pen anig gimön, hainö apön namdamam ne rimnap kalip manö hag ñi aij gö, kale klö göm yip hain göl,” a ga. *

³³ Jisas anig hageia Pida haga, “Bi Kub, yad nöp arö gagnabin. Miñhögöl nöp ajeinabul, nöp nagit löm, yip abe nagit löl. Pen nöp al pak löm, yip abe al pak löl,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Pida, yad nöp hagabin, miñi sibön yan kitakit wiñ alagnab magö u, Jisas nip niñagpin a gimön, ij miñhau nigan wai niñnabön,” a ga.

Mani rin, wadi, ru milö kid

* **22:30:** Mad 19:28 * **22:32:** Jon 17:15

³⁵ Jisas anig hagöm kalip haga, “Nöd kalöp hag yuem hagnö, ‘Mani rin, wadî, ma rîrup gau udmim ud aragmim; yîharîᅇ armim,’ a gîñö. Hagnö arbe ñîñ anîbu, nan kale rîmnap mîdeia aka mîdageia?” ö ga.

Hageia hagla, “Wasö, nan hon ulep laga; mîdeia nöp,” a gîla. *

³⁶ Hageila, Jisas haga, “Pen mîñi kale mani rin, wadî mîdainîm u, halö ud armim. Bî an ru mîlö kîd mîdagainîm u, kolsior nîpe u bî rîmnap kalip sikim göm mani udöm ru mîlö kîd ap raunîm.

³⁷ Pen nîᅇim! Nöd God manö hagep bî Aisaia God Manö adîᅇ ap kalî kliñ rîköm haga, ‘ “Nîpe bî nan si nan naij gep bî ap,” a gîñaböl,’ a ga. Haga anîbu yîp nöp haga. Manö hagöm kalî kliñ rîka anîbu mîñi gîñig gab,” a ga. *

³⁸ Jisas anig hageia, kale hagla, “Bî Kub, ru mîlö kîd hon mîhöp mîdöp,” a gîla.

Hageila haga, “U anig hagagmim,” a ga.

*Jisas Olip Dum au Nap nîp sabe ga
(Mad 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ Jisas anig hagöl göm Jerusalem höᅇ amöm, pör Nap nîp sabe gîmîdöp Olip Dum au ara; bî nîpe gau hain gîla. ⁴⁰ Ram mîñöᅇ anîbu amjaköm kalip haga, “Gasî naij auö gî naij gîmim rö löp u, God nîp sabe göl gî mîdaimim,” a ga.

⁴¹ Anig hagöm, kalip arö göm, nîpe ke ke au amöm, kugom yîmöm God nîp sabe göm haga, ⁴² “Bapi, gasî yad nîᅇbin u ñîg asî kap yîp ñîñig gabön u ñagmön. Pen yad gasî nîᅇbin adö u

* **22:35:** Luk 9:3; 10:4 * **22:37:** Ais 53:12

gagmön; gasi ne ke niñban adö u nöp gımön,” a ga. ⁴³ Jisas anig hagö, ejol ap kumi kabö adö lan au niñbö apöm niñ pıdön ña. ⁴⁴ Niñ marö yabiñ gö, Jisas niñe Nap niñ klö yabiñ göm sabe göl gi midö niñöl gi, hapıl u hagape rö pa gi dö gi il yan luga.

⁴⁵ Nap niñe sabe gi mid juöm amöm niñe, bi niñe gau niñör lugö niñöl gi, hon haneila. ⁴⁶ Anig geila u niñöm kalıp haga, “Niñhön ginig hon hanabimñ Seden niñe gasi ñö kale gi naij gımim rö löp u, urakmim, sabe göl gi midaiim,” a ga.

Jisas niñ ud sisi lila

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Jisas manö anıbu hag midö niñöl gi, bi niñe Judas bi ugan kub ap uñ gi dap apjaköm, Jisas niñ ud bom halunam a geia. ⁴⁸ Anig geia, Jisas niñe haga, “Judas, ‘Bi me i al pak limim,’ a gımön, yıp Bi Niñ niñe ud bom halunig gabön ar?” a ga.

⁴⁹ Anig hagö niñöl gi, bi niñe gau nan niñhön ginig geila anıbu niñöm hagla, “Bi Kub, hon kalıp ru mılö kíd ud rıbun aka?” gıla. ⁵⁰ Anig hagöl göm, bi ap ru mılö kíd niñe u udöm, bi God niñ nan sabe gep bi kub yabiñ bi wög gi ñeb niñe u, niñ rımid yijig lau böñ nöp rıb gi dö gi yua.

⁵¹ Anig geia, Jisas niñöm haga, “Anig gagmim! Me aij,” a ga. Anig hagöm, rımid u ud niñö kamıñ la.

⁵² Pen God niñ nan sabe gep bi kub gau abe, God sabe gep ram abad midmidal polisman bi kub kale gau abe, bi manö ud asıkep gau abe, ap niñ udnig geila gau, kalıp haga, “Kale ru mılö kíd udmim, ur pakep udmim daubim u, yıp bi pen pen alep bi ap rö a gi gasi niñmim, ud sisi

linig aubim ar? ⁵³ Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u midainö yip udagpe. Pen miñi Seden, bi sibön lau adö midöp u, ñin nipe u me, anig gabim,” a ga.

*Pida, Jisas nip niḡagpin, a ga
(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)*

⁵⁴ Jisas anig hagö niḡöl gi, nip ud sisi löm, dam God nip nan sabe gep bi kub yabiḡ ram u ud arla. Pida pen hain hain niḡ ara. * ⁵⁵ Ram anibu apjaköm, ram goḡ au mab lauöm asik mideila. Pida hain apjaköm kalip aip asika. ⁵⁶ Pida aip asik midö niḡöl gi, pai ram anibu wög gi ñimidöp ap nip niḡ dap ran lugöl gi haga, “Bi i abe Jisas aip midmidöp,” a ga. ⁵⁷ Hageia, Pida haga, “Pai, bi anibu yad niḡagpin!” a ga.

⁵⁸ Anig hagöm, yöp pro magö ap midö niḡöl gi, bi ap pen apöm Pida nip niḡöm haga, “Ne u rö nöp Jisas bi nipe ap,” a ga.

Hageia, Pida haga, “Bi me, yad wasö!” ga.

⁵⁹ Pen hainö pro pro magö ap midö, bi ap pen apöm, klö göm haga, “Bi i Jisas aip midmidöp me. Nipe abe ram minöḡ Galili nibö,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Pida haga, “Bi me, manö hagabön u yad niḡagpin me!” a ga.

Anig hagö niḡöl gi, adiḡ kilakil wiñ ala. ⁶¹ Anig gö, Jisas ado göm, Pida nip niḡ ij halö lö, Pida pen Jisas, “Miñi sibön yaḡ kilakil wiñ alagnab magö u, Jisas nip niḡagpin a gimön, ij miḡhau niḡaḡ wai ñinabön,” a ga manö u gasi niḡa. ⁶² Anig niḡöm, rugu miḡep gö, maḡul ral auö, höḡ amöm miḡöḡ ga.

* 22:54: Sam 31:11

*Jisas n+p hag juöl g+, pakla
(Mad 26:67-68; Mak 14:65)*

⁶³ B+ Jisas n+p ud m+deila gau n+p hag juöl g+, paköl g+ g+la. ⁶⁴ Kale wa+ij bad ap ud amgö n+p u pa+u g+ ñöm, n+p paköm hagla, “Ne b+ ke n+ñban u, nöp an pakab u han+p hag ñ+!” a g+la. ⁶⁵ Pen manö naj an+bu rö, n+p rap+n iru nöp hagla.

*Juda b+ kub manö ud as+kep gau Jisas n+p manö
kub hagla*

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Hil+m halö, Juda b+ manö ud as+kep gau löm, God n+p nan sabe gep b+ kub gau löm, b+ lo manö hag ñeb gau löm, ap magum g+lö, Jisas n+p u+ g+ Kansol kub an+bu m+deila a+ au ud daula. ⁶⁷ Pen Kansol b+ gau kale Jisas n+p hagla, “Pen ne ke hagemön, ne Mesaia u aka wasö,” g+la.

Hageila, Jisas kal+p haga, “Pen yad kalöp hageinabin u, n+ñö hagöp a g+mim, n+ñagnabim.

* ⁶⁸ Pen hag n+ñeb yad m+ödöp u kalöp hag n+ñeinabin u, y+p pen hagagnabim. ⁶⁹ Pen m+ñi riköl m+d damöm hainö gau, B+ Ñ+ n+pe God B+ klö unbö ke halö m+ödöp u, ñ+magö y+ñg adö n+pe au as+ik m+deinab,” a ga. *

⁷⁰ An+g hageia, b+ kansol gau magöñhalö n+p hagla, “An+b u, ne ke God Ñ+ n+pe u aka?” g+la.

Hageila, Jisas haga, “Me kale ke haggim me u,” a ga.

⁷¹ Hageia hagla, “N+hön g+n+g manö kub rap+n hag m+idun, b+ r+mnap hag n+ñno, Jisas an+g

* 22:67: Jon 3:12 * 22:69: Ap 7:56

göp anig göp a gaiöln Maj migan nipe ke hagöp niñbun u,” a gila.

23

Gapna Pailod Jisas nip manö niña

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Anig hagöm, magöñhalö uraköm, Jisas nip dam gapman bi kub Pailod mideia au arla.

² Damöm, nip manö kub hagnig, manö gau niñbö gau niñbö dapöm hagla, “Hon ulhai niñun niñbun, bi anibi niñbi bi hon gau manö piral hagöm hagöp, ‘Bi kub Sisa nip dakis ñagmim, gapman kai manö u u rö nöp niñagmim,’ a göp. Pen manö ap hagöp, ‘Yad ke Mesaia u, yad ke kiñ anibu,’ a göp,” a gila.

³ Hageila, Pailod Jisas nip hag niñöm haga, “Ne Juda kai kiñ kale u aka?” ga.

Hageia haga, “Me ne ke hagpan me u,” a ga.

⁴ Hageia, Pailod pen bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, niñbi bi yiharin ap mideila gau abe kalip haga, “Yad niñbin, bi i nip manö kub hagep it ap midagöp,” a ga.

⁵ Anig haga u pen kale manö klö hagöm hagla, “Gapman manö niñagöl, a göm, manö hag ñi ajöm, Juda niñbi bi ram mñnön hon gau magöñhalö hag ñi ajmidöp. Ram mñnön Galili riköm, hag ñi aj dam dam miñi Jerusalem aui auöp,” a gila.

Jisas nip dam kiñ Herod mideia au arla

⁶ Hageila, Pailod kalip hag niñöm haga, “Bi anibi Galili niñbö aka?” ga. ⁷ Hageia, yau a gila. Pen kiñ Herod ram mñnön Galili abad midmidöp u, ñin an u apöm Jerusalem midmidöp. Anib u, Jisas nipe Galili niñbö bi ap a gila u niñöm,

nɪp Herod ñɪmagö adö yunö manö kub i nɪɲnɪm, a göm, Pailod kalɪp hagö, Jisas nɪp dam Herod mɪdeia au ud arla. * ⁸ Herod, Jisas nan nɪhön nɪhön gɪmɪdöp u pör manö nöp nɪɲöm, ñɪn mai rö nan gagep rö ap gö nɪɲnabin, a göm, gasɪ u nöp nɪɲ mɪdmɪdöp rö, ñɪn anɪbu Jisas nɪp uɫ gɪ dapjaklö, nɪpe mɪñ mɪñ yabɪɫ ga. ⁹ Pen Herod nɪpe Jisas nɪp manö iru nöp hag yɪgɪn wagɪn ga, pen Jisas manö ap pen hagaga. ¹⁰ Pen bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, manö klö göm, bɪ iru nöp dagol dagol hagla. ¹¹ Herod abe, ami bɪ nɪpe gau abe, Jisas nɪp gɪ naj göl göm, ñɪñɪɫon löl göm, gapman bɪ kub rol gɪpal watɪj aij ap rol gɪ ñöm, kauyan Pailod mɪdeia au yula. ¹² Nöd Herod aip Pailod aip koɫmaɫ mɪdmɪdil pen ñɪn anɪbu manö nɪɲ jɪm ñɪlö.

*Juda nɪbi bɪ gau, “Jisas nɪp al pak lɪmim,” a gɪla
(Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)*

¹³ Pen Pailod, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ manö ud asɪkep bɪ kub gau abe, nɪbi bɪ yɪharɪɲ gau abe kalɪp hagö ap magum gɪla. ¹⁴ Kale ap magum geila, nɪpe kalɪp haga, “ ‘Bɪ i manö aɲ ral hagöm, nɪbi bɪ gau kalɪp anɪg anɪg hagöp,’ a gɪpim u pen mɪñi amgö ilö adö kalöp i manö nɪɲbin u, nɪpe nan naj göp manö ɪɫ ap nɪɲagpin. ¹⁵ Herod u rö nöp manö ɪɫ ap ulhai nɪɲagöp u me, adog hanpe ke ñöb. Yad nɪɲbin, nan naj ap gagöp; anɪb u nɪp al pak lep rö lagöp. ¹⁶ Anɪb u, ami bɪ yad gau hagnö, nɪp yɪharɪɲ paköm, hag yulö aran, ” a ga. ¹⁷ Pen Juda kai ñɪn

* 23:7: Luk 3:1

kub kale Pasopa u auö, Pailod pör mi añi añi nagiman kale añi ap yiharin hag yumidöp.

¹⁸ Pen ñin anibu kale magöñhalö maj migan blätö gi wiñ klö alöm hagla, “Bi anibu al pak limim! Barabas nip hag yube hanip auan!” a gila. ¹⁹ Bi Barabas anibu nipe daun kub anibu nibi bi rimnap udöm, ram minöñ anibu abad midmidöp bi kub anibu aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la rö, nip manö kub hagöm nagilila.

²⁰ Pen Pailod Jisas yiharin hag yunö aran a gi niñöm, kalip kauyan hagöm anig haga. ²¹ Hageia, kale kauyan maj migan blätö gi wiñ alöm hagla, “Nip mab ba lan al pak limim! Nip mab ba lan al pak limim!” a gila.

²² Hageila, Pailod kalip kauyan hagöm haga, “Bi anibi nan nihön gi naij göpñ Yad niñbin, nan naij ap gagöp rö, nip al pak lun rö lagöp. Anib u, ami bi yad hagnö, nip yiharin paköm, hag yulö aran,” a ga.

²³ Hageia, kale klö yabit göm, Jisas nip al pak lilö uan, a göm, meg migan kale blätö gi dap ranöm, hag gilö gilö, ²⁴ Pailod manö kalip u udöm, ²⁵ bi ap, nibi bi rimnap udöm ram minöñ abad midmidöp bi kub u aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la bi anibu nip hag yuö kamin ara; pen ami bi nipe gau kalip haga, “Kale Jisas nihön ginig gun a göm hagaböl u nöp gimim,” a ga.

*Jisas nip mab ba lan cipit pak lila
(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)*

²⁶ Jisas nɪp al pak lɪnɪg ud arla. Anɟ au amöl göm, Sairini daun nɪbö bɪ ap Jerusalem aueia. Bɪ anɪbu hib nɪpe Saimon. Nɪp nable paköm, ud sɪsɪ löm, mab kros ud ka gɪ ñöm hagla, “Jisas arab u hain aru,” a gɪlö, ud hain ara. ²⁷ Pen Jisas nɪp ud arlö nɪɟöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp hain gɪla. Nɪbi bɪ areila anɟ anɪbu nɪbi rɪmnap Jisas nɪp mög nɪɟöm ham geila. ²⁸ Anɪg gɪlö, Jisas ado gɪ nɪɟöm kalɪp haga, “Kale Jerusalem nɪbi, yɪp gɪnɪg gab u ham gagmim. Kalöp gɪ naj göm, ñɪ pai kale gau gɪ naj göm geinab anɪbu ham gɪmim. ²⁹ Hainö marö kub u auö, hagnaböl, ‘Nɪbi ñɪ pai yag dauagpal gau abe, nɪbi ñɪ pai ci ñagpal gau abe, kale nöp mɪñ mɪñ göl,’ a gɪnaböl. * ³⁰ Ñɪn anɪbu, nɪhön gɪnɪg mɪdaiun, a göm, böɟ nöp umun, a göm, hagnaböl ‘Nö ilö gau pa jö gɪ apöm, hanɪp al pak lɪnɪm aka kɪdɪp udöm hanɪp mɪnönɟ ñɪnɪm u aɪj,’ a gɪnaböl. * ³¹ Yad mab kamɪɟ rö mɪdpin pen yɪp anɪg göm gɪ naj gaböl. Pen kale mab mɪtep rö mɪdpim rö, kalöp nɪhön rö gɪ naj gɪnaböl?” ö ga.

³² Pen bɪ gapman lo manö rɪb julö bɪ mɪhau, mab ba laɟ al pak lɪnɪg göm, udöm halö ud arla. ³³ Dam ram mɪnönɟ Wɪp Nabɪc Cög Ij a gɪpal u amjaköm, Jisas nɪp dam mab ba laɟ cɪpɪɪ pakla, bɪ gapman lo rɪb julö bɪ mɪhau kalɪp mɪhönɟ dam mab lap lap cɪpɪɪ pakla. ³⁴ Anɪg gɪlö, Jisas haga, “Bapi, yɪp gaböl u, aɪ gɪnɪg anɪg gabun, a göm, nɪɟ aɪj göm gagaböl. Anɪb u, kale gɪ naj gaböl u nɪɟmön arö gɪmön,” a ga.

Pen ami bɪ gau, Jisas walɪj nɪpe ud ju lɪlö

* **23:29:** Luk 21:23 * **23:30:** Hos 10:8; Rep 6:16

mideia gau, kale ke sadu gipal rö u göm udla. *

³⁵ Nibi bi iru nöp niñmidlö niñöl gi, Juda bi kub gau Jisas niþ paj hagöm hagla, "Niþe, 'Yad Mesaia u; God yiþ udajþ niþe aip midpul,' a göm, nibi bi riþmnap umbal gajþ urakpal. Göp anþbu rö, niþe ke u rö nöp anig göm kamij arö niñun," a gila. *

³⁶ Pen ami bi gau u rö nöp, Jisas mideia söl au apöm niþ paj hagöm, ñig wain asi ñöl göm hagla, * ³⁷ "Ne, 'Juda Kiñ kale midpin,' a gipan u, ne ke gimön kamij aru!" a gila. ³⁸ Pen Jisas niþ ciþiþ pak lila mab ba au gilañ, mab po bad ap adö u manö kali kiiñ rikla:

JUDA KAI KIÑ KALE ME I.

³⁹ Bi gapman lo manö riþ julö, mab ba lañ al pak lila miþhau, bi ap Jisas niþ hag juöm haga, "Ne Mesaia midpan u, ne ke gimön kamij ammön, hol miþhöj u rö nöp gö, kamij arul!" a ga.

⁴⁰ Hageia, bi ap pen niþ hag göm haga, "Bi anibi ilön kub udöm umniþ gab; hol miþhöj u rö nöp ilön kub udul umniþ gabul u, a gimön, God niþ piñiþ gagpan ar? ⁴¹ Hol miþhöj naij gipul rö ilön udabul, pen bi anibi nan naij ap gagöp," a ga. ⁴² Niþe anig hagöm, Jisas niþ haga, "Ne ram minöj ne au am kiñ midmön, yiþ gasi niñmön," a ga.

⁴³ Anig hageia, Jisas niþ pen pe haga, "Yad nöp niñö yabiþ hagabin, miñi ñin i nöp ne yad aip am ram minöj aij u mideinabul," a ga.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

* **23:34:** Ais 53:12; Sam 22:18 * **23:35:** Sam 22:7-8 * **23:36:** Sam 69:21

44 Magö an+bu, sidö an aulik magö u sibön göm, mid damöm sidö aum+ñ gai ga magö u kauyan mailö ga. 45-46 Pen Jisas umn+g göm haga, “Bapi, ana magö yad u ñ+magö adö ne u labin,” a ga. An+g hagöm uma. Jisas uma, magö an+bu nöp, God sabe gep ram magö raul agam+ij migan yan, wai+j ud ajön p+il g+la u, an yan pa bu göm, h+hi g+ lap lap arö, ajön hi+köl m+deia. *

47 Pen ami bi abad m+dep bi kub u, gaia an+bu niñöm, God hib n+pe u dap ranöl g+ haga, “Niñö yabi+! Bi an+bi bi aij nöp!” a ga.

48 Ni+bi bi ap niñ m+deila gau, nan ga an+bu niñöm, ma+ul ral auö pabi+ paköl g+, ado göm ram kale arla. 49 Pen Jisas ni+bi bi niñeb n+pe gau abe, ni+bi Galili ni+bö ni+ hain g+la gau abe, kale ke ke au dañ m+dom, nan ga an+bu niñ m+deila.

*Josep n+pe Jisas hañ roman dam ri+göl ga
(Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)*

50-51 Pen Juda Kansol kub bi ap, hib n+pe Josep. Ni+pe bi aij, manö ud as+ik g+ aij g+midöp. Ni+pe Arimadia daun, ram m+inön Judia an au ni+bö. Ni+pe Juda Kansol bi ri+mnab, Jisas ni+ al pak lun, a göm, gas+ niñla rö niñaga. Ni+pe, God ni+bi bi udöm abad m+deinab ñ+n u aunab, a göm, abad m+dm+idöp. 52 Ni+pe Jisas uma, wip he dam ri+göl g+ni+g göm, Pailod m+deia u amöm, hag niñö yau a ga. 53 An+bi u, Josep n+pe am wip he ud as+ik dap lugöm, wai+j rud aij ap ud wam wam göm, dam kabö m+gan g+isön nöp lu löm wip ri+göl gagla m+gan u ri+göl ga. 54 Pen Juda God ni+ sabe gep

* 23:45-46: Luk 8:2-3

ñin u söl auub, a göm, Praide* dugo dugo magö u wip rîgöl ga. ⁵⁵ Pen nîbi ugan, Jisas aip Galili nîbö aula gau, Josep arö nîñöl gî hain gî damöm wip rîgöl amjaköm, wip he aigegö rîgöl ga u nîñ aij göm, ado gî ram kale arla. ⁵⁶ Ram kale amöm, agnoñ ñîg haññ aij auep rîmnap wip he lî ñîñîg göm, gî lî aij gîla.

Ruö mañu nöp daublap u pen Sarere ñin kub kale yîharîñ mîdep u nîñöm me, yîharîñ mîd mîd hanla. *

24

Jisas uraka

(Mad 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Ruö Sade ñin u, ram gîsön rua magö u, nîbi ugan anîbu agnoñ ñîg haññ aij auep u udöm, wip he hañ romanñ anöñ lî ñun, a göm, dam wip rîgöl gîla u arla. ² Amöm nîñla, kabö hañai kub wip rîgöl mîgan pîl gîla u, lîlî gî am ba lau mîdeia. ³ Pen kale mîgan anîbu amöm nîñla, Bî Kub Jisas hañ romanñ nîpe mîdageia. ⁴ Ai göp, a göm, hag mîdlö nîñöl gî, adîñ bî mîhau goñ anîb au uraköl mîdailö. Bî mîhau wañj kale rud mailö halö unbö ke mîdeia. ⁵ Nîbi gau kale nîñöm, anîñin gö pîñîñ göm, kugom yîmöm yîhön gîlö nîñöl gîmil, bî anîb mîhau haglö, “Nîhön gîñîg bî kamîñ mîdöp u nîp wip rîgöl gîpal anñ gai i ulhai nîñ ajabim? ⁶ Nîpe aui mîdagöp; mîdö nöp uraköp. Pen kalöp aip Galili mîdöm manö haga u gasî nîñim. *

* **23:54:** Juda Sarere ñin kale u Praide dugo dugo îl göm, gî damöm, Sarere dugo dugo pîs gîmîdöp. * **23:56:** Eks 20:10;

Dud 5:14 * **24:6:** Luk 9:22

⁷ Nipe kalöp haga, ‘Bi Ñi nipe u níp, ud nibi bi nan si nan naij gípal ñimagö adö kale lîlö, níp mab ba lañ al pak lîlö, umöm ñin mihöp mîdöm, ruö ñin mihau nigan u kauyan uraknab,’ a ga,” a gîlö.

⁸ Anig haglö niñöl gi, gasi magö kale u píral hi+kö, Jisas nöð Galili mîdöm, manö haga anibu gasi niñ dam niñla. ⁹ Nibi gau kale wip rîgöl u arö göm, kauyan adö gi amöm, nan ga niñla anibu, Jisas bi nipe unbö agíp lañ gau abe, nibi bi nipe rîmnap gau abe hag ñila. ¹⁰ Nibi ugan manö hag ñila anibu, Maria Magdala u, Joana u, Jems nime Maria u, nibi rîmnap halö. ¹¹ Pen kale manö hag ñila anibu apdi niñöm, niñö hagaböl, a göm, niñagla. Ñiñlon löm rö hagaböl a göm gasi u niñla. ¹² Pen Pida manö anibu niñöm, gi dö gi amöm, rîgöl gila kabö migan u sipsip niña, wip waij wam wam gila bad u nöð mîdeia. Anibu niñöm, niñön göp, a göm, gasi milö yabîl löl göm, wip rîgöl u arö göm kauyan ado gi ara.

*Bi mihöp ram rîig aglö Emeas arlö
(Mak 16:12-13)*

¹³ Ñin anibu nöð, bi mihöp ram rîig aglö Emeas, yöp Jerusalem söl anib au* arul, a gîmil, adan amöl gîmil, ¹⁴ nan niñön niñön geia niñlö manö u agamij hag niñöl gi arailö. ¹⁵ Arailö niñöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalíp mihön uñ göm ara. ¹⁶ Pen bi anib mihau Jisas níp niñblep u pen God gasi magö kalíp mihön u geia niñöm gasi hauñ alö, Jisas níp niñlö bi unbö ke rö la. ¹⁷ Nipe kalíp

* **24:13:** Grik 60 sídadia (11 kilomida)

mihön hag niñöm haga, “Manö u nihön manö haglö arab?” ö ga.

Anig hageia, kale yim gep rö p+dön gi urak midöl gimil, ¹⁸ bi Kliopas haga, “Ne nöp me, m+ñi ñin pro bad i Jerusalem aui am midmön nan nihön nihön gab u niñagpan ar?” a ga.

¹⁹ Hageia, Jisas haga, “Nan anibu nihön gö hagabil?” ö ga.

Hageia haglö, “Jisas Nasared nibö ga u me. Bi God manö hagep u, manö hag ñi aij göm, nan gagep rö gau gim+döp u me, God nip aij a göm, nibi bi gau kalip aij a göm ga. ²⁰⁻²¹ Nipe anig gim+döp u, gasi hon niñun hagno, ‘God nip yuö hanip Isrel nibi bi udöm, abad mid aij ginab,’ a gun niñno u pen God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, nip manö hag göm, dam Rom gapman bi kub u nip ñilö, nipe manö kub hagöm, nip ami bi nipe gau kalip ñö, dam mab ba lañ al pak lilö uma. Pen nan ga anibu ñin mihöp nöp ap ara me. *

²² M+ñi sib halö magö u, nibi ugan hon ap, am nip rigöl gila ulöm migan ka u niñöm, ap hanip nan nihön nihön göp u hag ñilö niñun pa giti gipun.

²³ Nibi gau kale hagpal, ‘Wip he mlö u midagajip, pen ejol mihau apil hagpil, “Nipe uraköm kamij midöp,” a gipil,’ a gipal. ²⁴ Anig haglö, bi hon r+mnap nip rigöl gila ulöm migan ka u amöm niñbal, nibi gau hagajal rö nöp midajip. Pen Jisas nip niñagpal,” a gilö. *

²⁵ Anig hagailö, Jisas haga, “Kale mihön gasi niñ aij gagpil. Bi God manö hagep gau manö

* **24:20-21:** Luk 19:11; Ap 1:6 * **24:24:** Jon 20:3-10

hagla u magöñhalö, niñhön giñig manö niñö hagpal a giñmil niñagpil? ²⁶ God haga rö, Mesaia u nöd ilön kub yabiñ udnab me, pen hainö mailö aij ke halö miñdeinab,” a ga. ^{*} ²⁷ Anig hagöm, Mosiñ abe, bi God manö hagep bi gau magöñhalö abe, Kraiñ niñ God Manö kaliñ kliñ riñkla miñdöp manö anibu magöñhalö kalip hag ñiñ aij gö ara. ^{*}

²⁸ Ram miñnöñ areila söñ anib au amjaköm, Jisas kalip miñhöñ abhak löm, arniñ rö ga. ²⁹ Pen kalpe miñhöñ niñ manö klö giñmil haglö, “Dugöp i aubun. Siñböñ giñig gab niñöm ne auö hol miñhöñ aip hanun,” a giñlö. Haglö, kalpe miñhöñ aip ram arla.

³⁰ Ram am miñdöm, nan ñiñniñig, niñpe bred udöm, God niñ aij, a göm, ud jö göm kalip miñhöñ ñö niñjöñ giñ, ³¹ gasiñ magö kalpe miñhöñ u gasiñ wakö, u Jisas nöñp, a giñmil niñjöñ niñjöñ göm, agamiñ ur ga. ³² Anig ga u niñmiñ haglö, “Adan an au apöl gun, manö riñnap hag ñöl giñ, God Manö kaliñ kliñ riñkla manö iñ u riñnap hag ñöl gajip u, miñdmagö halip u mab rö inöm piñtu giñ ñöb,” a giñlö.

³³ Anig hagamil, magö anibu nöñ kauyan ado giñ Jerusalem ammil niñjöñ, Jisas bi niñpe unbö agip lan, niñbi bi niñeb kale riñnap halö aip ap magum göm miñdeila. ³⁴ Amjakmil kale niñjöñ, niñbi bi gau kale ke Jisas niñ manö hagamdeila. “Niñö nöñp! Jisas uma u pen kauyan uraköm, ap Saimon miñdajip au waiö lajip niñjöñb,” a giñla. ^{*}

³⁵ Manö hageila anibu niñmiñ, bi miñhau haglö, “Hol miñhöñ adan an au arajul, Jisas halip nable pakajip, dam ram hol miñhöñ u amun, nan ñiñniñig

^{*} **24:26:** Luk 9:22 ^{*} **24:27:** Sam 22:1-21; Ais 53 ^{*} **24:34:** 1Ko 15:4-5

gun, nipe bred udöm, God nıp aij a gajıp u, u Jisas nöp a gul niñbul,” a gılö.

Jisas bi nipe gau nıp waiö niñla

(Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Pen manö anıbu hag midailö niñöl göm, Jisas nipe ke mideila anı au waiö li anı au gılanı urak midöm haga, “God kalöp abad mideianı,” a ga.

³⁷ Hageia, kale wip ana, a göm, anının gö piñın gıla. * ³⁸ Piñın geila, Jisas kalıp haga, “Niñön gınıg piñın gabimı Amgö kale ke niñbim u pen niñön gınıg gası mihöp niñabim? ³⁹ Niñmagö ma yad gau niñim. Yad nöp me! Yıp ud po niñmim niñnabim. Wip ana hañ romanı le halö midagöp. Pen yad yuö abe, le abe midpin u, amgö kale ke hadö niñabim,” a ga.

⁴⁰ Anıg hagöl göm, niñmagö ma nipe gau kalıp yama. ⁴¹ Anıg gö, kale miñ miñ göl gi, gası mlö löl gi, u Jisas nöp aka göm, gası mihöp niñöl niñöl göm, Jisas kalıp haga, “Nan niñeb kale rımnap aui midöp aka?” ga. ⁴² Hageia, nıp kabsat lau lıla ap niñla. ⁴³ Kale niñmidlö niñöl gi, nipe kabsat anıbu ud niñıa.

⁴⁴ Pen Jisas kalıp haga, “Nöd yad kale aip midem, miñi yıp göp unbö rö u gınab, a gem, kalöp hag niñmidin. Mosıs yıp manö kalı kılın rıka u, bi God manö hagep yıp manö kalı kılın rıkla u, God Manö adını Sam a gıpal u yıp manö kalı kılın rıka u, yıp kalı kılın rıkla rö nöp magöñhalö unbö rö nöp gınab, a gem, kalöp hag niñ aij gınö,” a ga.
*

* **24:37:** Mad 14:26 * **24:44:** Luk 9:22

⁴⁵ Anig hagöm, God Manö kalı kliš rıkla u niñ aij gılañ, a göm, gası aij yabıl u kalıp ña. ⁴⁶ Niñpe anig göm, kalıp haga, “Nöd gau kalı kliš rıköm hagla, ‘Mesaia u ilön kub udöm umö, rıgöl gılö, ñın mihöp midöm, ñın mihöp niñgañ u kauyañ uraknab. ⁴⁷ Anıb u, manö aij niñpe u ram minöñ Jerusalem il gi hag ñöm, hag ñı damöm, niñbi bı ram minöñ gau gau magöñhalö hag ñılö arö niñöl göm, niñbi bı nan si nan naij gıpal gau, niñhön giñig anig gıpun, a göm, arö göm, Kraıs niñ cıg gılö niñöl göm, nan naij pri kale u tik gi yunab,’ a gıla. ⁴⁸ Pen yıp ga anıbu amgö magö kale ke niñbim. * ⁴⁹ Pen Bapi yad manö nöd hag la rö, yad kalöp ñınabin. Anıb u, kale daun kub aui nöp midmim, abad midaimim. Kumi kabö adö lañ au niñbö pidöñ ke apöm kalöp goñ leinab u niñmim arnabim,” a ga. *

Jisas ap ran jak ram minöñ kumi kabö adö lañ au ara

(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)

⁵⁰ Anig hagöm, kalıp pañıd damöm, Jerusalem arö göm, ram rılig aglö Bedani söl au amöm, God kalıp abad mideiañ, a göm, ñımagö niñpe dap ranöm, God niñp sabe ga. ⁵¹ Jisas anig gö niñöl göm, God niñp dam ap ran jak ram minöñ kumi kabö adö lañ au ud ara. ⁵² Anig gö, kalıp aij a gö niñöl gi, hib niñpe u haglö adö arö niñöl göm, ado gi Jerusalem arla. ⁵³ Amöm, pör pör nöp God niñp sabe gep ram raul miñgan u amöm, God hib niñpe haglö adö armıdöp.

* **24:48:** Jon 15:27; Ap 1:8 * **24:49:** Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d